ARS GRAMMATICAE IAPONICAE LINGVAE.

IN GRATIAM ET ADIVTORIVM
eorum, qui prædicandi Euangelij cauſa ad
Iaponiæ Regnum ſe voluerint conferre.

*Compoſita, & Sacræ de Propaganda Fide Congregationi
dicata à Fr. Didaco Collado Ordinis Prædicatorum
per aliquot annos in prædicto Regno
Fidei Catholicæ propagationis
Miniſtro.*

BIBLIOTECA NAZ ROMA

ROMÆ,
Typis & impenſis Sac. Congr. de Propag. Fide.
MDCXXXII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur ſi placet Reuerendiſſ. P.M.S.Pal.Apoſt.

A. Epiſc. Vmbriaticen. Viceſg.

Imprimatur

Fr. Nicolaus Riccardius S. Pal. Apoſt. Magiſter, Ordinis Prædicatorum.

PROLOGVS AD LECTOREM.
Et aduertentiæ aliquæ pro Iaponicæ linguæ perfecta pronunciatione.

E*Tſi quondam à principio plantationis Orthodoxæ fidei noſtræ iu Regno Iaponico, compoſita fuerit quædam ars grãmaticæ linguæ prædictæ a P. Ioanne Rodriguez Societatis Ieſu; quia tamen raro res in ſua prima conditione perfectæ lumen aſpiciunt, & aliàs, ob temporum diuturnitatem, vix aliquam copiam prædictæ artis eſt iam inuenire: Viſum eſt mihi, aliquale Deo, & miniſtris fidei propagationis (quæ ſine linguæ inſtrumento non poteſt eſſe) obſequium præſtiturum, ſi extractis ab arte prædictæ neceſſarijs (ſunt enim multa) & relictis, quæ peritis in prædicta lingua talia non probantur; additis etiam ijs, quæ experientia, & vſu, lectioneque continua librorum, Deo largiente (qui dat verbum Euangelizantibus) ſum adeptus, in compendium claré, & ſub breuitate redigerem præcepta omnia quæ ad eruditè vtendum lingua Iaponica, prædicatoribus (pro quibus labor eſt aſſumptus) ſunt neceſſaria. Quia verò ſimul cum præceptis, & regulis, expedit exempla, in quibus prædictæ regulæ verificantur ponere; libuit etiam ad maiorem diſcipulorum conſolationem & iuuamen non ſolum hoc; ſed etiam exemplorum omnium declarationem in lingua Latina (quæ inter Theologos eſt cõmunior) adiungere, quo nihil a magiſtro reſtet amplius deſiderandum. Etſi verò ea omnia, quæ tam in hac arte; quàm in Dictionario (quod, Deo dante, quanto citius in lucem edere geſtio) continentur meo iuditio ſint ſatis limata, & ſecura, quibus fiducialiter quiuis vti poteſt; Examini tamen, & iuditio meliùs ſentientium ſubiecta eſſe volo, vt fidei prædicatio ab eruditiore lingua, fructuoſior euadat.*

Quando duæ vocales immediate coniunguntur in aliquo vocabulo linguæ Iaponicæ; non pronunciantur ſicut in Latina valeo, aut in Hiſpanica vaca, *ſed vtraque integra per ſe profertur,* v, a; v, o; v, i.

Litera, s, *pronunciatur ſicut,* ſç, *v.g.* ſuſumùru, ſçuſçumùru.

Litera, j, *prouunciatur blande, ſicut in lingua Luſitanica* joaõ, &, judeo.

 Litera,

Litera x, *pronunciatur etiam blande ſicut in lingua Luſitanica* quecixumes.

Quando ſupra literam, o, *fuerit hoc ſignum* ∧ *pronunciatur*, ô, *ac ſi eſſet*, ou, *labys quaſi iunctis*, *&* *ore penè clauſo. v.g.* búppô.

Quando verò ſupra o, *fuerit hoc ſignum*, v, *vel*, ó, *pronunciatur ore aperto*, *&* *ac ſi eſſent duæ literæ*, oo, *v.g.* tènxó, *vel* gacuxó.

Si vero prædicta ſigna, *fuerint ſupra* ú, *pronuntiatur* ŭ, *detentum*, *ac ſi eſſent duo*, *v.g.*, Tàifu, Aiaŭ.

Quando fuerit hoc ſignum - *ſuper aliquã literam ex vocalibus debet proferri ſicut*, n; *ſed non in integrum*, *ſed curſim & leniter v.g.* vãga.

Qe, *&*, qi, *ſcribuntur abſque*, u, *quia quando*, u, *ſequitur poſt*, q, *vel poſt*, c, *utraque integrè pronunciatur abſque ſinalepha v.g.* quòdai, quãinin.

Quando poſt, g, *ſequitur*, u, *& poſtea immediatè alia vocalis* e, *vel*, i, *pronunciatur ſicut in lingua Hiſpanica*, *v. g.* guenin; *ſi vero litera*, i, *ponatur immediate poſt*, g, *abſque*, v, *pronunciatur ſicut Italicè*, *giorno*, *v. g.* Xitãgi.

Litera, z, *pronunciatur ea vi*, *qua in lingua Hiſpaniæ*, *Zumbar*, *v.g.* mizu.

Si verò fuerint duo, zz, *violentiùs feriuntur*. *v.g.* mizzu.

Quando fuerint duo, tt, xx, zz, qq, cq, ij, pp; *vtrumque opportet ferire vt ſit perfecta pronunciatio*, *& vis ſignificationis percipiatur*: *nam v.g.* mizu, *ſignificat mel*; *&* mizzu, *ſignificat aquam*: *vnde ſi eadem*, *vel violentia*, *aut lenitate vtrumque pronunties vel aquam tantum*, *vel mel ſolùm tibi proferent*.

Quando, ch, *anteponitur vocali*, *pronunciatur ſicut Hiſpanice*, *chimenea*. *v. g.* ſochó.

Si verò, nh, *anteponatur vocali*, *pronunciatur ſicut Hiſpanicè*, *maña*, *v.g.* nhùva.

Litera, f, *in aliquibus Iaponiæ prouincys pronunciatur ſicut in lingua Latina*; *in alys autem ac ſi eſſet*, h, *non perfectum*: *ſed quodam medium int r*, f, *&*, h, *os & labia plicando & claudendo*, *ſed non integrum*, *quod vſu facilè compertum erit*: *v.g.* fito.

Quando, tç, *in aliquo vocabulo fuerit* (*quod eſt valde frequens*) *orare debet diſcipulus Deum*, *vt ei venas pronuntiationis aperiat*

quia

quia eſt difficilis, & in nulla lingua alia, eſt talem pronuntiationem inuen re: non enim pronunciatur vt tç, *aut ut* ſ, *uel*, c, *ſolùm, ſed uiolenter percutiendo lingua dentes, ita ut utraque litera*, &, t, &, ç, *& plus*, ç, *quàm*, t, *feriri uideantur: u.g.* tçùtçùmu.

Litera, r, *pronunciatur blandè & leniter ubicumque inueniatur, ſiue ſit in principio, ſiue in medio uocabuli; u.g.*, ranguiô, cutabirùru.

Ya, ye, yo, yu, *pronunciantur ſicut in lingua Hiſpanica.*

Quando à Iaponijs pronunciantur uocabula finita in, i, *uel* v, *uix percipitur litera finalis a tyronibus. u.g. qui audit*, gozàru, *putat ſe audiuiſſe*, gozàr, *& qui audiuit* fitòtçu, *credit ſe ſolum audiuiſſe*, fitòtç, *& cum audit*, àxino fàra, *percipit ſolum*, àx no fàra.

Quando uocabulo finito in uocali ſubſequitur incipiens in conſonanti, præcipuè ſi ſit, b, *uel*, ſ, *inter ipſam uocalem, & conſonantem, pronunciatur litera* n, *ſed non perfecta; ſed lenis. u.g.* lònôgotòqu.

Circa uocabulorum accentus magnum adhibui curam, ut illos ſignis ſuis proprijs locis ſupra literas in quibus accentus fieri debent, adaptatis, ſenſus & ſententia loquentis percipiatur. u.g. qèi xèi, *babet accentum in utroque*, èè. fibicàxi, *babet in prima*, i, *& in*, a, *& idem in dictionario ſeruabitur ordo, notando accentus ea perfectione, qua ſumma cum diligentia potui percipere, ſi in aliquo ſum deceptus, paratus ſum corrigi; ea uerò quæ diminute fuerint dicta, uel defuerint, tam in arte; quàm in dictionario; cum facile ſit addere; à doctiore ſupplebuntur, qui tertiam artem, & ſecundum dictionarium aggredietur: ego enim ne à patre familias & Domino Deo noſtro reprebenderer, talentum nolui babere repoſitum in ſudario, ſed duobus, alia ſaltim duo ſuperlucrari, & cooperari ſaluti Iaponiorum; non ſolùm prædicando, ſed præbendo prædicatoribus, ſi poſſem inſtrumenta linguæ, & præcipuè modo ut poſſint illam extra Iaponiam addiſc re: cum propter inſtantem perſequutionem in Iaponia uix ſit boc poſſibile. Vale & uiue felix lector. Matriti die* 30 *Aug. Ann.* 1631.

In hac arte Grammaticæ ſeruauimus ordinem, quem peritus Antonius Nebriſſenſis, & alij ſeruarunt in ſuis linguæ Latinæ, per partes, videlicet Orationis, nempe Nomen, Pronomen, &c.

De nomine & eius declinatione, & genere.

IN *lingua Iaponica non ſunt declinationes per caſus ſicut in Latina., ſed ſunt quædam particulæ, quæ poſtpoſitæ nominibus, caſuum; differentias conſtituunt in omnibns nominibus, tam appellatiuis, quàm proprijs. Quæ conſtituunt nominatiuũ, ſunt quinque*, va, ga, càra, no, iòri. *Particula*, va, *poſtponitur quando quaſi reduplicatiue, ſeu ſpecificatiue volumus explicare rem vel perſonam ſignificatam per tale nomen; ſiue ſit primæ, ſiue ſecundæ, vel tertiæ perſonæ. v.g.* Và tacùxi và mairãnu, *ego, vel, quod ad me attinet, non ibo. Particula*, no, *poſtponitur ſecundis & tertijs perſonis, & præcipuè ſi ſint inferioris ordinis; & quando in oratione eſt aliquod relatiuum, quod non denotat actionem tranſitiuam. v.g.* Sònàta no mŏxita còto, *id quod tu dixiſti. Poſtponitur etiam particula*, no, *quando aliquid indefinitum dicitur. v.g.* iiè no àrucà mìió, *vide ſi ſint domus. Particula*, ga, *poſtponitur regulariter primis & tertijs perſonis inferioribus, & etiam ſecundis quando ſunt etiam infimæ vel humiliantur. v.g.* Pedrōga qita, *Petrus venit. Solent etiã hanc particulam poſtponere quando aliquid indefinitè volunt dicere, ſicut dictum eſt de particula*, no: *v.g.* còco ni và iiēgà naicà? *non ſunt hic domus? & ſi in oratione ſit relatiuum non dicens actionem tranſitiuam, ſi referat rem inferioris & humilis ordinis; poſtponitur etiam particula*, ga: *v.g* ſorēgàxī ga càita ſumi, *Epiſtola, quam ego ſcripſi*, ſòchī ga iùta còto, *quod tu dixiſti. Particulæ*, càra, & iòri, *poſtponuntur & faciunt nominatiuum quando oratio dicit actionem tranſitiuam, & præcipuè ſi eſt oratio relatiui. v.g.* Deus iòri cùdaſàrèta gracia, *gratia, quam Deus dedit.* Tòno càra còre vo vôxe tçuqeraréta, *Dominus hoc præcepit. Aliquando etiam nomina ſunt in caſu No-*

mina-

minatiuo abſque aliqua particula. *v.g.* Pedro Ioaõ vo iòbareta, *Petrus uocauit Ioannem.Genitiuo ſunt duæ particulæ*, *videlicet* no, *&* ga. *Particula*, no, *ſeruit omnibus perſonis ſuperioris ordinis. v.g.* Padre no võ qirumòno, *Patris veſtis ſeu habibitus*. ga, *poſtponitur omnibus perſonis inferioris ordinis*. *v.g.* Pedrõ ga ſumi, *Epiſtola Petri*. ſo chĩga mòno, *res tua*, àrẽ ga càne, *argentum illius*, Tòno vàiòcũ ga ſucài fito già, *Dominus eſt magnæ cupiditatis*, *ideſt valde cupidus. Aliquando etiam prædictis particulis genitiuum conſtituentibus poſtponitur particula*, to, *v.g.* Pedro notodegozàru, *eſt Petri*. *Sed non eſt modus loquendi perfectus*. *unde melius eſt illo non uti*; *ponitur tamen ut auditus intelligatur*. *Quando uerò coniunguntur duo nomina ſubſtantiua ad faciẽdum unum quaſi connotatiuum, non eſt neceſſaria particula genitiui*. *u.g.* còcuxu, *dominus regni*. *Secundum regulam tamen ordinariam deberemus dicere*, còcu no xù, *& hic modus faciendi connotatiua abſque particula genitiui, eſt regularis in lingua Iaponica*. *u.g.* Maria còto, *res Mariæ*.

Datiuum conſtituunt duæ particulæ ſcilicet, ni *&* ie, *u.g.* Pedro ni móxita, *dixi Petro*. Padre ie ãgue maraxità, *Patri dedi, uel obtuli*.

Accuſatiuum conſtituunt quinque particulæ, vo, võba, va, ie, ga, *Prima uidelicet*, vo, *eſt uſitatior*: *u.g.* Pedro voiòbe, *uoca Petrum*, va, *utuntur quando uolunt in particulari explicare rem ſignificatam per nomen in accuſatiuo*, *u.g.* niffion guchi và Xiranu, *linguam Iaponicam neſcio*. *Particula*, võba, *eſt idem quod*, vo va, *conuertendo ſecundam literam*, u, *in*, b, *ea uero utuntur ſicut*, va, *u.g.* fune võba nòri ſutète; cane bacàri tòri maràxità, *relinquens nauigium: argentum ſeu pecunias tantùm accepi*; ie, *utuntur ad ſignificandum locum ad quem*: *u.g.* Roma ie mairŏ, *ibo Romam*, ga, *poſtponitur nominibus ſignificantibus res inanimatas, ſeu humiles*: *u.g.*, àre iẽ gozàre, mònõ ga móxitaí, *accedas illuc, habeo enim tibi aliquid dicere. fit etiam accuſatiuum abſque aliqua particula ut in exemplo antepenultimo in quo ſecundum accuſatiuum eſt ſine particula*.

Vocatiuum conſtituit particula, icàni, *ſed non poſtpoſita nominibus ſicut & reliquæ, ſed antepoſita*: *u. g.* icàni qimi còre vò gorònijerarei, *uideas hoc domine*. *Regularius uerõ fit uocatiuum abſque aliqua particula*: *u.g.* Padre ſàma qicàxeraréio,

audias

audias reuerende pater.

Ablatiuo ſunt tres particulæ, ïori, càra, ni, *tertia ſcilicet* ni, *facit locum in quo: v.g.* iglesia nĩg ozaru, *eſt in eccleſia: aliquando vtuntur*, ni, *antepoſito*, no, *v.g.* sònàtà nò nì Xiàru cà? *facis hoc tuum? vel accipis tibi? ſed hic magis videtur datiuum, quam ablatiuum. Particulæ* càra, *&*, ïori, *ſunt communiores ad ablatiuum conſtituendum: v.g.* Madrid càra màitta, *ex Matrito veni*, Pedro ïòri coròsarèta, *occiſus fuit à Petro.*

Ad conſtituenda pluralia ſunt etiam quatuor particulæ, quæ poſtpoſitæ immediatè nominibus, illa pluralia conſtituunt, poſtea verò, ſequuntur particulæ poſitæ caſus conſtituentes. Prædictæ autem quatuor particulæ ſunt, tàchi, xu, dòmo, ra. *Prima particula ſcilicet*, tachi, *facit pluralia nomina ſignificantia res nobilis ordinis, & quas volumus honore afficere; v.g.* Tòno tàchi, *domini. Particula*, xu, *conſtituit pluralia nomina ſignificantia res nobiles quidem; ſed non ita ſupremi ordinis: v.g.* samurài xu, *nobiles; qui non ſunt domini. Particula*, dòmo, *poſtponitur nominibus ſignificantibus res humiles, ſiue rationales ſiue viuentes ſenſibiles, ſiue inanimatas: v.g.* fiàcuxõ dòmo, *agricolæ*, ixĩ domo, *petræ*, mmã dòmo, *equi. Particula*, ra, *facit pluralia nomina ſignificantia res viliſſimas, vel quæ deſpectui habentur: v.g.* Iudeora, *Iudæi. Pluralibus ſic iam per iſtas particulas conſtitutis, poſtponuntur particulæ caſus conſtituentes ſecundum orationum exigentiam: v.g.* tòno tàchi no còtõ dòmo vo varu iunà, *ne maledicas res dominorum.*

Aliqua etiam ſunt vocabula, quæ de ſe pluralitatem important: v.g. tòmõ gàra, *ſignificat homines*, Nàn bàn mòno, *res Europeas*, Nàn bàn mòno vo fomùru nà, *ne laudes res Europæ:*

Particula verò icàni, *quæ, vt ſupra dictum eſt, facit uocatiuũ non poſtponitur pronominibus pluralibus iam factis; ſed ſemper anteponitur, particulæ autem facientes plurale poſtponuntur: u.g.* icàni Padre tàchi vo qiqi nasarèio, *audite reuerendi patres.*

Duæ uerò particulæ ex quatuor ſuprapoſitis, quæ faciunt plurale, ſcilicet domo, *&* rà *aliquoties ſunt ſingulariũ. uerbi gratia.* vare rà, *uel*, midòmo, *ego: aliquando etiam utraque ſimul inuenitur in ſingulari: u.g.* midomo ra, *ego*, midomo rã ga

meum

meum vel mei: poſtponuntur etiam prædictæ particulæ, domo, *vel,* ra, *ſingularibus, vel quando volumus humiliare res ſignificatas: aut de ſucceſſu ſignificati per orationem non ſumus ita certi; ſed quaſi dubitamus: v.g* ſarã dòmõ ga itài, *dolet mihi venter,* àſũ dòmó và àru mài, *craſtina die non erit,* àſu rà và naró mòde, *craſtina die forſitan ita erit.*

Particula, va, *poſtponitur nominibus tam ſingularibus; quàm pluralibus iam per particulas articulatis: v.g.* còcoiè va mairànu, *huc non veniat,* còco càra va dènu, *hinc non exiuit,* còco ni và iru mài, *huc non intrabit: aliquando etiam particula,* va, *ſupplet particulas articulares: v.g.* funè - de ſàie iòiò tçùita ni, cachi va nàcanaca nàru mài, *ſi nauigio vix perueni; pedibus, vel pedes, abſque dubio non perueniſſem. Hic particula,* va, *ſupplet particulam,* càra.

In iſta lingua Iaponica non ſunt etiam genera, maſculinum videlicet, femininum, & neutrum, ſicut ſunt in Latina; ſunt tamen aliqua nomina, quæ ex ſe ſunt, vel maſculina, vel feminina, quia ex ſua ſignificatione dicunt vel maſculum, vel feminam determinatè; ſunt etiã aliqua nomina ex ſe cõmunia duobus. Particula, vo, *ante poſita nominibus ſignificat maſculum. Particula verò,* me, *ante poſita ſignificat feminam in rebus, quæ non habent genera propria: v.g.* vo ì vo, *ſignificat piſcem maſculum,* mè ì vo, *ſignificat piſcem feminam:* vojica, *ſignificat caprum ſilueſtrem,* mè lìca, *ſignificat capream,* còma, *ſignificat equum;* zoiàcu, *equam;* xô, *ſignificat accipitrem maſculum;* dài, *feminam,* cotòi, *ſignificat taurum,* meùxi, *vaccam.* votòco, *ſignificat virum,* vonãgo, *vel* nhóbó, *vel,* vònna, *ſignificat mulierem. In dictionario omnia expreſſè ponentur, quæ ad memoriam venerint.*

In nominibus etiam adiectiuis, non ſunt genera, aut declinationes; ſed eædem particulæ illa conſtituunt, quæ ſubſtantiua. Sunt autem adiectiua multa, & diuerſa. Aliqua enim finiuntur in, ai, *alia in,* oi, *alia in,* ei, *alia in,* vi, *alia in,* ij, *alia verò, & quæ propriùs ſunt adiectiua, fiunt poſtpoſita particula,* no, *ſubſtantiuis. Quando quinque prima genera adiectiuorum ante ponuntur ſubſtantiuis, tunc videntur propriè adiectiua, & nihil mutant ad orationem componendam; quando verò poſtponuntur ſubſtantiuis, potiùs ſunt verba, & verborum coniungationes ſequuntur: v.g.* tacài iàma, *mons altus,* xĩ guei ĩdeiri, *frequens*

introitus & exitus, caxicòi fito, homo prudens, càvaij mòno, res miſerabilis, Aiaùi còto; res pericuIoſa. Vmàre tçùqi nocùchi, lingua naturalis ſeu materna. Sunt etiam alia adiectiua finita in na, quæ etiam ante poſita ſubſtantiuis, nihil mutant: v.g. qirèi na còto, res munda. Omnia verò adiectiua præter finita in, no, quando verbis præponuntur, mutant aliquid: finita in, ai, illud mutant in, ŏ, v.g. còno iàma và tacŏ goràru, hic mons altus eſt, & excelſus: finita in, ei, illud mutant in, eô, v. g. còno iama va xígueô gozàru, hic mons eſt denſus. finita in, oi; illud mutant in, ô, v g. caxicô gozàru, eſt prudens. finita in, vi, illud mutant in, ú, v.g. xei no ficú gozàru, ſtatura puſillus. finita in, ii, illud mutant in, iú, v.g. caiū gozaru, eſt pruriens, uel prurit, inter iſta uerò adiectiua finita in, ij, ſunt multa quæ ex uerbis procedunt: u.g. nozòmi, u, ſignificat deſiderare: ex illo uerò exit, nozòmaxij, quod ſignificat idem quod deſiderabilis, e; alia etiam procedunt ex nominibus: u. g. varàmbe, ſignificat puerum ſeu infantem: ex quo procedit varàmberaxij, quod ſiguificat id quod puerilis, e: alia reperiuntur in dictionario.

Adiectiua uerò finita in, na, quando anteponuntur uerbis, mutant, na, in, ni, u.g. fuxìn ni zònzuru, dubium reputo uel pro dubio habeo. Adiectiua uero finita in, no, conuertunt aliquando, no in, na, u.g. bèchino fito, conuertitur in, bechina fito, differens homo: & tunc ſi uerbum ſubſequatur, mutat, na, in, ni, u.g. bechinī gozàru, eſt differens. Senſus uero eſt idem ſiue finiatur in, no, ſiue in na, u. g. bechi no fito no cùhi càra qijta, eſt idem quod bechina fito nocùchi càra qijta, ex ore, uel ab ore diſtincti uel differentis hominis audiui. Et tantùm eſt differentia; quod finitum in, no, nihil mutat, quid quid illi ſubſequatur; finitum uerò in, na, mutat, na, in, ni, ut dictum eſt, ſi uerbum ſubſequitur. Si ad alia uero adiectiua ſequatur uerbum ſubſtantiuum, oratio eſt elegans: u.g. còno iàma và tacō gozàru, hic mons eſt altus; ſi uerò uerbum huiuſmodi non ſequatur, eundem facit ſenſum, quia adiectiuum includit in ſe uerbum ſubſtantiuum; ſed illo non utemur coram ſuperioribus, non enim illis audientibus, dicemus, còno iàmà và tacài, ſed dicemus, còno iamà và tacō gozàru. & ſic in alijs adiectiuis.

Adiectiua uerò finita in, i, aliquando; & ſi rarò, illud conuertunt in, xi, uel qu, u.g. ioi, quod ſignificat, bonus, a, um. finitur

nitur

nitur in, iòqu, *vel* ioxi, *v.g.* iòqu, dancó xitè, *faciendo bonam conſultationem. Aliqua, & non pauca, ſunt nomina ſubſtantiua, quibus, ſi poſtponatur*, na, *fiunt adiectiua: v.g.* afô, *ſignificat inſcitiam, ex quo deducitur*, afôna, *quod ſignificat id quod ſatuus, a, um.* Iiiû, *ſignificat libertatem: &*, Iiiûna, *ſignificat id quod liber, a, um. quæ occurrerint alia in dictionario reperiuntur*

Aliqua ſunt nomina abſtracta ſubſtantiua quæ antepoſita vocabulis quæ ex ſe ſignificant homines, fiunt adiectiua: v.g. Iifi, *ſignificat miſericordiam: ſi uerò illi* Iin *poſtponatur, reſultat*, Ii fi jin, *quod ſignificat idem, quod miſericors, dis*, fin, *ſignificat paupertatem, & poſtpoſito* nin, *fit*, fin nin, *quod ſignificat pauperem. idem eſt ſi poſtponatur*, ja, *fit enim*, finja, *quod etiam pauperem ſignificat*, bàn, *ſignificat vigiliam; & ſi poſtponatur*, xu, *fit*, banxu, *quod ſignificat idem quod uigilans, tis. multa inuenientur in dictionario.*

Aliquando duo nomina ſubſtantiua, ex ijs, quæ remanſerunt in lingua Iaponica ex Chinenſi (& hæc, cobita, *vel*, coie, *vocant) ſimul poſita, faciunt adiectiuum, quod ex duobus ſubſtantiuis conſtatur, ſeu reſultat: v.g.* ten, *ſignificat cælum: &*, xu, *ſignificat dominum*: tèn xu *verò, ſignificat dominum cæleſtem, ſeu cælorum dominum.*

Præterita etiam verborum (de quibus ſuo loco) adiuncta ſubſtantiuis, vim & ſenſum videntur habere adiectiuorum: v.g. iògorèta tè, *manus ſordida*, iògorèta, *eſt præteritum verbi* iògore vru, *quod ſignificat idem quod ſordeſco, is*, càita qió, *liber ſcriptus*, càita, *eſt præteritum verbi* càqi, u, *quod ſignificat idem quod ſcribo, is. Abſtracta, ſeu radices ex quibus verba componuntur, ſunt nomina quaſi verbalia ſignificantia actionem in abſtracto: v.g.* facàri, *ſignificat menſuram: ex quo reſultat verbum*, facàri, u, *pro eo quo eſt metior, ris*, fajime, *ſignificat principium*, fajime, uru, *eſt verbum, & ſignificat id quod incipio, is. & ſic in alijs de quibus in dictionario. Antepoſita particula*, mòno, *prædictis abſtractis ſeu nominibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia eum qui actionem verbi facit: v.g. ex*, càqi, *præpoſito*, mono, *fit* mòno càqi, *quod ſignificat idem quod ſcribens, tis. poſtpoſita vero eadem particula*, mòno, *eiſdem radicibus, fiunt nomina ſignificantia effectum actionis: v.g.* càqimono, *ſignificat ſcripturam.*

Poſtpoſita verò particula, gòto, *eiſdem radicibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia res dignas actionibus quæ per verba, quorum ſunt radices, ſignificantur: v.g.* mi, *eſt radix, ex qua prodit verbum*, mi, iru. *pro eo quod video, es, &* , migoto, *eſt res viſibilis, ſeu digna viſu*, qìqi, *eſt radix verbi*, qiqi, u, *pro eo quod video, es: &* qiqì gòto, *ſignificat rem audibilem, ſeu dignam auditu*.

Poſtpoſitis aliquibus nominibus ſubſtantiuis nominibus verbalibus prædictis fit nomen iam inconcreto ſignificans talem actionem: v. g. ſoxi, *eſt radix verbi*, ſòxi, u, *pro eo quod ſole vel ad ſolem ſiccare: poſtpoſito verò*, i vo, *v.g. quod ſignificat piſcem: fiet*, ſoxiì vo, *quod ſignificabit, piſces ad ſolem vel vi ſolis ſiccos. &c.*

Poſtpoſita verò particula, dōgu, *quæ inſtrumentū ſignificat radicibus verborum, fiunt nomina ſignificantia materiam ſeu inſtrumentum actionis per verbum ſignificatæ: v.g.* varài dōgu, *materia ſeu inſtrumentum viſus*, càqi dōgu, *inſtrumentum ſcribendi vel ad ſcribendum*.

Poſtpoſita autem particula, me, *radicibus verbalibus fiunt nomina ſignificantia terminum actionis: v.g.* a vàxe, *eſt radix verbi*, a vàxe, uru, *pro eo quod eſt aliqua iungere aut copulare*, a vàxe me *vero ſignificat iuncturam: & ſic in alijs*.

Ex adiectiuis ſuprapoſitis finitis in i, *fiunt nomina abſtracta mutato*, i, *in*, ſa, *v. g.* nāgài, *ſignificat id quod longus, a, um: &* nāgàſa, *ſignificabit longitudinē. Adiectiua finita in*, na, *mutant etiam*, na, *in*, ſa, *ad abſtracta nomina facienda: v. g. ex* àqiracàna, *quod ſignificat id quod clarus, a, um: fiet*, àqiracàſa, *quod ſignificabit claritatem*.

Aliquando ex duobus ſubſtantiuis ſimul ſumptis, & præcipuè ſi aliquod illorum aliquam literam in principio ſeu in fine in aliā mutet, reſultat tertium nomen quaſi connotatiuum, & quaſi adiectiuum ſeu genitiuū includens: v. g. ex, qi, *quod ſignificat, lignum, &*, ſotoqe, *quod ſignificat idolum: fit*, qi botòqe *mutato*, ſ, *in*, p, *quod ſignificat idolum ligneum. Si verò nomina quæ præponuntur finiuntur in*, e, *ipſum mutant in* a, *ad prædictam compoſitionem nominis connotatiui: v. g.* tçumà ſàqi, *extremitates unguium*, càna cūgui, *clauus ferreus. Si uerò nomina, quæ poſtponuntur ad eamdem formationem, primam literam debeant mutare, ſi ſit*, ſ, *mutabunt in*, b, *uel*, P, *ſi*, s,

muta-

mutabunt in, z, *ſi* c, *mutabunt in*, g, *ſi*, tç, *mutabunt in*, zz, *ſi*, x, *mutabunt in*, j, *u.g.* cdri bunè, bùppô, nīgori zà. qe ſorá goto, qizzumári, ſóra jèi mòn. *Vide in dictionario*.

De pronomine.

NOn ſunt in lingua Iaponica pronomina deriuatiua u.g.meus, a, um.&c. ſed utuntur primitiuis, ſcilicet mei, tui, &c. Hæc autem primitiua non habent declinationes per caſus; ſed hæ differentiæ caſuum fiunt per particulas ſupra poſitas quæ omnibus ſunt communes, tam nominibus; quàm pronominibus.

Particulæ aliquæ (de quibus infra) quæ adiunctæ uocabulis honorem indicant, faciunt pronomen, uel illius uim habent ſecundum occaſionem & circumſtantias in quibus illis utuntur: ſi enim ego dicam, von fùmi; *loquendo cum alio: ipſo facto intelligitur me de eius epiſtola: & non de mea loqui: ſi enim de mea loquerer; non dicerem*, von fùmi, *ſed*, fumi *tantum: unde*, von fumi, *ratione particulæ*, von, *quæ eſt honoris, ſignificat ueſtram epiſtolam. Et idem eſt de particula*, mi, *& alys quæ honorem indicant in ſignificatis nominum quibus adijciuntur.*

De pronomine ſecundæ perſonæ ſcilicet ego &c.

OCto ſunt particulæ ſignificantes idem quod Ego, mei, mihi, &c. vátacuxi, ſòrĕgaxi, vare,mi, várerá, midòmo, midòmorá, váre. *Quatuor primæ denotant aliquam ſuperioritatem in eo qui illis utitur, reliquæ uero ſunt humiliores. Mulieres utuntur tribus alijs particulis aliquando quæ ſunt.* mīzzu cára, vāraυá vāgami, *& his non utuntur uiri: ruſtici ſolent uti duabus uidelicet*, vára vòrará, *religioſus uero quando de ſe loquitur ſolet dicere*, guſô, *ac ſi diceret: ego uilis religioſus; ſenex uerò de ſe loquẽs: dicit*, gurō, *ego uilis & deſpectibilis ſenex. Rex uerò, dicet*, chin, *uel*, máru, *quod ſignificat: ego Rex*.

Ad facienda autem pluralia iſta pronomina, poſtponuntur illis particulæ ſupra poſitæ conſtituentes pluralia, ſcilicet, dòmo, ra, v.g. midòmō ga máitta tòqi, quando nos iuimus: ad caſuum verò differentiã poſtponuntur illis iam formatis pluralibus, particulæ conſtituentes caſus vt ſupra.

De pronomine ſecundæ perſonę: ſcilicet Tu, tui, tibi, &c.

MVltæ ſunt particulæ, qaæ conſtituunt pronomen ſecundæ perſonæ ſecundum differentiam perſonarum, quæ vel nullum, vel aliqualem, aut mediocrem, magnum, aut maximum merentur honorem & reuerentiam: ad loquendum enim cum inferiori, ſunt tres particulæ quæ faciunt pronomen tu. ſcilicet, váre, vonòre, ſòchi, ſi àutem illis ſuperaddatur, me, vel, mēgá, & dicatur, váremè, vel, váremēga, perſonam cum qua, loquimur ampliùs deijcimus. Si autem loquamur cum æqualibus vel aliquantulum inferioribus, vtemur vna ex tribus particulis videlicet, ſònata, ſòno fò, váre ſama. Si verò ſit perſona ſuperior vel omnino æqualis cum qua vrbanè debemus loqui vtemur vna ex ſeptem particulis ſcilicet, cònatá, qixò, qiſo, gòſen, qíden, cònatá ſama, ſònata ſáma. Si autem loquamur cum perſonis in dignitatibus conſtitutis, nomen dignitatis, ſi illi ſuper addatur particula, ſama, ſupplet vicem pronominis: v.g. Padre ſamã gozare, veniat veſtra paternitas. Aliquando etiam particulæ quæ nomina honorant, ſupplent vicem pronominis: v.g. vòn qirumòno, veſtræ dominationis veſtis.

Cònata, cóchi, cónoſo, ſignificant idem quod ego, mei, &c. ſed in modo loquendi quaſi diſtributiuo: ex parte mea, vel quantum ad me attinet, quibus correſpondent, ſochi, ſonoſó, ſònatá quæ ſignificant, tu &c. & ex parte tua, ſeu, quod ad te pertinet.

Pluralia iſtorum pronominum fiunt per particulas ſupra poſitas ſecundum honoris differentiam, vònórē domo, váre ra, ſóchi ra, ſignificant vos loquendo cum vilibus, vare tachi, ſonatá domo. ſignificat vos cum æqualibus, qiſōtachi, vócatãgata, vóno vóno, ſignificat vos cum honore: declinationes verò horum

rum

rum ſunt etiam per particulas communes declinationum .

De pronomine tertiæ perſonæ, ſcilicet ille, illa, illud.

D*Væ particulæ ſcilicet*, cáre cáre, are are, *ſignificant ille, illa, illud, loquendo de rebus inferioribus: quatuor uerò uidelicet*, áitçu, áitçumè, áremè, cáitçume, *ſignificant ille, illa, illud, humiliando & deſpiciendo res de quibus loquimur, & quæ præcipuæ finiuntur in*, me, *ſunt deiectiuæ, maximè ſi illis ſuperaddatur*, ga, *u. g.* áitçũga, áitçumẽgá, *ille uilis:* cóno, *ſignificat hic, hæc, hoc*, sóno *ſignificat, iſte, iſta, iſtud,* áno, *ſignificat ille, illa, illud; ſed neceſſario requirunt poſt ſe ſubſtantiuum ut illis utamur: u. g.* cóno fito, *iſte homo. idem ſignificat*, cóno mono, *ſed non eſt uerbum honorificum*, sóno cóto, *iſta res*, àno fito, *ille homo*, cônátá, *uel* cónotó, *ſignificant hic*, ſónata, *uel*, ſono fó, *iſthic*, ánatá, *uel*, ánotó, *illic.* córe, *ſignificat hoc*, ſóre, *ſignificat iſtud*, áre *ſignificat illud, ſed neutraliter, ita quod ſubſtantiuis, ſeu ſuppoſitis non iunguntur. horum pluralia ſunt*, córerá, ſorerá, arerá, *cæterorum uerò pluralia ſunt per regulas communes.* cáno, *ſignificat rem de qua facta fuit mentio: u. g.* cano fito, *ille homo &c. Pronomen quidam, facit particula*, àru, *u. g.* aru fito, *quidam homo,* áru tocóro ni, *in quodam loco.*

Pronomen unuſquiſque faciunt particulæ, mèn mèn, ſóre ſóre.

Pronomen uniuerſi & ſinguli &c. facit particula, tare mo mina.

Pronomen quicumque &c faciunt particulæ, Tare nite mó, tare nitemoare, tare nari tómó.

Ante poſita particula, tare mo, *negatiuis facit pronomen nemo uel nullus: u. g.* tare mó mairananda, *nemo iuit. Particula* nani taru cóto nari tómo, *ſignificat: quidquid ſit, vel quæcumque res ſit. Particula*, mèi mèi, *ſignificat: ſinguli, uel unuſquiſque in particulari.*

Particula, góto, *facit pronomen ſeu ſignum diſtributiuum omnis, e. Si poſtponatur ſubſtantiuis ex proprijs uocabulis linguæ*

guæ Iaponicæ quæ uocantur, iomis. *idem etiam facit particula*, mai, *antepoſita ſubſtantiuis linguæ Chinæ, quæ uocantur*, coies, *u.g.* fi, *ſignificat diem: &*, figôtoni, *ſignificat quotidie, ſeu omnibus diebus*, nen, *in lingua Iaponica mendicata à Chinenſi, ſignificat annum: &*, main nen, *ſignificabit ſingulis annis uel omnibus annis; idem ferè facit reduplicatio aliquorum nominum, uel ſaltim facit illa pluralia: u.g.* fito, *ſignificat hominem: &*, fitôbito, *ſignificabit omnes homines, uel multos homines*, fi, *ſignificat diem: &* fibi ni, *ſignificabit, omnibus, uel multis diebus*.

Pronomen diuiſiuum, aliqui &c. facit particula, niiótte, *u.g.* tóqi niiotte, *aliquibus temporibus*, fito niiotte, *aliqui homines*.

Pronomen, idem &c. facit particula, vonaji, *u.g.* vonaji tocóro cara, *Ex eodem loco. Particula uerò*, dôjen, *ſignificat idem, ſed neutraliter: v.g.*, dôjen degozâru, *idem eſt: & hoc uerbo reſpondent quando gratulantur; abſque eo quod rem accipiant: ac ſi dicant, gratulor ac ſi accepiſſem: uel idem eſt, ac ſi accepiſſem*.

Pronomen ipſe &c: faciunt particulæ, nùxi, ſono mi, vãga, *particulæ uero*, vareto mi, *faciunt pronomen ipſemet &c. u.g.* vareto mi ni ata vo naſu, *ipſemet ſibimet damnum infert*, mi vo vaſurète; ta vo taſùqùru, *ſui met oblitus, alios ſaluos facit. Particula*, vatacùxi, *ſignificat rem propriam in particulari: u.g.* vatacuxi no còto, *res propria*, vatacùxi ni iuarẽta, *pro ſe loquutus eſt*.

Pronomen aliquis &c. faciun tparticulæ, Tare zo, taſo, *u.g.* tare zo maittaraba, *ſi aliquis iuiſſet*, taſo ſacanãga aruca tôi ni iqe, *eat aliquis interrogatum ſi ſit aliquid cibi*.

Aliquid neutraliter faciunt particulæ, nan zo, nanica, *u.g.* nanzõga arãba cùuózu, *comedam aliquid ſi ſit*, ima faia tẽ ga jiiú nĩ gozaru fôdoni nanica caqi maraxô, *ſcribam aliquid, ſi quidem habeo manus iam ſolutas ſeu liberas*.

Quis? fit tribus particulis ſcilicet, Tare, Tãga Taſo, *particula* tãga, *uel*, tare nô, *utuntur etiam pro genitiuo cuius: u.g.* Tãga mòno ca? *cuius eſt res? Et quando aliquis ad oſtium uocat, & pulſat dicit:* mõno mó, *qui intus reſpondent*, taſo, *uel*, tagá, *uel*, tare, *quis es? Particula* nani, *ſignificat quid &c. u.g.* nani

vo ſùru cá , *uel*, nanígoto voſùru ca? *quid facis?* nani ni ſòre vo tòtte íquca? *ad quid hoc portas tecum?*

De pronominibus relatiuis.

PRonomen relatiuum fit poſtponẽdo verbo nomen de quo fit relatio: v.g. tèn ni màximaſu vàreràga vòn vòia, *Pater noſter qui eſt in cælis*, dèta tocòro va, *locus ex quo exiuit*, tèni ſùmi no tçuíta fito, *homo cuius manui adhæſit atramentum*. *Si oratio petit nominatiuum ante verbum, tale nominatiuum debet eſſe cum aliqua ex particulis nominatiui*, ga, no, *uel*, iòri, *v.g.* vatacùxiga càita ſùmi, *epiſtola, quam ego ſcripſi*, cònata no vôxeraréta coto, *res quam ueſtra dominatio dixit. Tertia verò particula ſcilicet*, iori, *vtimur quando eſt actio in oratione, v.g.* Deus iòri atàie cudaſarèta gracia, *gratia, quam Deus contulit ſeu donauit*, àno tocòro ni amàta no qió àtta vò toraréta, *tulit multos libros, qui erant in illo loco. Si concurrant verò duæ orationes relatiuum continentes, prima erit ſecundum poſitam regulam; ſecunda verò per participium præſens, præteritum, ſeu futurum, ſecũdum quod ſenſus orationis poſtulauerit: v.g.* qéſa Oracio vo móxita qióga tçucuie no vie ni àru vo motte coi, *affer librum illum qui eſt ſupra ſedile, in quo iſtó mane recitaui vel dixi officium diuinum. In iſta oratione* qióga, *quod eſt vnum relatiuum, eſt poſt verbum*, móxita, *&* vo, *quod agit vices ſecundi relatiui, eſt poſt verbum*, àru. *Quando verò volumus ampliùs ſpecificare rem quæ refertur, ponimus inter rem ipſam & verbum, particulam* tocòro no, *v.g.* vàreto dôxin xìta tocòro no mònô dòmo va mina buguèn ni nàtta, *omnes quotquot mecum conſenſerunt, diuites facti ſunt. Aliquando oratio relatiui propter ſuam difficultatem explicatur per exponentes: v.g. loco huius*, ìma còroſaréta Pedro nò cò và ſonàta nó chijn gia, *quæ ſignificat, filius Petri, qui modo fuit occiſus, eſt tuus amicus: dicimus*, ìma Pedro coroſaréta ſonó co va ſonatà no chijn de gozàru.

Aliquando ſolent ſimul poni duæ particulæ ex caſus conſtituẽtibus, & faciunt quaſi relatiuum cui anteponuntur: v.g. ſòno

tocòrō deno dancó, *iſtius locis conſultatio.* Marſella ieno fūne, *nauigium quod tendit Marſiliam.* màire to no móxi gòtó dearu *eſt dicere, quòd eam.*

Màiru mai to no, dancó ni qivamatta, *habita eſt reſolutio quod non pergat*, màitte nòchi no dancó, *conſultatio poſtea quam perrexit facta*, varambe càra no catāgui, *eſt conſuetudo ab infantia*, xô tameno chôgui gia, *eſt ars ad illud faciendum*: àno fito no vo toró, *accipiam id, quod eſt illius hominis. nota hæc de relatiuo valde.*

De formatione verborum, & coniugationibus.

V*Erba in lingua Iaponica neque habent numeros, neque perſonas; faciunt tamen has differentias particulæ ſupra poſitæ ad pluralia & declinationes. Coniugationes ſunt tres affirmatiuæ, & totidem negatiuæ.*

Radices verborum, de ſe non dicunt tempus: vnde vt illud dicant debent formari verba & coniugari.

Omnes radices verborum ſecundæ coniugationis finiuntur in e, gi, *vel*, ji, *præter*, xi, *&*, maraxi, *quæ etſi finiātur in*, i, *ſunt tamen primæ coniugationis. Si verò radices finiuntur in*, de, *vel*, gi, *fit verbum præſentis temporis conuertendo prædictas in*, zzuru, *v.g.* fāgi, *facit præſens*, fāzzuru, *& ſignificat erubeſco*: de zzuru, *quod ſignificat exeo, is. ſi radices finiuntur in*, je, *vel*, ji, *mutantur ad præſens in*, zuru, *v.g.* mdje: māzuru, *idem quod miſceo, es*, anji anzuru, *quod eſt conſidero, as, ſi finiuntur in*, xe, *illud mutant in*, ſuru, *v.g.* a vaxe auaſùru, *idem quod coniungo, is*: xi, *verò, &* maraxi, *quæ (vt dictum eſt) ſunt ſecundæ coniugationis, etiam mutant*, xi, *in* ſuru, *v.g.* xi ſùru, *idem quod facio, is*, maraxi maraſuru, *etiam eſt, facio facis. Si radices finiuntur in*, te, *conuertunt illud in* tçuru, *v.g.* ſodàte, ſodatçùru, *idem quod alo, is, vel ſuſtento, as: reliqua quæ tantum finiuntur in*, e, *alio modo; illud ad præſens conuertunt in*, uru, *v. g.* āgue: āgùru, *offero, rs*, nīgue, nīgùru, *fugio, is.*

Aliqua ſunt præterita verborum, quæ faciunt ſenſum præſen-

tis,

tis,& ſunt illa quorum fieri conſiſtit in facto eſſe: v.g. cocòroièta *intelligo, is,* qìcoieta, *audio, is,* voboièta, *recordor, aris,* qi qi ièta, *intelligo, is,* zonjita, *ſcio, is, & alia præter iſta forſan erunt. verba quæ ſequũtur ſunt primæ cõiugationis etiam ſi eorum radices non finiantur modo antea dicto. Si præſens alicuius ex illis non fuerit mutato,* i, *in* uru, *explicabitur in particulari,* àbi, uru, *aqua balneo ſe, abluo, is,* fotòbi, uru, *mollificor, aris:* focoròbi, uru, *diſſuor, eris:* càbi, *fucore afficior, eris,* ſàbi, *rubiginor, aris,* deqi, *finior, ris, vel perficior, ris:* cùchi, cutcuru, *putreſco, is:* michi, mitçuru, *mare adimpleor, ris,* ini, uru, *abeo, is:* nòbi, nobiru, *vel* noburu, *dilator, aris.* tçuqi, uru, *conſumor, eris,* vòri, uru, *ab alto deſcendo, is:* xij, xijru, *ad prandium vel cibum compellendo, inuito, as,* ni niru, *aſſimilor, aris:* mochij: mochi iùru, *æſtimo, as:* nĩ, niru, *ad ignem coquo, is:* mi, miru, *aſpicio, is:* còri, uru, *corrigor, eris,* vochi vòtçuru, *cado, is:* i, iru *ſum, es, fui: vel adſum, es,* ſũgui, uru, *tranſeo, is, ſicut tempus tranſit:* vàbi, uru, *miſericordiam peto, is,* carabi, uru, *ſiccor, aris,* iqi iqùru, *viuo, is,* ſi ſiru *areſco, is,* qi qùru, *venio, is,* qi qùru, *veſtio, is,* vòqi uru, *è lecto ſurgo. quatuor verò verba quæ ſequũtur habent præter præſentia ordinaria, alia etiam extraordinaria,* atàie, *habet* atóru, *pro dono, as:* vàqimaie, vaqimòru, *diſcerno, is,* tonàie tonóru, *benedico, is,* ſonaie ſonóru *in loca ſublimi colloco, as.*

De Pręterito imperfecto, perfecto, & pluſquam perfecto.

NOn eſt in lingua iſta Iaponica præteritum imperfectum: Vnde loco illius vtuntur perfecto, quod fit duobus modis: primũ eſt addendo, ta, radicibus verborum: v.g. āguèta, eſt præteritum verbi, āgue, uru, quod eſt offero, rs; ſecundo modo fit præteritum perfectum poſtponendo, te, radicibus, & addendo poſtea verbum, gozari, u, vel ari, u, in præſenti vel in præterito de quo in ſecunda coniugatione, v.g. āguete gozàru, vel aguetē gozàtta, vel āguete aru, vel āguete atta, obtuli, vel obtuleram, as, &c. ſi autem ad prædicta anteponatur particu-*

la fàia, *explicatur magis: u.g.* fàia ãguètè gozàtta,*iam obtulerã, quando poſtponitur uerbum*, ari, u, *ad præteritum, non eſt modus loquendi ita nobilis ſicut quando poſtponitur*, gozari, u, *unde ad hoc debemus aduertere quando loquimur, ut notemus de quo loquimur, & coram quibus, ut cui honorem, honorem debitum in modo loquendi tribuamus.*

De futuro primæ coniugationis.

SI *radix uerborum finitur in*, te, *fit futurum conuertendo iſtam ſyllabam in* teô, *uel* chô: *u.g.* tàte, uru, *eius futurum eſt* tàteô, *uel* tàchô, *erigam. Si radix finitur in*, ji, *fit futurum mutato in* jô: *u.g.* xenji, xenjô, *medicinas condiam uel coquam. Si radix finiatur in* xe, *mutatur in* xô, *u.g.* xi,xô: maraxi, maraxô, *faciam. Si finiatur in*, ie, *mutatur in*, io *ut*, voxiie, vòxiio, *docebo. Reliquis uerò radicibus quæ finiuntur in* e, *poſtponuntur ad futurum faciendum*, ô ôzu, *uel* ôzuru *u.g.* ãgueô, *uel*, ãgueôzu, *uel* ãgueôzurù, *offeram. Hæ etiam particulæ poſtponuntur ad facienda futura uerborum de quibus ſupra diximus eſſe ſecundæ coniugationis, etiam ſi eorum radices finiantur in*, i, *u,g.* deqiôzu, *finietur.*

Fit etiam futurum, tollendo à præſenti negatiuo (de quo infra) ſyllaba nu, *in qua finitur, & loco eius ponendo particulam* baià, *u.g. tollendo*, nu, *ab* ãguènu, *& loco eius addendo*, baià, *fit*, ãguèbaià, *offeram*, mînu, *ſi auferas*, nu, *& loco eius ponas*, baia, *fiet*, mîbaia, *uidebo uel aſpiciam.*

Futurum perfectum fit poſtpoſitis particulis, tearózu, *uel* tarózu, *eiſdem: u.g.* ãguète arózu, *uel*, ãguetárózu, *iam obtulero. Etiam fit antepoſito* fàia, *futuro ordinario: u.g.* fàia ãgueôzu.

Im-

Imperatiuum primæ coniugationis.

I*Mperatiuum primæ coniugationis eſt ipſa ſola radix verbi, vel poſtpoſita particula* io, *v.g.* āgue, *vel* āgucio, *offer: futurum autem imperatiui eſt futurum abſolutum*, āgueô, *vel* āgueôzu, *& eſt honoratior modus loquendi & vrbanior ad imperandum in omni coniugatione, quàm per imperatiuum abſolutum. Fit etiam imperatiuum, ſi auferas,*nu, *à præſenti negatiuo (de quo poſtea) & loco eius ponas* ſai,*v.g. ſi ab* āgue nu,*tollas* nu, *& addas*, ſai, *fit* āgue ſai, *quod eſt, offer: non tamen dicit tantum imperium ſicut abſolutum. Poſtpoſita etiam particula*, tai, *radicibus, fit quodā genus futuri ſeu optatiui quo deſiderium loquentis explicatur, & eſt imperatiuum; vrbanum tamen*, mizzu fitôtçu nomi tai, *vellem parum aquæ bibere: eſt idem quod da mihi bibere. Quando verò fit relatio alicuius præcepti, legis, conſilij, ordinis, aut prohibitionis, in omni verbo cuiuſcumque coniugationis ſiue affirmatiuæ, ſiue negatiuæ: tale præceptum ponitur ad literam: v.g.* chriſtiani naru nà to no xogun no fattôga àru, *eſt lex Imperatoris, quòd non fiat quis Chriſtianus*, Padre core vo côxiraièio to voxerarèta niiôtte, *quia pater præcipit mihi vt hoc componerem.*

Optatiuum primæ coniugationis.

P*Ræſens & futurum optatiui eſt præſens imperatiui, antepoſitis particulis*, nēgauacu uà, *vel*, a uare *& poſtpoſita*, gàna, *vel* caxi, *fit etiam poſtpoſita particula*, gàna, *abſque aliqua antepoſita: v.g* nēgavàcu va āgueio càxi? *vel* audre aguei-gàna, *ſi offeres?* audre icanaru tèngu, bangue mòno nari tomò, vare vo tòtte, fiie no iama ni noboxèio caxi! *o ſi eſſet aliquis vel diabolus vel aruſpex qui me aſcendere faceret ad montem qui vocatur*, fiie *poſtpoſita particula* gana, *nominibus, ſignificatur deſiderium rei ſignificatæ per nomen: v.g* ſaqē gana,

ò vi-

ò vinum! ac ſi diceret: quis illud baberet ad bibendum! nanĩ gana! *ſi aliquid haberem!*

Præteritum optatiui eſt ſecunda vox futuri poſtpoſita particula mono vo! *v.g.* nĩgueo zu mono vo! *o ſi fugiſſem*! *idem ſit boc modo* nĩguẽta raba iocaró mòno vo, *aliquando ſolum dicunt*, nĩguè taróni va! *etiam dicunt*, nĩguete aró ni ua iocarómòno vo!

Subiunctiuum primæ coniugationis affirmatiuæ.

P*Ræſens ſubiunctiui fit ex præſenti indicatiui mutato*, u, *in quo finitur in* ẽba, *v.g. ex*, ãguru, *fit* ãgurẽba *cum offerem: fit etiam ex præſenti addita particula*, tocoro, *ſuper addita* ni, de, uo, *vel*, ua, *ſecundum exigentiam declinationis verbi quod ſequitur; primum enim ſubit munus nominis: v.g.* arutoqi Pedro chinſui xitè iraruru tocoro ie fitõ gaqite, *cum veniſſet quidã bomo ad locum vbi erat Petrus quando erat ebrius* nhóbó ni tachi vacarète iru tocòro ni, *cum eſſent diuiſi, & diuortium feciſſent coniugati*, có aru tòcorõ de, *cum bæc ita ſint*, iòſo ie zzuru tocòrouà fito ni coroſarèta, *occiſus eſt a quodam homine cum exiret foras*, go miſa vo aſobaſarùru tocòro vo uchi coroita, *occidit illũ cum actualiter miſſam celebraret, & eſt regula generalis in omni coniugatione.*

Præteritum perfectum & pluſquam-perfectum ſubiunctiui fit ex præterito perfecto indicatiui poſtpoſita particula, rẽba, *v.g.* ãguèta rẽba, *cum obtuliſſet: fit etiam ablato verbo* gozaru, *à præterito pluſquam perfecto; & poſito loco eius*, attarẽba, *vel* atta, *quando vero ponitur*, atta, *debet ſuperaddi vel*, ni, *aut*, uo, ua, *vel*, ie, *ſecundum quòd petit ſubſequens verbum; ad modum ſupra poſitum de præſenti ſubiunctiui cum particula*, tocòro, *v.g.* ãguète atta rẽba, *vel* ãguete atta, ni, uo, ua, *vel*, ie, *cum iam obtuliſſet.*

Futurum ſubiunctiui fit addendo futuro indicatiui particulã, tòqi, *v.g.* ãguõ tòqi, *cum poſtea offerat.*

Præteritum pluſquam perfectum ſubiunctiui, vel quomodocumque illud voces, denique ad ſignificandum boc quod eſt, poſt-

quam

quam feciſſem actionem verbi, fit poſtpoſitis particulis, cara, nòchi, *vel* ĩgo:*præterito pluſquam perfecto; ablato tamen verbo*, gozaru, *v.g.* aguète cara, nohi, *vel*, igo, mairò, *poſtquam obtulerit proficiſcar. idem quaſi eſt*, aguètarŏ toqi mairó, *proficiſcar quando iam obtulerit*, ãgueôzurù ni, *vel*, ãgueozuru tocoroni, *ſignificat, cum iam eſſet paratus ad offerendum: vel vt offerret*, ãgueôzuru còto no ſaqini, *ſignificat paululum antequam offeret.*

Præſens permiſſiuum ſubiunctiui fit duobus modis: primus eſt conuertendo, v, *in quo finitur præſens indicatiui*, in, ẽdomo, *v.g.* ãgurẽdómò *etiam ſi offerat.*

Præteritum verò permiſſiui fit poſtpoſito, redomo, *præterito indicatiui: v.g.* ãguetarẽdomo, *quamuis obtuliſſet: futurum autem permiſſiuum eſt addendo*, redomo *ſecundæ voci futuri indicatiui: v.g.* ãgueôzurẽdomo, *quamuis offerat. Secundus modus ſubiunctiui permiſſiui eſt efficacior & fit præſens poſtpoſita particula*, tomo, *præſenti Indicatiui: v.g.* ãguru tomò, *quamuis offerat: ſolent etiam præſenti poſtponi particulæ*, mamaiò, *vel*, madeiò, *v.g.* ſorcuo voxiiùru mamaio, *vel*, ſòre vo voxiiùru mãdeio, *etiam ſi hoc doceat.*

Præteritum autem huius ſecundi permiſſiui fit poſtpoſito, ritomò, *præterito indicatiui: v.g.* ãguèta ritomo, *quamuis obtulerit: fit etiam hoc præteritum poſtpoſito*, mamaiò *vel* madeio, *præterito indicatiui: u.g.* ãgueta mamaio, *uel*, ãgueta madeio *idem fit poſtpoſito*, tòte, *præterito ſubiunctiui: u.g.* ãguetarẽba tòte.

Futurum permiſſiuum fit poſtpoſito, tomo, *ſecundæ uoci futuri indicatiui: u.g.* ãgueozutomo, *fit etiam poſtpoſitis*, mamaio, *uel* madeio *eidem futuro: ſi uerò prædicto permiſſiuo in omnibus temporibus anteponatur*, tatòi, *additur magna uis orationi: u.g.* tatoi vôxerarùru tomo, *quamuis hoc præcipias. eumdem ſenſum facit præteritum pluſquam perfectum Indicatiui ablato uerbo*, gozaru, *&*, aru, *& conſtituendo loco eius particulam*, mo, *u.g.* ãguete mo, *quamuis offerat. eadem particula*, mo. *poſtpoſita præſenti indicatiui facit eumdem ſenſum: u.g.* dòcô de qiqi maraſùru mo, ſono ſata va môſanu, *quamuis audiatur de hoc ubicumque; nihil tale auditur: eumdem ſenſum ſolent facere modi loquendi, qui ſequũtur*, ã guemo xèio caxi? ãguetemo xô madeio. nanto mo ãgue caxi? *quod fere ſignificat,*

quam-

quamuis offerat. eundem etiam ſenſum faciunt prædicta, ãguruni ſaxerarei ãgu etani ſaxerarei, *uel* ãgueò ni ſaxerarei, *etiam ſi offerat, obtulerit, uel etiamſi offeret: ac ſi dicat: ponamus, uel demus quòd ita ſit.*

Infinitiuum.

PRæſens infinitiui fit ex præſenti indicatiui, poſtpoſito còto, *uel*, to, *u.g.* ãgùru còto, *uel* ãguruto, *offerre*.

Præteritum infinitiui fit poſtpoſitis eiſdem particulis præterito indicatiui, u.g. ãgueta còto, *uel,* ãguetato, *obtuliſſe. Futurum infinitiui fit eiſdem poſtpoſitis futuro indicatiui: u.g.* ãgueeô còto, *uel* ãgueôto. *oblaturum. Eundem ſenſum faciunt præſens, præteritum, & futurum indicatiui poſtpoſita illis particula*, ióni, *u.g.* nai nai guioi ni caqerareô ióni va vare mo zònzuru fitõ bito mo zonjita, *ſæpe credidi & alij etiam putarunt me à te beneficijs eſſe afficiendum*, qècu vare ni voxiie maraſùru ióni gozaru, *potius ille poteſt me docere*, ãgueta ióni gozaru, *dicitur illum obtuliſſe.*

Ad interrogandum & reſpondendum utuntur ſæpiſſime infinitiuo quod eſt ſuppoſitum uerbi quod ſubſequitur: u.g. nhôbôgata ni vòchita cotõ gaatta ca? *incidiſti ne in peccatum luxuriæ cum muliere? fuit ne hoc quod eſt incidiſſe &c. & hoc modo loquendi utuntur in omni tempore infinitiui.*

Aliquando ſupplet infinitiuum præteritum pluſquam perfectũ ablato uerbo, gozaru, *&* aru *u.g.* Deus no minòri vo firomète iòcaró, *bonum eſt legem Dei propagari: aliquando ſupplet præſens & præteritum infinitiui, præſens & præteritum indicatiui poſtpoſita*, ga, *u.g.* ſore vo vôxeraruru ga varù gozaró, *malum erit hoc dicere*, maittãgamaxi gia, *ueniſſe eſt melius, aut eſſet melius.*

Quando uerò infinitiuo ſubſequitur uerbum ſubſtantiuum, non indiget particula, coto, *u.g.* còſacazzuqĩ dè và ſàqe vo nòmu deuanai, *bibere uinum calice paruo non eſt bibere*, còre còſo caqu degozare, *hoc poſſumus dicere eſſe uerè ſcribere*, caqu degozate còſo, *hoc nullo modo eſt ſcribere*, ſore ua ãgùru deuanai, *iſtud non eſt offerre: aliqua ex exemplis poſitis ſunt ex uerbis aliarum*

rum coniugationum ; ſed regula eſt generalis in omnibus: facit etiam ſenſum quaſi infinitiui modus hic loquendi, ãgue va, ãgurẽ domò, *quamuis offeram vel etſi faciam hoc, quod eſt offerre: eſt etiam regula generalis in omnibus coniugationibus: unde dicunt*, qiqi va tçucamatçure dòmò gàtten xenu, *quamuis audiam vel faciam hoc quod eſt audire; non intelligo. dicitur etiam*, ãgùru vomotte, *offerendo, uel cum hoc quod eſt offerre*, ãgùru iòri, *ex hoc quod eſt offerre*, ãguru nitçuite, *circa hoc quod eſt offerre*.

Gerundium in, Di, es præſens uel futurum indicatiui, & præcipue ſi adiungatur, jibùn, *aut aliqua particula ſignificans tempus: u. g.* ãguru jibùn, *tempus offerendi*, ãgueô ni qiuamàtta, *accepit reſolutionem offerendi*, nĩguru jibun gia, *tempus eſt fugiendi*, coròſa rẽôzúru ni aiſadamàtte arozu, *erit reſolutus occiſu, aut quod erit occidendus*.

Gerundiũ in, Do, fit duobus modis. primus, poſtponendo, præſenti indicatiui particulas, ni, *uel*, tòte, *u.g.* ãguru ni, *uel*, ãgùrutote iuruſareta, *offerendo fui ſolutus. ſecundus eſt auferendo uerbum*, gozàru, *præterito pluſquam perfecto: u.g.* ãguète cutabireta, *offerendo, vel erigendo ſum defeſſus: ideſt ex erectione uel actione offerendi, reſultauit eſſe defeſſum: eſt etiam alius modus elegans gerundij in do, & ualde communis, anteponendo radices uerborum alijs uerbis compoſitis: u.g.* fiqi ioſùru, *approximare trahendo; radices autem ſic uerbis adiunctæ numquã mutãtur in paſſiuis, neutris, aut negatiuis. In iſto ſenſu gerundij in do, uidentur vti his modis loquendi* taixó to xite, *cum eſſet dux: uel ducis munus gerendo*, vón rei to xitè, *gratias agendo*, ròtai nòmi ni xitè, *cum ſit ſenex*, tçúcài xite iuaruru, *dicit ut nuncius*.

Gerundium in dum, fit poſtpoſitis particulis, tâme, *vel*, tòte, *præſenti vel futuro indicatiui: v.g.* ãgùru tàme, *vel*, ãgueo tòte *ad offerendum, ad eundem ſenſum reducitur hic modus loquẽdi*, ãguru ni fàttõga àru, *eſt lex circa offerendum, niſi dicamus hoc vltimum eſſe gerundium in ni*.

Supinum in Tum, fit duobus modis, primus eſt poſtponendo ni, *radicibus: ſecundus poſtpoſito*, tameni, *præſenti indicatiui: v.g.* tàzzunè ni maitta, *vel*, tàzzunùru tameni màittá, *veni oblatum*.

Supinum in Tu, eſt ſola radix verbi. in hoc etiam ſenſu videntur

dentur vti iſto modo loquendi, môſu ni vòiobânu, *non eſt neceſſarium dictu*.

Participia præſentis, præteriti, & futuri ſunt præſens præteritum, & futurum poſtpoſitis particulis, fito, *vel*, mōno, *ſed quando poſtponitur*, fito, *eſt modus loquendi honoratior: v.g.* āgùru fito, *vel*, āgùru mòno, *offerēs*, āgueta fito, *qui obtulit*, āgueô mòno, *qui offeret*, Buppô gacu ſuru tòmōgara ni voite ua, *vacantes ſtudio legis idolorum*, von vo xiru vo fito to va iūzo; von vo xiranu vòba chicuxô to cōſo iie, *in iſta oratione particula*, uo, *ſupplet vocem participij & dat ſuppoſitum verbo ſignificatque: meritò vocant homines beneficium cognoſcentes; ignorantes verò beneficia iure vocant belluas*. *eſt regula generalis in omni coniugatione, vnde exemplum eſt in verbo ſecundæ coniugationis. fit etiam participium poſtpoſita* te,*radicibus verborum: v.g.* āguete, *offerens*.

Prima coniugatio negatiua.

R*Adices ſunt poſtpoſita*, zu, *radicibus affirmatiuis: v.g.* āguezu.

Præſens verò eſt conſtituendo, nu, *loco*, zu, *v.g.* āguènu, *non offero, & eſt regula generalis quomodocumque finiantur eorum radices, ſola*, xi, *&*, maraxi, *faciunt præſentia negatiua*, xènu maraxenu, *non facio, ea verò quorum radices finiuntur in* ji, *mutant* ji, *in* je, *& poſtponitur illis particula*, nu, *ad præſens: v.g.* zonji, *fit præſens negatiuum*, zoniènu, *neſcio. alicubi in Iaponia faciunt negatiua auferendo vltimum*, v, *à radicibus negatiuis & ſuperaddendo illis verbum*, ari, u, *coniugatum per ſecundam ſecundum tempus: v.g.* āguezàru, *non offero*, āgue zàtta, *non obtuli*, āgue zatta rēba, *cum non obtuliſſet, etiam dicunt*, āguezu xite, *non offerendo*.

Præteritum negatiuum fit ad modum præſentis ponendo loco, nu, *particulam* nanda, *v.g.* āguenànda, *non obtuli*, zonjenanda, *neſciui*, vori nànda, *non deſcendi*.

Præteritum pluſquam perfectum fit mutando vltimam a, *præteriti in*, e, *& poſtponendo verbum*, gozàru, *in præſenti, vel*, gozàtta, *in præterito: v.g.* āguenàndē gozàru, *vel* āguenànde gozàt-

gozàtta, *non obtuleram. ſit etiam ponendo*, ĩdẽ gozàru, *vel*, idẽ gozatta, *loco* nandẽ gozaru, *v. g.* ãguèi de gozaru, *vel*, ãgucidẽ gozàtta, *non obtuleram*, zonzeĩdẽ gozaru, *neſcieram*, vochiĩdẽ gozatta, *non cecideram*.

Futurum negatiuum eſt addendo, mài, *vel*, màji, *radicibus, vel præſentibus affirmatiuis: v.g.* ãgue mai, *vel* ãgùru maji, *non offeres*.

Imperatiuum ſit poſtpoſito, na, *præſenti indicatiui: v.g.* ãgùruna, *ne offeras*.

Fit etiam antepoſito, na, *& poſtpoſito*, ſo, *radicibus affirmatiuis: v. g.* na ãgue ſo, *ne offeras*.

Fit etiam poſtpoſito, na, *radicibus: v. g.* ãgue na, *ne offeras*, mixè na, *ne oſtendas*, meſare na, *ne faciatis*. *radices, quæ ſiniuntur in*, xi, *vel*, ji, *& ſunt ſecundæ coniugationis mutant illud in*, e, *ad iſtud imperatiuum: v. g.* ſo xè na, *vel* ſõ maraxe na, *ne facias iſtud*, ſo zonzena, *ne iſtud cogites*.

Optatiuum ſit anteponendo, negauacùua, *vel* auare, *& poſtponendo*, caxi, gana, *imperatiuo negatiuo: v.g.* auare ãguru nacaxi, *o ſi non offerres: vel*, nẽgauacù ua na ãgue ſõ gana, *idem*.

Præteritum optatiui ſit pȏſtpoſito, mòno vò, *futuro negatiuo: v.g.* ãguru mai mono vo! *o ſi non obtuliſſet*!

Subiunctiuum verò negatiuum eſt conuertendo, v, *in qua ſinitur præſens negatiuum in* ẽba, *v.g.* ãgueñẽba, *cum non offerret*.

Præteritum ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rẽba, *præterito negatiuo indicatiui: v. g.* ãguenanda rẽba, *cum non obtuliſſet*.

Futurum eſt poſtpoſito, qerẽba, *futuro negatiuo: v. g.* niguru mai qerẽba, *cum non ſit fugiturus*.

Subiunctiuum permiſſiuum ſit poſtpoſita particula, dòmò`, *præſenti negatiuo, ſed mutato* u, *in quo ſinitur in*, e, *v.g.* ãguenẽ dòmò, *quamuis non offerat. dicunt etiam & melius* ãguenaĩdemo, *vel*, ãgueĩdemo.:

Præteritum permiſſiuum eſt poſtpoſito, redomo, *præterito negatiuo: v.g.* ãguenanda rẽdomò, *quamuis non obtulerat, dicunt etiam*, ãguenaĩdemo, *vel*, agùeĩdemo, *& ſi non obtulerit*.

Futurum permiſſiuum eſt poſtpoſito, qerẽdòmò, *futuro negatiuo: v.g.* ãgùru mai qerẽdòmò, *& ſi non offeret*.

D 2 *Aliud*

Futurum imperatiui eſt futurum abſolutum: v.g. iòmó, *leges*, *& illo vtuntur loquendo cum abiectis perſonis.*

Reliqua tempora optatiui, ſubiunctiui, gerundij, infinitiui &c. fiunt eodem modo & eiſdem particulis quibus in prima coniugatione applicando ſingula ſingulis etiam in modis loquendi.

Secunda coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua ſecundæ coniugationis eſt conuerſo*, i, *in quo radix abſoluta finitur, in* azu, *v.g.* iòmi: iomazu, *radix, non legendi.*

Præſens fit, ſi radix affirmatiua finitur in, chi, *illud conuertendo in*, tanu, *vt*, machi: matanu, *non expecto. Si finitur in*, xi, *mutatur in*, ſanu, *vt* coròxi: coroſanu, *non occido. Si alio quouis modo finiuntur in*, i, *illud conuertunt in*, anu, *v.g.* coròbi: corobanu, *non cado.*

Præteritum eſt conuertendo, nu, *præſentis in*, nanda, *v.g.* corobanu: corobananda, *non cecidi*, iomananda, *non legi*, *reliqua verò tempora proportionaliter ſicut in prima coniugatione negatiua.*

Tertia coniugatio affirmatiua.

R*Adices verborum tertiæ coniugationis finiuntur in*, ai, oi, *vel*, vi, *quæ finiuntur in*, ai, *conuertunt illud in*, ô, *ad faciendum præſens: v.g.* narai: naro, *diſco. quæ finiuntur in*, oi, *vertunt illud in*, ô, *v.g.* vomoi, vomô, *cogito*, *quæ verò finiuntur in*, vi, *illud mutant in*, ú, *v.g.* cui: cú, *comedo.*

Præteritum fit poſtpoſito, ta, *præſenti: v.g.* narôta, *didici*, vomôta, *cogitaui*, cúta, *manducaui.*

Præteritum pluſquam perfectum fit conuertendo vltimum, a, *præteriti perfecti in* e, *& addito verbo*, gozaru, *in præſenti vel*, gozatta, *in præterito, vt ſupra dictum eſt in prima coniugatione. v.g.* naró tẽ gozaru, *vel*, narotẽ gozatta, *iam didiceram.*

Futurum fit conuertendo, i, *in quo radix finitur in*, vó, vózu, *vel:* vózuru, *v.g.* narauó narauozu, *vel*, narauózuru *diſcam.*

Si

Si verò radix finiatur in, oi*: conuertitur in*, vô, vôzu, *vel*, vô, zuru, *v.g.* vomoi, vomouô*:* vomouozu, *vel*, vomouôzuru *cogitabo*.

Imperatiuum fit poſtponendo radicibus, e, *v.g.* naraie, *diſce*, tôie, *interroga*, cuie, *comede*. *Fit etiam auferendo à præſenti negatiuo, de quo ſtatim, dictionem*, nu, *& conſtituendo loco eius literam*, i, *v.g.* narauai, *diſce*, touai, *interroga*, cuvai, *comede, hoc modo vtimur cum inferioribus, cætera ſicut in alijs coniugationibus*.

Tertia coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua tertiæ coniugationis eſt conuertendo*, i, *in quo radix affirmatiua finitur, in* vazu, *v.g.* narauazu, touazu, cuvazu, *fit vero præſens conuertendo*, i, *in*, vanu*: v.g.* narauanu, *non diſco*, touanû, *non interrogo*, cuvanu, *non comedo*.

Præteritum fit conuertendo, i, *radicis*, *in*, vananda, *v.g.* narauananda, *non didici*, tôuananda, *non interrogaui*, cuuananda, *non comedi*.

Præteritum pluſquam perfectum eſt conuertendo, a, *vltimum perfecti in*, e, *& addito verbo*, gozaru, *vel*, gozatta, *v.g.* cûuanandê gozatta, *vel* narauana dê gozaru, *non comederam*, *vel non didiceram*, *cætera vt in alijs coniugationibus*,

Poſtpoſitis verbis ſubſtantiuis gerundijs in, Do, *omnium coniugationum tam affirmatiuarum; quam negatiuarum: fit ſenſus, eſt, vel non eſt factum, quod per gerundium ſignificatur: v.g.* âguete arô, *iam erit oblatum*, côno qióga caite gozaranu, *hic liber non eſt ſcriptus*, âgueîde arôzu, *nondum obtulerit*. *Verba verò ſubſtantiua ſunt*, gozaru, gozaranu, voru, uori nai, dea *vel* gia*:* deuanai, aru*:* aranu, *vel*, gozaranu uoru ùôrinai, *& vnumquodque, ex illis ſequitur regulas communes ſuæ coniugationis*.

Poſtpoſitis etiam verbis ſubſtantiuis infinitiuis omnium coniugationum fit ſenſus quòd eſt, fuit, erit; vel non, id quod per infinitiuum ſignificatur: v.g. âguru côto arô, *erit hoc quod eſt offerre: ideſt offeret*, narôta côto gozarumai, *non addiſcet*, *& dicta verba ſubſtantiua habent omnia ſua tempora iuxta ſecundam con-*

coniugationem ad quam pertinent, quia eorum radices finiuntur in i, ari, u: gozari, u.

Coniugatio verbi ſubſtantiui negatiui.

V*Erbum ſubſtantiuum negatiuum eſt*, nai, *vel*, gozanai, *vel*, uorinai, *quod ſignificat non eſſe*, *eius radix eſt*, naqu *vel*, gozanaqu, *aut*, uorinaqu.

Præteritum eſt conuertendo, i, *in quo præſens finitur*, *in*, c, *& poſtponendo illi præteritum*, ari, u, *quod eſt*, atta, *v.g.* nacatta, *vel*, gozanacatta, *non fuit*, *cætera tempora ſunt coniugando*, ari, u, *per ſecundam ſecundum temporum exigentiam*.

Imperatiuum eſt, nacare, *vel*, nanaiſo, *vel*, naina, *ne ſis*.

Subiunctiuum eſt conuertendo, i, *præſentis in*, qerēba, *v.g.* naqerēba, *vel*, gozana qerēba, *cum non eſſet vel ſit*.

Subiunctiuum permiſſiuum eſt conuertendo, i, *præſens in*, qerēdòmò, *v.g.* gozana qerēdòmò, *etiam ſi non ſit*.

Præteritum huius ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rēdomo, *præterito indicatiui*: *v.g.* nacatta rēdomo, *quamuis non fuit*.

Subſtantiuum cum particula, tomo, *eſt illam poſtponendo radici*: *v.g.* naqutomo, *etiam ſi non ſit*. *Gerundium eſt*, nó, nótc, *vel*, naqu xitè, *vel*, nacatte, *cum non ſit*. *Cætera vt ſupra cum verbo*, ari, u: *ſuperaddito*, *& coniugato per ſecundam*.

Nomina adiectiua quando non antecedunt verbis, *coniugantur per ſe ſicut verbum ſubſtantiuum negatiuum*: *illa inquam nomina adiectiua*, *quæ ſupra dictum eſt finiri in* ai, ci, oi, ui, ij, *eorum radices ſunt conuerſa*, i, *vltima in*, qu, *v.g.* fucacu, *radix profundi*, *æ*, iòqu, *radix boni*, *æ*, xīguequ: *radix denſi*, *æ*, uarùqu, *radix mali*, *æ*, *mali*, uonajiqu: *radix eiuſdem &c*.

Præſens eſt ipſa vox adiectiui: *v.g.* ioi, *bonus*, *a*, *um*, fucai, *profundus*, *a*, *um*, uarui, *malus*, *a*, *um*, uonaji, *idem*, *eadem*, *idem*.

Præteritum eſt conuertendo, i, *adiectiui in*, c, *vel*, q, *& poſt-*

poſtpoſito verbo, ari, u, *illud coniugando ſecundum exigentiam orationis in omnibus temporibus*.

Permiſſiuum cum, tomò fucàqu tomò, *vel*, fucài tomò, *quamuis profundum*.

Gerundium in, *do*, fucóte, *cum eſſet profundum*, iòte, *cum ſit bonum*, varùte, *cum ſit malum*, càna xiùte, *cum ſit triſte*, xingueo te, *cum ſit denſum*. *Sunt etiam*, fucô xite fucaqu xite, *vel*, fucacàtte, *& ſic in alijs*: *v.g.* iòxite, iòqu xite, iocatte.

Adiectiua finita in na, *non coniugantur*; *gerundia tamen in do*, *ſolent habere*: *v.g.* aqiracana, *pro gerundio*, aqiràcani xite, *cùm eſſet clarum*; *idem*, aqiraca de . ariſôna, *habet* ariſoni xite, *cum ſit apparens vel veriſimile*, iònà, *habet*, iòni, *v.g.* iòi yôni xitè, *cum ſit boni modi*, *vel habeat bonum modum*, càvãga fucôte vataranánda, *quia fluuius erat profundus non tranſuadaui*, xebòte irarènu, *quia ſtrictum*, *non eſt intrabile*, varùte cu varenu, *non eſt comeſtibile vel non poteſt comedi*, *quia malum*. *Cætera tempora adiectiuorum ſunt vt dictum eſt*, *cum verbo*, ari, u, *coniugato ſecundum exigentiam orationis*. *Coniugatio etiam negatiua eſt cum eodem*, ari, u, *v.g. radix eſt*, fucàcarázu, *præſens verò eſt*, fucàcarà nu, *non eſt profundum*. *Præteritum*, fucacaranda, *non fuit &c.*

De particulis conditionalibus.

Qvinque *ſunt particulæ facientes orationem conditionalem*, naraba, ni vòite va, ràba, va,ba, *duæ ſecundæ poſtponuntur omni verbo tam affirmatiuo, quàm negatiuo in præſenti, præterito, & futuro, & cum illis remanet verbum conditonale*: *v.g.* nĩgùru naraba, *ſi fugis*, iòda ni uòite va, *ſi legiſtis*, nara vô naraba, *ſi diſces*, cû vadu ni vòite va, *ſi non comedis*, *aliquando tollitur* voi, *à*, ni voite, *v.g.* ãgucô ni va, *ſi offeres*, ãguetarò ni va, *ſi obtuleris*. *Tollitur etiam aliquando*, voite, *& remanet ſolum*, ni, *v.g.* mairò ni còſo, nèn gòrò ni mòſôzure, *ſi ibo vel ierim ſignificabo illi amicabiliter*, xitarò ni còſo,

 ſai

ſaiſòcu tçùqu maji qerè, *ſi feciſſem; non habuiſſet effectum, diligentia & perſuaſio.*

Particula, raba, *poſtponitur præteritis: v.g.* narŏta raba, *ſi didiciſſem*, narauananda raba, *ſi non didiciſſem.*

Particula, va, *poſtponitur radicibus negatiuis omnium trium coniugationum; v.g.* ãguèzu va, *ſi non offero*, iomazu va, *ſi non lego*, narauazu va, *ſi non diſco*, naqu va, *ſi non eſt*, fucacarazu va, *ſi non eſſet profundum.*

Particula verò, ba, *habet eumdem effectum & iungitur etiam radicibus, quibus* va ãguezũba, iomazũba narauazũba, *ſi vero dicta particula*, ba, *ponatur loco*, zu, *radicibus negatiuis, fit conditionalis affirmatiua oratio: v.g.* ãguẽba, *ſi offero*, iomãba *ſi lego*, narauãba, *ſi diſco*, iocaraba, *ſi eſt bonum. particula verò*, ua, *non ſolum poſtponitur radicibus negatiuis adiectiuorum: ſed etiam affirmatiuis: v.g.* fucaqu ua, *ſi es profundum*, uonajiqu ua, *ſi eſt idem. aliquando hoc verbo vtuntur ac ſi dicant: ſi non eſt valde moleſtum: facias hoc. dicunt etiam*, ãgue majiqù ua, *ſi non offeres.*

Particula, ni uòite ua, *ſupra poſita iungitur etiam aliquando nominibus, & quaſi ſupplet verbum ſubſtantiuum: v.g.* jŏ jŏ nì uoite ua uqe torô, *accipiam ſi eſt valde bonum vel optimum*, curùxicarazaru guì ni uòite ua, *ſi non fuerit moleſtum vel res moleſta.*

Particula, ſaie, *poſita in oratione, vbì eſt aliqua particula ex conditionalibus ſenſui orationis addit virtutem: v. g.* fune ſaie mairu naraba, *ſi venerit aliquod nauigium*, ſonata ſaie uocutabire naqu ua, *ſi non eſt defeſſus, ac ſi diceret: ex mea parte, vel quod ad me attinet ego non ſum defeſſus.*

Supplet etiam aliquando particula, ſaie, *conditionalem: v.g.* Niſſon no xôco cu ni ſaie caióna còtò gozaru fõdonì, *ſi ergo in regno paruo Iaponiæ inueniuntur & ſunt res huiuſmodi, ac ſi dicat; quanto magis erunt in magnis*, còco mòto no tocai nì ſaie meĩ uacu itaſu iõnĩ gozaru fõdoni &c. *ſi ergo in nauigationibus, quæ hic fiunt, valde patior &c.* fito ſaie côquai ſùru mòno uò iuruſu ni iuan ia, Deus ni uoite uoia? *ſi ergo homo ignoſcit homini pœnitenti, quanto magis Deus?* còre fõdo xei uo iru ru ſaie còto naricanùru ni; ucato xite ua, incãdeca banji canauozo? *ſi tot adhibendo vires vix potui fieri; ſi leuiter fuiſſet factum quomodo potuiſſet fieri ſeu finiri?* còre ſaie xinicui ni, *ſi*

ergo

ergo hoc eſt difficile, fune de ſaic ioio tçuita ni, cachi ua nananaca naru mai, *ſi nauigio vix perueni; pedes abſque dubio non potuiſſem—.*

De verbo potentiali.

P*Oſtpoſita particula*, ro, *præſentibus & futuris verborum illa facit potentialia: v.g.* ãguru ro, *forſan offert*, nĩgueozuro, *fortaſſis fugiet.*

Præterita fiunt conuertendo, ta, *in*, tçu, *& addito*, ro, *v.g.* ãguetçuro, *fortaſſis obtulit. Si verò poſtponatur præteritis negatiuis*, da, *in quo finiuntur, debet mutari in*, zzu, *v.g.* ãguenanzzuro, *poſſibile eſt non obtuliſſe, vel quod non obtulerit, vel obtulit.*

Fit etiam potentiale præſens poſtpoſito, arozu, *vel alio futuro, infinitiuo: v.g.* ãgùru còto mò arôzu, *vel*, ãgue mò xôzu, *forſan offert.*

Præteritum eſt poſtpoſito futuro præterito: v.g. ãgueta còto mo arozu, *forſi tan obtulit.*

Futurum, ãgueô còto mo arozu, *forſan offeret*, *idem etiam eſt in negatiuis: v.g.* ãguenu, *vel*, ãguenanda, *vel*, ãguru mai còto mo arozu, *poſſibile eſt quod non offert, obtulit, vel offeret, & quando volumus dicere, ita erit: loco*, còto, *ponimus*, mono, *v.g.* noxenanda mono dearôzu, *fortaſſis non introduxerunt in nauigium*, iqi chĩgota mono dearozu, *non ſe obuiauerunt in via*, moreqicoieta mono de gozaro ca to zonzurù, *credo ſi forſan eſt diuulgatum.*

Ad ſignificandum fieri ſignificatum nominum adiectiuorum poſtponitur verbum, nari, u, *coniugatum ſecundum exigentiam temporis ipſis adiectiuis aduerbialiter ſumptis: v.g.* fuco naru, *fit profundum*, uaru natta, *factum eſt malum. dicitur etiam* fuco aru, *eſt profundum, aliquando etiam dicunt*, fuco nai, *non eſt profundum, & hoc modo loquendi vtuntur etiam coniugando* nai, *modo ſupra dicto ſecundum exigentiam temporis, iuxta ſenſum orationis. etiam dicunt potentialiter*, fuco nai coto mo arozu, *forſan erit hoc, quod eſt, non eſſe profundum.*

Verba irregularia quo ad coniugationes.

V*Erbum*, qi, uru, *quod eſt venio, is: habet præſens*, qùru, *venio*, qita, *veni*, côzu, *veniam*, coi, *vel*, coio, *veni*, qitarēba, *cum venerit, vel ſi veniſſet*, qitarēdomo, *quãuis venit, & radicem negatiuam*, côzu, *& præſens negatiuum*, conu, *non venio*, mède *radix verbi delector, aris, habet præſens* mēzzùru, *& gerundium in do*, medete, *delectando ſe*, cui, *radix verbi pœniteo, es, vel triſtor, aris, habet præſens*, cuiuru, *& gerundium in do*, cuite, *pœnitendo, & radicem negatiuam*, cuizu, *& præſens negatiuum*, cuinu, *non pœnitet*, araie, *radix verbi ſum, eſt, fui: habet præſens*, araiùru, *ſiue*, aroru, *eſt*. furi *radix verbi veteraſco: habet præteritum*, furita, *inueteratus eſt, & gerundium in do*, fùrite, *inueterando*, fe, *radix verbi tranſeo, is, habet præſens*, furu, *tranſit; & præteritum*, feta, *tranſit*, Tari, u, *eſt verbum ſignificans rem eſſe completam & integram: habet præſens*, taru, *ſufficit, præteritum*, tatta, *completum fuit, & futurum*, tari maraxo, *erit perfectum vel ſufficiet: & radicem negatiuam*, tarazu, *præſens negatiuum*, taranu, *præteritum*, tarananda, *non fuit ſufficiens, futurum*, taru mai, *non erit ſufficiens, imperfectum ſubiunctiui* taranēba, *cum non ſufficeret*.

Permiſſiuum, taranē domo, *infinitiuum negatiuum*, taranu coto, *gerundium verò in do*, taraîde, *vel*, Tarazu xite, *verbum* taxi, taſu, *quod ſignificat adimplere, ſeu perficere, habet futurum*, taxi marãxô, *perficiam*, taſanu, *vero eſt eius præſens negatiuum*. Tari, *autem radix verbi*, taro, *quod ſignificat eſſe perfectum, habet præteritum negatiuum*, tara uananda, *non fuit perfectum, & ſubiũctiuum*, tara uanēba, *cum non eſſet perfectum, & permiſſiuum*, tara uanē domo, *& infinitiuum*, tara[illegible] coto, *& gerundium in do*, Tarauaîde, *vel* Tarauaxu xitè, uocotari, *vero eſt radix verbi*, uocotaru, *pro eo quod eſt deficere: habet infinitiuum*, uòcotaru coto, *& radicem negatiuam*, uocotarazu, *& præſens negatiuum*, vōi cotaranu, voi, *eſt radix verbi quod habet præteritum*, uoita, *inueteratus*

tus

tus eſt : & , uoitaru , quod eſt idem . Et præſens negatiuum quod eſt , uoinu , & gerundium in do , uoite : urei , radix verbi triſtor , aris , habet præſens , vreô , & imperatiuum , vreio , & infinitiuum , vreoru coto , & gerundium in do , vreite : Tomi , radix verbi , tomu , vel , tomeru quod eſt ditor , aris , vel diues fieri , habet præteritum , tonda , gerundium in do , tonde , & radicem negatiuam , tomàzú , ſaĩ guiri , u , ſignificat idem quod præeo , is, vel anticipor , aris , habet præteritum , ſaĩ guitta , & gerundium in do , ſaĩ guitte .

De verbo adhuc , & de eius formatione & differentijs .

IN iſta lingua ſunt verba actiua ſimplicia ; & actiua etiam faciendi facere , paſſiua etiam , neutra , & imperſonalia . Omnia verò coniugantur per tres coniugationes ſupra poſitas ſecundum quod eorum radices iam diſpoſitæ & ex illis verba formata , terminantur .

Ex aliquibus nominibus adiectiuis aliqua procedunt verba : v. g. catài , eſt durus , a , um , ex quo exeunt , catàme , uru, induro , as , actiuum, catamari, u , indureſco , is , neutrum , & catameràre , uru , induror, aris , paſſiuum, ex canaxij , adiectiuo quod eſt triſtis , e , exit , canaximi , u , quod eſt triſtor , aris .

Verba faciendi facere , formantur iſtis particulis , ſàxe , vel , xe , prima poſtponitur radicibus ſecundæ coniugationis ; ſecunda verò radicibus ſecundæ , & tertiæ , fiunt autem poſtpoſitis præſentibus negatiuis , auferendo nu , in quo finiuntur & ponendo loco eius prædictas particulas : v.g. àgueſaxe , uru , offerre facio , is , iomaxe , uru , legere facio , is . narauàxe,uru , diſcere facio , is , & omnia remanent ſecundæ cõiugationis quia particulæ finiuntur in , e ; aliquando etiam , & ſi raro , ſolet poſtponi particula , ſaxe , verbis ſecundæ , & tertiæ coniugationis, ſed tunc ornantur ſeu honorantur prædicta verba cum particula , rare , v. g. iomaſàxe rare , uru , Padre ua dòjucùni cathecìſmo vo narauaſaxeraruru , Pater iubet ſuo miniſtro vt diſcat cathechiſ-

mum

dentur vti iſto modo loquendi, môſu ni vòiobânu, *non eſt neceſſarium dictu*.

Participia præſentis, præteriti, & futuri ſunt præſens præteritum, & futurum poſtpoſitis particulis, fito, *vel*, móno, *ſed quando poſtponitur*, fito, *eſt modus loquendi honoratior: v.g.* āgùru fito, *vel*, āgùru móno, *offerẽs*, āgueta fito, *qui obtulit*, āgueô mòno, *qui offeret*, Buppô gacu ſuru tòmōgara ni voite ua, *vacantes ſtudio legis idolorum*, von vo xiru vo fito to va iŭzo; von vo xiranu vôba chicuxô to cǒſo iie, *in iſta oratione particula*, uo, *ſupplet vocem participij & dat ſuppoſitum verbo ſignificatque: meritò vocant homines beneficium cognoſcentes; ignorantes verò beneficia iure vocant belluas. eſt regula generalis in omni coniugatione, vnde exemplum eſt in verbo ſecundæ coniugationis. fit etiam participium poſtpoſita* te, *radicibus verborum: v.g.* āguete, *offerens*.

Prima coniugatio negatiua.

R*Adices ſunt poſtpoſita*, zu, *radicibus affirmatiuis: v.g.* āguezu.

Præſens verò eſt conſtituendo, nu, *loco*, zu, *v.g.* āguènu, *non offero, & eſt regula generalis quomodocumque finiantur eorum radices, ſola*, xi, &, maraxi, *faciunt præſentia negatiua*, xènu maraxenu, *non facio, ea verò quorum radices finiuntur in* ji, *mutant* ji, *in* je, *& poſtponitur illis particula*, nu, *ad præſens: v.g.* zonji, *fit præſens negatiuum*, zonienu, *neſcio. alicubi in Iaponia faciunt negatiua auferendo vltimum*, v, *à radicibus negatiuis & ſuperaddendo illis verbum*, ári, u, *coniugatum per ſecundam ſecundum tempus: v.g.* āguezâru, *non offero*, āgue zàtta, *non obtuli*, āgue zatta rēba, *cum non obtuliſſet, etiam dicunt*, āguezu xite, *non offerendo*.

Præteritum negatiuum fit ad modum præſentis ponendo loco, nu, *particulam* nanda, *v.g.* āguenànda, *non obtuli*, zonjenanda, *neſciui*, vori nànda, *non deſcendi*.

Præteritum pluſquam perfectum fit mutando vltimam a, *præteriti in*, e, *& poſtponendo verbum*, gozâru, *in præſenti, vel*, gozàtta, *in præterito: v.g.* āguenàndē gozâru, *vel* āguenànde gozât-

gozàtta, *non obtuleram. ſit etiam ponendo*, īdē gozàru, *vel*, idē gozatta, *loco* nandē gozaru, *v.g.* āguči de gozaru, *vel*, āgucidē gozàtta, *non obtuleram*, zonzeīdē gozaru, *neſciueram*, vochiīdē gozatta, *non cecideram*.

Futurum negatiuum eſt addendo, màì, *vel*, màji, *radicibus, vel præſentibus affirmatiuis: v.g.* āgue mai, *vel* āgùru maji, *non offeres*.

Imperatiuum ſit poſtpoſito, na, *præſenti indicatiui: v.g.* āgùruna, *ne offeras*.

Fit etiam antepoſito, na, *& poſtpoſito*, ſo, *radicibus affirmatiuis: v.g.* na āgue ſo, *ne offeras*.

Fit etiam poſtpoſito, na, *radicibus: v.g.* āgue na, *ne offeras*, mixè na, *ne oſtendas*, meſare na, *ne faciatis. radices, quæ finiuntur in*, xi, *vel*, ji, *& ſunt ſecundæ coniugationis mutant illud in*, e, *ad iſtud imperatiuum: v.g.* ſo xè na, *vel* ſō maraxe na, *ne facias iſtud*, ſo zonzena, *ne iſtud cogites*.

Optatiuum ſit anteponendo, negauacùua, *vel* auare, *& poſtponendo*, caxi, gana, *imperatiuo negatiuo: v.g.* auare āguru nacaxi, *o ſi non offerres: vel*, nēgauacù ua na āgue ſō gana, *idem*.

Præteritum optatiui ſit pôſtpoſito, mòno vò, *futuro negatiuo: v.g.* āguru mai mono vo! *o ſi non obtuliſſet*!

Subiunctiuum verò negatiuum eſt conuertendo, v, *in qua finitur præſens negatiuum in* ēba, *v.g.* āguenēba, *cum non offerret*.

Præteritum ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rēba, *præterito negatiuo indicatiui: v.g.* āguenanda rēba, *cum non obtuliſſet*.

Futurum eſt poſtpoſito, qerēba, *futuro negatiuo: v.g.* niguru mai qerēba, *cum non ſit fugiturus*.

Subiunctiuum permiſſiuam ſit poſtpoſita particula, dòmò, *præſenti negatiuo, ſed mutato* u, *in quo finitur in*, e, *v.g.* āguenē dòmò, *quamuis non offerat. dicunt etiam & melius* āguenaīdemo, *vel*, āgueīdemo.:

Præteritum permiſſiuum eſt poſtpoſito, redomo, *præterito negatiuo: v.g.* āguenanda rēdomò, *quamuis non obtulerat, dicunt etiam*, āguenaīdemo, *vel*, agùeīdemo, *& ſi non obtulerit*.

Futurum permiſſiuum eſt poſtpoſito, qerēdòmò, *futuro negatiuo: v.g.* āgùru mai qerēdòmò, *& ſi non offeret*.

Aliud autem permiſſiuum cum particula, tomò, *fit poſtpoſita prædicta particula radicibus negatiuis: v.g.* ãguèzutomò, *& ſi non offert. Fit etiam poſtpoſito*, tote, *præſenti ſubiunctiui: v.g.* ãguenẽba tote, *tertio modo etiam fit poſtpoſito*, mamaio, *vel*, madeiò, *præſenti negatiuo: v.g.* ãguenũ mamaio, *vel*, ãguenu madeio, *quamuis non offerat*.

Præteritum fit poſtpoſito, ritomò, *præterito negatiuo: v.g.* ãguenandari tomò, *& ſi non obtulerit. Fit etiam poſtpoſito*, tote, *præterito negatiuo ſubiunctiui: v.g.* aguenanda rẽba tote *& melius*, ãguenaĩdemo, *vel*, ãguèĩdemo, *quamuis non offerat, vel obtulerit*.

Futurum eſt poſtpoſito, tomò, *futuro negatiuo: v.g.* ẽgue mai tomò, *& ſi non ſit oblaturus*, vochĩidemo, *& ſi non ceciderit*.

Infinitiuum præſens, præteritum, & futurum, eſt ipſum præſens, præteritum, & futurum negatiuum indicatiui, poſtpoſitis còto, *vel*, to, *v.g.* ãguenu còto, *non offerre*, ãguenanda còto *non obtuliſſe*, ãgùru mai còto, *non eſſe oblaturum*.

Aliquando vtuntur præſenti negatiuo pro præterito in omnibus coniugationibus: v.g. mi maraxẽnu, *non vidi*.

Gerundium in, Di, *negatiuum, eſt præſens vel futurum negatiuum*, ãguenu, *vel*, ãgùru mai, *non offerendi*.

Gerundium in, Do, *fit poſtpoſito*, ni, *radicibus negatiuis vel præſentibus: v.g.* ãguèzuni, *vel*, ãguenuni, *non offerendo, idem quaſi eſt:* ãgueĩde, *vel*, ãguenaĩde, *vel*, ãguèzu xitè.

Gerundium in, Dum, *eſt poſtpoſito*, tote, *vel* tame, *præſenti aut futuro negatiuo indicatiui: v.g.* ãguenu tame, *vel*, ãgùru mai tòte, *ad non offerendum*.

Participia negatiua præſentis, præteriti & futuri, ſunt præſens præteritum, & futurum negatiuum poſtpoſito, fito, *vel*, mòno *v.g.* ãguenu fito, *non offerens*, ãguenanda mòno, *qui non obtulit*, ãguru mai mòno, *qui non offeret*, ãguenaĩde cara, *vel*, ãgueĩde nòchi, *poſt non obtuliſſe: vel poſtquam non obtulerunt, aut poſtquam non eſt oblatum*.

Se-

Secunda coniugatio affirmatiua.

O*Mnes radices verborum ſecundæ coniugationis finiuntur in*, i, *fitque præſens mutato*, i, *in*, u, *v.g.* iòmi: iomu, *lego. Si radices finiuntur in*, chi, *mutant iſtam dictionem in*, tçu *v.g.* machi: matçu, *expecto. Si finiuntur in*, xi: *mutatur in* ſu: *v.g.* coròxi: coroſu, *occido.*

Præteritum fit. Si radices finiuntur in, ami, *conuertitur in*, ôda, *v.g.* cami: códa, *mandi vel maſticaui. Si finiuntur in*, ebi, *vel*, emi, *mutantur in*, eôda, *v.g.* ſaqèbi: ſaqeôda, *vociferatus ſum*, ſonèmi, ſoneoda, *inuidi ſeu habui inuidiam. Si finiuntur in*, òbi, *vel*, òmi, *conuertuntur in*, ôda, *v.g.* coròbi: corôda, *cecidit*: còmi, côda, *ſe incluſit. Si finiuntur in* ũmi, *conuertitur in*, únda, *v.g.* caſũmi: caſunda, *obtenebratus eſt*, *in idem conuertuntur quæ finiuntur in*, imi, *v.g.* canaximi, canaxúnda, *triſtatus eſt. Si finiuntur in*, gui, *illud conuertunt in*, ĩda, *v.g.* ſegui, ſeĩda, *diſciſſum eſt*. xini, uru, *facit præteritum*, xinda, *mortuus eſt*: *&*, ini, uru, *facit præteritum*, inda, *abiuit*: *& quantum ad hoc ſunt ſicut ſecundæ coniugationis; quo ad alia verò tempora ſunt primæ. Radices quæ finiuntur in*, chi, *vel*, ri, *illud conuertunt ad præteritum in*, tta, *v.g.* mòchi: mòtçu, *facit præteritum*, mòtta, *accepit*, chiri, u: chitta, *ſparſum eſt*, *quæ verò finiuntur in*, xi, *vel*, qi, *illud conuertunt in*, ita, *v.g.* coròxi, u: coròita, *occidit*, qiqi, u, qijta, *audiuit*, xiqi, u, xiita, *extendit*.

Futurum fit conuertendo, i, *in quo radices finiuntur in* ũ, ô, ozu, *vel* ôzuru, *v.g.* iomó, iomozu, *vel*, iomózuru, *leges. ſi verò radices finiuntur in*, chi, *mutatur iſta dictio in*, tó, *v.g* machi: mató, *expectabo*, *quæ finiuntur autem in*, xi, *illud conuertunt in*, ſô, *v.g.* móxi: u: móſô, *dicam*, *aut loquar.*

Imperatiuum fit conuertendo, i, *in quo radices finiuntur in*, e, *v.g.* iomi: iòme, *lege vel legas. Si vero radices finiantur in*, chi, *conuertitur in*, te, *v.g.* machi: mate, *expecta. Fit etiam imperatiuum conuertendo*, nu, *in quo præſens negatiuum finitur in*, ai, *v.g. ex*, iomanu, *conſtituendo*, ai, *loco*, nu, *fit*, iomai, *lege*, *& eſt modus communis etiam tertiæ coniugationis; ſed iſto imperatiuo vtuntur ſolum loquendo cum inferioribus*

Fu-

Futurum imperatiui eſt futurum abſolutum: v.g. iòmó, *leges, & illo vtuntur loquendo cum abiectis perſonis.*

Reliqua tempora optatiui, ſubiunctiui, gerundij, infinitiui &c. fiunt eodem modo & eiſdem particulis quibus in prima coniugatione applicando ſingula ſingulis etiam in modis loquendi.

Secunda coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua ſecundæ coniugationis eſt conuerſo,* i, *in quo radix abſoluta finitur, in* azu, *v.g.* iòmi: iomazu, *radix, non legendi.*

Præſens fit, ſi radix affirmatiua finitur in, chi, *illud conuertendo in,* tanu, *vt,* machi: matanu, *non expecto. Si finitur in,* xi, *mutatur in,* ſanu, *vt* coròxi: coroſanu, *non occido. Si alio quouis modo finiuntur in,* i, *illud conuertunt in,* anu, *v.g.* coròbi: corobanu, *non cado.*

Præteritum eſt conuertendo, nu, *præſentis in,* nanda, *v.g.* corobanu: corobananda, *non cecidi,* iomananda, *non legi, reliqua verò tempora proportionaliter ſicut in prima coniugatione negatiua.*

Tertia coniugatio affirmatiua.

R*Adices verborum tertiæ coniugationis finiuntur in,* ai, oi, *vel,* vi, *quæ finiuntur in,* ai, *conuertunt illud in,* ŏ, *ad faciendum præſens: v.g.* narai: naró, *diſco. quæ finiuntur in,* oi, *vertunt illud in,* ô, *v.g.* vomoi, vomô, *cogito, quæ verò finiuntur in,* vi, *illud mutant in,* ú, *v.g.* cui: cú, *comedo.*

Præteritum fit poſtpoſito, ta, *præſenti: v.g.* naróta, *didici,* vomôta, *cogitaui,* cúta, *manducaui.*

Præteritum plusquam perfectum fit conuertendo vltimum, a, *præteriti perfecti in* e, *& addito verbo,* gozaru, *in præſenti vel,* gozatta, *in præterito, vt ſupra dictum eſt in prima coniugatione: v.g.* naro tẽ gozaru, *vel,* narotẽ gozatta, *iam didiceram.*

Futurum fit conuertendo, i, *in quo radix finitur in,* vó, vózu, *vel:* vózuru, *v.g.* narauó narauozu, *vel,* narauózuru *diſcam.*

Si

Si verò radix finiatur in , oi : *conuertitur in* , vô,vôzu , *vel* , vô, zuru, *v.g.* vomoi, vomouô : vomouozu , *vel* , vomouôzuru *cogitabo* .

Imperatiuum fit poſtponendo radicibus , e , *v.g.* naraie , *diſce*, tòie , *interroga* , cuie , *comede*. *Fit etiam auferendo à præſenti negatiuo , de quo ſtatim , dictionem* , nu , *& conſtituendo loco eius literam* , i , *v.g.* narauai , *diſce* , touai , *interroga* , cuvai , *comede* , *hoc modo vtimur cum inferioribus* , *cætera ſicut in alijs coniugationibus* .

Tertia coniugatio negatiua.

R*Adix negatiua tertiæ coniugationis eſt conuertendo* , i , *in quo radix affirmatiua finitur*, *in* vazu , *v.g.* narauazu , touazu, cuvazu , *fit vero præſens conuertendo* , i , *in* , vanu : *v.g.* narauanu , *non diſco* , touanù , *non interrogo* , cuvanu , *non comedo* .

Præteritum fit conuertendo , i , *radicis* , *in* , vananda , *v. g.* narauananda , *non didici* , tòuananda , *non interrogaui* , cuuananda , *non comedi* .

Præteritum pluſquam perfectum eſt conuertendo , a , *vltimum perfecti in* , e , *& addito verbo* , gozaru , *vel* , gozatta, *v. g.* cùuanandē gozatta , *vel* narauana dē gozaru, *non comederam* , *vel non didiceram* , *cætera vt in alijs coniugationibus* ,

Poſtpoſitis verbis ſubſtantiuis gerundijs in , Do , *omnium coniugationum tam affirmatiuarum ; quam negatiuarum : fit ſenſus, eſt , vel non eſt factum , quod per gerundium ſignificatur : v. g.* āguete arô , *iam erit oblatum* , còno qióga caitē gozaranu, *hic liber non eſt ſcriptus* , āgueīde arôzu , *nondum obtulerit* . *Verba verò ſubſtantiua ſunt* , gozaru , gozaranu , voru, uori nai , dea *vel* gia: deuanai, aru : aranu,*vel*, gozaranu uoru ùòrinai,*& vnumquodque,ex illis ſequitur regulas communes ſuæ coniugationis* .

Poſtpoſitis etiam verbis ſubſtantiuis infinitiuis omnium coniugationum fit ſenſus quòd eſt , fuit,erit;vel non , id quod per infinitiuum ſignificatur : v. g. āguru còto arô , *erit hoc quod eſt offerre : ideſt offeret* , narôta còto gozarumai , *non addiſcet* , *& dicta verba ſubſtantiua habent omnia ſua tempora iuxta ſecundam*

con-

coniugationem ad quam pertinent, quia eorum radices finiuntur in i, ari, u : gozari, u.

Coniugatio verbi ſubſtantiui negatiui.

V*Erbum ſubſtantiuum negatiuum eſt*, nai, *vel*, gozanai, *vel*, uorinai, *quod ſignificat non eſſe*, *eius radix eſt*, naqu *vel*, gozanaqu, *aut*, uorinaqu.

Præteritum eſt conuertendo, i, *in quo præſens finitur*, *in*, c, *& poſtponendo illi præteritum*, ari, u, *quod eſt*, atta, *v.g.* nacatta, *vel*, gozanacatta, *non fuit*, *cætera tempora ſunt coniugando*, ari, u, *per ſecundam ſecundum temporum exigentiam*.

Imperatiuum eſt, nacare, *vel*, nanaiſo, *vel*, naina, *ne ſis*.

Subiunctiuum eſt conuertendo, i, *præſentis in*, qerĕba, *v.g.* naqerĕba, *vel*, gozana qerĕba, *cum non eſſet vel ſit*.

Subiunctiuum permiſſiuum eſt conuertendo, i, *præſens in*, qerĕdòmò, *v.g.* gozana qerĕdòmò, *etiam ſi non ſit*.

Præteritum huius ſubiunctiui eſt poſtpoſito, rĕdomo, *præterito indicatiui*: *v.g.* nacatta rĕdomo, *quamuis non fuit*.

Subſtantiuum cum particula, tomo, *eſt illam poſtponendo radici*: *v.g.* naqutomo, *etiam ſi non ſit*. *Gerundium eſt*, nó, nóte, *vel*, naqu xitè, *vel*, nacatte, *cum non ſit*. *Cætera vt ſupra cum verbo*, ari, u : *ſuperaddito*, *& coniugato per ſecundam*.

Nomina adiectiua quando non antecedunt verbis, *coniugantur per ſe ſicut verbum ſubſtantiuum negatiuum*: *illa inquam nomina adiectiua*, *quæ ſupra dictum eſt finiri in* ai, ci, oi, ui, ij, *eorum radices ſunt conuerſa*, i, *vltima in*, qu, *v.g.* fucacu, *radix profundi*, *æ*, iòqu, *radix boni*, *æ*, xĭguequ : *radix denſi*, *æ*, uarùqu, *radix mali*, *æ*, *mali*, uonajiqu : *radix eiuſdem &c*.

Præſens eſt ipſa vox adiectiui: *v.g.* ioi, *bonus*, *a*, *um*, fucai, *profundus*, *a*, *um*, uarui, *malus*, *a*, *um*, uonaji, *idem*, *eadem*, *idem*.

Præteritum eſt conuertendo, i, *adiectiui in*, c, *vel*, q, *& poſt-*

poſtpoſito verbo, ari, u, *illud coniugando ſecundum exigentiam orationis in omnibus temporibus*.

Permiſſiuum cum, tomò fucàqu tomò, *vel*, fucài tomò, *quamuis profundum*.

Gerundium in, *do*, fucóte, *cum eſſet profundum*, iòte, *cum ſit bonum*, varúte, *cum ſit malum*, cána xiúte, *cum ſit triſte*, xingueo te, *cum ſit denſum*. *Sunt etiam*, fucó xite fucaqu xite, *vel*, fucacàtte, *& ſic in alijs: v.g.* iòxite, iòqu xite, iocatte.

Adiectiua finita in na, non coniugantur; gerundia tamen in do, ſolent habere: v.g. aqiracana, *pro gerundio*, aqirâcani xite, *cùm eſſet clarum; idem*, aqiraca de. ariſôna, *habet* ariſoni xite, *cum ſit apparens vel veriſimile*, iónà, *habet*, iòni, *v.g.* iòi yôni xitè, *cum ſit boni modi, vel habeat bonum modum*, càvâga fucóte vataranande, *quia fluuius erat profundus non tranſuadaui*, xebòte irarènu, *quia ſtrictum, non eſt intrabile*, varúte cu varenu, *non eſt comeſtibile vel nõn poteſt comedi, quia malum*. *Cætera tempora adiectiuorum ſunt vt dictum eſt, cum verbo*, ari, u, *coniugato ſecundum exigentiam orationis*. *Coniugatio etiam negatiua eſt cum eodem*, ari, u, *v.g. radix eſt*, fucàcardzu, *præſens verò eſt*, fucàcarà nu, *non eſt profundum*. *Præteritum*, fucacaranda, *non fuit &c.*

De particulis conditionalibus.

QVinque *ſunt particulæ facientes orationem conditionalem*, naraba, ni vòite va, ràba, va, ba, *duæ ſecundæ poſtponuntur omni verbo tam affirmatiuo, quàm negatiuo in præſenti, præterito, & futuro, & cum illis remanet verbum conditonale: v.g.* nìgùru naraba, *ſi fugis*, iòda ni uòite va, *ſi legiſtis*, nara vô naraba, *ſi diſces*, cû vaâu ni vòlte va, *ſi non comedis, aliquando tollitur* voi, *à*, ni voite, *v.g.* âgucô ni va, *ſi offeres*, âguetaró ni va, *ſi obtuleris*. *Tollitur etiam aliquando*, voite, *& remanet ſolum*, ni, *v.g.* mairô ni còlo, nèn gòrò ni mòſôzure, *ſi ibo vel ierim ſignificabo illi amicabiliter*, xitaró ni còſo,

ſaiſòcu tçùqu maji qerè, *ſi feciſſem; non habuiſſet effectum, diligentia & perſuaſio.*

Particula, raba, *poſtponitur præteritis: v.g.* narŏta raba, *ſi didiciſſem*, narauananda raba, *ſi non didiciſſem*.

Particula, va, *poſtponitur radicibus negatiuis omnium trium coniugationum; v.g.* ãguèzu va, *ſi non offero*, iomazu va, *ſi non lego*, narauazu va, *ſi non diſco*, naqu va, *ſi non eſt*, fucacarazu va, *ſi non eſſet profundum*.

Particula verò, ba, *habet eumdem effectum & iungitur etiam radicibus, quibus* va ãguezũba, iomazũba narauazũba, *ſi vero dicta particula*, ba, *ponatur loco*, zu, *radicibus negatiuis, fit conditionalis affirmatiua oratio: v.g.* ãguĕba, *ſi offero*, iomãba *ſi lego*, narauãba, *ſi diſco*, iocaraba, *ſi eſt bonum. particula verò*, ua, *non ſolum poſtponitur radicibus negatiuis adiectiuorum: ſed etiam affirmatiuis: v.g.* fucaqu ua, *ſi es profundum*, uonajiqu ua, *ſi eſt idem. aliquando hoc verbo vtuntur ac ſi dicant: ſi non eſt valde moleſtum: facias hoc. dicunt etiam*, ãgue majiqù ua, *ſi non offeres*.

Particula, ni uòite ua, *ſupra poſita iungitur etiam aliquando nominibus, & quaſi ſupplet verbum ſubſtantiuum: v.g.* jô jô nì uoite ua uqe toró, *accipiam ſi eſt valde bonum vel optimum*, curùxicarazaru guì ni uòite ua, *ſi non fuerit moleſtum vel res moleſta*.

Particula, ſaie, *poſita in oratione, vbì eſt aliqua particula ex conditionalibus ſenſui orationis addit virtutem: v. g.* fune ſaie mairu naraba, *ſi venerit aliquod nauigium*, ſonata ſaie uocutabire naqu ua, *ſi non eſt defeſſus, ac ſi diceret: ex mea parte, vel quod ad me attinet ego non ſum defeſſus*.

Supplet etiam aliquando particula, ſaie, *conditionalem: v.g.* Niffon no xôco cu ni ſaie caióna còtò gozaru fõdonì, *ſi ergo in regno paruo Iaponiæ inueniuntur & ſunt res huiuſmodi, ac ſi dicat; quanto magis erunt in magnis*, còco mòto no tocai nì ſaie mei uacù itaſu iõnĩ gozaru fõdoni &c. *ſi ergo in nauigationibus, quæ hic fiunt, valde patior &c.* fito ſaie côquai ſùru mòno uò iuruſu ni iuan ia, Deus ni uoite uoia? *ſi ergo homo ignoſcit homini pœnitenti, quanto magis Deus?* còre fõdo xei uo iru ru ſaie còto naricanùru ni; ucato xite ua, incãdeca banji canauozo? *ſi tot adhibendo vires vix potui fieri; ſi leuiter fuiſſet factum quomodo potuiſſet fieri ſeu finiri?* còre ſaie xinicui ni, *ſi*

ergo

ergo hoc eſt difficile, fune de ſaic ioio tçuita ni,cachi na nananaca naru mai, *ſi nauigio vix perueni; pedes abſque dubio non potuiſſem*.

De verbo potentiali.

P*Oſtpoſita particula*, ro, *præſentibus & futuris verborum illa facit potentialia: v.g.* āguru ro, *forſan offert*, nígueozuro, *fortaſſis fugiet*.

Præterita fiunt conuertendo, ta, *in*, tçu, *& addito*, ro, *v.g.* āguetçuro, *fortaſſis obtulit. Si verò poſtponatur præteritis negatiuis*, da, *in quo finiuntur, debet mutari in*, zzu, *v.g.* āguenanzzuro, *poſſibile eſt non obtuliſſe, vel quod non obtulerit, vel obtulit*.

Fit etiam potentiale præſens poſtpoſito, arozu, *vel alio futuro, infinitiuo: v.g.* āgùru còto mò arózu, *vel*, āgue mò xôzu, *forſan offert*.

Præteritum eſt poſtpoſito futuro præterito: v.g. āgueta còto mo arozu, *forſitan obtulit*.

Futurum, āgueô còto mo arozu, *forſan offeret, idem etiam eſt in negatiuis: v.g.* āguenu, *vel*, āguenanda, *vel*, āguru mai còto mo arozu, *poſſibile eſt quod non offert, obtulit, vel offeret, & quando volumus dicere, ita erit: loco*, còto, *ponimus*, mono, *v.g.* noxenanda mono dearózu, *fortaſſis non introduxerunt in nauigium*, iqi chīgota mono dearozu, *non ſe obuiauerunt in via*, moreqicoieta mono de gozaro ca to zonzurù, *credo ſi forſan eſt diuulgatum*.

Ad ſignificandum fieri ſignificatum nominum adiectiuorum poſtponitur verbum, nari, u, *coniugatum ſecundum exigentiam temporis ipſis adiectiuis aduerbialiter ſumptis: v.g.* fuco naru, *fit profundum*, uaru natta, *factum eſt malum. dicitur etiam* fuco aru, *eſt profundum, aliquando etiam dicunt*, fuco nai, *non eſt profundum, & hoc modo loquendi vtuntur etiam coniugando* nai, *modo ſupra dicto ſecundum exigentiam temporis, iuxta ſenſum orationis. etiam dicunt potentialiter*, fuco nai coto mo arozu, *forſan erit hoc, quod eſt, non eſſe profundum*.

Verba irregularia quo ad coniugationes.

V*Erbum*, qi, uru, *quod eſt venio, is: habet præſens*, qùru, *venio*, qita, *veni*, cǒzu, *veniam*, coi, *vel*, coio, *veni*, qitarēba, *cum venerit, vel ſi veniſſet*, qitarēdomo, *quãuis venit, & radicem negatiuam*, côzu, *& præſens negatiuum*, conu, *non venio*, mède *radix verbi delector, aris, habet præſens* mẽzzùru, *& gerundium in do*, medete, *delectando ſe*, cui, *radix verbi pœniteo, es, vel triſtor, aris, habet præſens*, cuiuru, *& gerundium in do*, cuite, *pœnitendo, & radicem negatiuam*, cuizu, *& præſens negatiuum*, cuinu, *non pœnitet*, araie, *radix verbi ſum, eſt, fui: habet præſens*, araiùru, *ſiue*, aroru, *eſt*. furi *radix verbi veteraſco: habet præteritum*, ſurita, *inueteratus eſt, & gerundium in do*, fùrite, *inueterando*, fe, *radix verbi tranſeo, is, habet præſens*, furu, *tranſit; & præteritum*, feta, *tranſit*, Tari, u, *eſt verbum ſignificans rem eſſe completam & integram: habet præſens*, taru, *ſufficit, præteritum*, tatta, *completum fuit, & futurum*, tari maraxo, *erit perfectum vel ſufficiet: & radicem negatiuam*, tarazu, *præſens negatiuum*, taranu, *præteritum*, tarananda, *non fuit ſufficiens, futurum*, taru mai, *non erit ſufficiens, imperfectum ſubiunctiui* taranēba, *cum non ſufficeret*.

Permiſſiuum, taranē domo, *infinitiuum negatiuum*, taranu coto, *gerundium verò in do*, taraîde, *vel*, Tarazu xite, *verbum* taxi, taſu, *quod ſignificat adimplere, ſeu perficere*, *habet futurum*, taxi marãxô, *perficiam*, taſanu, *vero eſt eius præſens negatiuum*. Tari, *autem radix verbi*, taro, *quod ſignificat eſſe perfectum, habet præteritum negatiuum*, tara uananda, *non fuit perfectum, & ſ[illegible]biunctiuum*, tara uanēba, *cum non eſſet perfectum, [illegible] pe[illegible]iſſiuum*, tara uanē domo, *& infinitiuum*, [illegible] coto, *& gerundium in do*, Tarauaîde, *vel* T[illegible] xitè: uocotari, *vero eſt radix verbi*, uocotaru, *pro eo quod eſt deficere: habet infinitiuum*, uòcotaru coto, *& radicem negatiuam*, uocotarazu, *& præſens negatiuum*, vǒi cotaranu, voi, *eſt radix verbi quod habet præteritum*, uoita, *inueteratus*

tus eſt : & , uoitaru , *quod eſt idem . Et præſens negatiuum quod eſt* , uoinu , *& gerundium in do* , uoite : urei , *radix verbi triſtor , aris , habet præſens* , vreô , *& imperatiuum* , vreio , *& infinitiuum* , vreoru coto , *& gerundium in do* , vreite : Tomi , *radix verbi* , tomu , *vel* , tomeru *quod eſt ditor , aris , vel diues fieri , habet præteritum* , tonda , *gerundium in do* , tonde , *& radicem negatiuam* , tomàzú , ſaĩ guiri , u , *ſignificat idem quod praeo , is, vel anticipor , aris , habet præteritum* , ſaĩ guitta , *& gerundium in do* , ſaĩ guitte .

De verbo adhuc , & de eius formatione & differentijs .

IN iſta lingua ſunt verba actiua ſimplicia ; & actiua etiam facíendi facere , paſſiua etiam , neutra , & imperſonalia . Omnia verò coniugantur per tres coniugationes ſupra poſitas ſecundum quod eorum radices iam diſpoſitæ & ex illis verba formata , terminantur .

Ex aliquibus nominibus adiectiuis aliqua procedunt verba : v. g. catài , *eſt durus , a , um , ex quo exeunt* , catàme , uru , *induro , as , actiuum,* catamari , u , *induresco , is , neutrum , &* catameràre , uru , *induror, aris , paſſiuum, ex* canaxij , *adiectiuo quod eſt triſtis , e , exit* , canaximi , u , *quod eſt triſtor , aris .*

Verba faciendi facere , formantur iſtis particulis , ſàxe , *vel* , xe , *prima poſtponitur radicibus ſecũndæ coniugationis ; ſecunda verò radicibus ſecundæ , & tertiæ , fiunt autem poſtpoſitis præſentibus negatiuis , auferendo* nu , *in quo finiuntur & ponendo loco eius prædictas particulas : v.g.* âgueſaxe , uru , *offerre facio , is ,* iomaxe , uru , *legere facio , is .* narauàxe,uru , *diſcere facio , is , & omnia remanent ſecundæ cõiugationis quia particulæ finiuntur in* , e ; *aliquando etiam , & ſi raro , ſolet poſtponi particula ,* ſaxe , *verbis ſecundæ , & tertiæ coniugationis, ſed tunc ornantur ſeu honorantur prædicta verba cum particula ,* rare , *v. g.* iomaſàxe rare , uru , Padre ua dòjncùni cathecíſmo vo narauaſaxeraruru ; *Pater iubet ſuo miniſtro vt diſcat cathechiſ-*

mum

mum, mòno no fòn vo fito ni iòmaſaxerarùru, *facit legere originale*.

Verba paſſiua fiunt particulis, rare, *&* re, *particula*, rare, *iungitur actiuis ſecundæ coniugationis modo iam dicto tollendo ſcilicet*, nu, *a negatiuo: v.g.* āguerare, uru, *offeror*, *eris*, iomare, uru, *legor*, *eris*, nara vare, uru, *diſcor*, *eris*, *bis vtuntur in ſenſu paſſiuo legi ab alio*, *vel eſſe*, *aut non eſſe legibile: v.g. ſunt etiam alia paſſiua quæ procedunt ex neutris vel ex habentibus ſignificationem neutralem*, *quæ quidem formantur cum particulis*, rare, *&*, re, *formata tamen non regunt caſus cõmunes paſſiuorum (de quibus infra) ſed verborum ex quibus procedunt: v.g. ex*, āgari, u, *procedit*, āgarare, uru, *& quia*, āgari, u, *quod ſignificat aſcendo*, *is*, *regit accuſatiuum*, *etiam illum regit*, āgarare, uru, *v.g.* còno iamaie āgararenu, *non poteſt aſcendi ad iſtum montem vel iſte mons non eſt aſcendibilis*, xiròcara derarenu, *non poteſt exiri ex caſtello*, Xebôte irarènu, *nõ poteſt intrari quia ſtrictum ſeu anguſtum*, còno michi va arucarenu, *non poteſt ambulari hæc via*, natçu vacòco ni irare mai, *non erit hoc habitabile tempore veris*, còno fūdẽ de va cacarenu, *non poteſt ſcribi iſto calamo*, fimāga nôte cacarenanda, *non potuit ſcribi ex defectu temporis*, cònobùn ni còſo cacaruru mòno de gozare, *hoc ſane modo bene ſcribitur*, axīga itôte arucarenu, *non poteſt ambulari dolentibus pedibus. omnia ergo verba paſſiua ſunt ſecundæ. verba neutra ſunt quæ habent ſignificationem neutralem: v.g. aperiri per ſe & non ab alio: v.g.* ivōgatoruru, *piſces capiuntur*, cajẽga torùru, *ventus ceſſat*, itōga qiruru, *filum rumpitur*, jīga iomùru, *litera benè legitur*, aqi, u, *aperior*, *iris*, qiri, u, *eſt ſcindo*, *is*, *actiuum*, qirare, uru, *eſt ſcindor*, *eris*, *paſſiuum*, qire, uru, *eſt ſcindor*, *eris*, *neutraliter eſt etiam quando gladius bene ſcindit quia eſt acutus*, qiraxe, uru, *eſt verbum faciendi facere quod ſignificat ſcindere facio*, *is*, āgue, uru, *eſt leuo*, *as*, āguerare, uru, *leuor*, *aris*, *paſſiuum*, āgueſaxe, uru, *leuare facio*, *is*, āgari, u, *leuor*, *aris*, *neutrum*, āgarare, uru, *eſſe aſcendibile*, āgaraxe, uru, *leuari facio*, *is*, *vel quod ſe leuet facio*, *facis. ſi verò illis adiungantur particulæ honoris (de quibus infra) faciunt alias combinationes. adiectiua verò quando coniugantur habent ſignificationem neutralem: v.g.* fidarui, *eſurio*, *is*, fucacatta, *fuit profundum*.

Verba imperſonalia non nominant, *neque exprimunt perſonam*

nam: *v.g.* mi uo ſataſu tomò itçuvari vo iuanu mono gia, *etiam ſi quis moriatur non debet mendacium dicere*, mòno mò tabezu ſaqe mo nomaîde ichinichi ſataraqu mòno ca? *poteſt ne laborari per totum diem integrum nihil comedendo & non bibendo vinum?* Xujin nò maie de ſòno iòna còto vò iù mono ca? *poſſunt ne dici huiuſmodi coram Domino? Quoad coniugationes verò ſequuntur regulas radicum quibus efficiuntur.*

Radices omnium verborum cuiuſcumque ſint coniugationis, poſſunt adhuc extrahi & deduci ad alias coniugationes ſi illis ſuperaddantur particulæ bonoris, ſecundum literas, in quibus prædictæ particulæ bonoris finiuntur, particulæ verò ſunt maraxi, uru ari, u ſaxerare uru, xerare uru, naſare uru, ſaxemaxi u, tamai ò, rare, re.

Particula, maraxi, *non addit bonorem rei de qua loquimur; ſed loquimur bonorate attendendo ad perſonam coram qua loquimur*: *v.g.* cui ù, *ſignificat id quod comedo, is, ſeruus autem coram Domino non dicet*, nèzumi gacùta, *mures comederunt caſeum*: *v.g. ſed*, nèzumìga cùi maraxita, *notandum etiam quod* cui ù, *ſecundum ſe eſt tertiæ coniugationis quia finitur radix in*, vi, *addito verò*, maraxi, *redditur prima quando referimus aliquid de aliqua natione verbum non bonoramus; ſed ſolùm attendimus ad perſonam cum qua loquimur ad addendum illi vel non particulam ſeu verbum*, maraxi, uru, *v.g. coram inferiori dicemus*, Nan ban jin va còre vo cuvanu, *coram perſona verò nobili dicemus*, Nan ban jin va core vo cuvanu, *Europei hoc non manducant*, Ari, u, *poſtponitur radicibus omnium verborum; & illa bonore afficit mediocri*: *v.g.* mõdoriarò ca? *reuerteris ne? Si verò anteponatur illis ſic conſtitutis*, vo, *bonorantur verba ſatis*: *v.g.* vomõdori aróca? *reuertetur ne veſtra dominatio*? Tono ſama vo xini atta toqi, *quando dominus mortuus eſt*, Deus cono xecai uo goſacu atta, *Deus creauit hunc mundum*, *bis particulis vtimur loquendo cum perſonis bonoratis quas diligimus, & cum quibus habemus amicitiam*.

Particula, naſare uru, *bonorem ſupremum, aut ſatis magnũ dat verbis; poſtponitur verò eorum radicibus*: *v.g.* Deus cono xecai uo go ſacu naſareta, *Deus creauit hunc mundum*.

Particulæ, rare, & re, *bonorem quidem præſtant ſignificatis, verborum, quibus adduntur; ſed mediocrem; & non magnum: poſtponitur autem*, rare, *& præcipuè ſi loquamur de abſen-*

abſentibus, præſentibus negatiuis ablato, nu, *& conſtituendo particulam prædictam eius loco: v.g.* āgue rare, uru, *eſt offero, rs. quando offerens eſt perſona mediocris honoris & reuerentiæ coincidũt cum paſſiuis in literis; ſed caſibus quos regunt, diſtinguuntur. particula*, re, *poſtponitur verbis ſecundæ & tertiæ eodem modo: v.g.* iomàre, uru, nara vàre, uru, *legere & diſcere perſonam boni nominis, hoc modo loquimur de æqualibus & ſeruus etiam de domino ſuo, non cum conſeruis; ſed cum gente nobili.*

Particulæ, ſàxe maxi, *&*, xemaxi, *eundem tribuunt honorem quem*, àri, u, *& quem*, rare, *&*, re, *poſtponitur*, ſaxe màxi, u, *radicibus ſecundæ, vel præſenti negatiuo, ablato* nu, *& conſtituto*, ſaxe màxi, u, *loco eius: v.g.* āgueſaxe màſu, *offert*, maxi, u, *vero poſtponitur negatiuis ſecundæ & tertiæ, ablato*, nu, *v.g.* iomaxemàſu, *legit*, naravaxe màſu, *diſcit*.

Particulæ, ſaxe rare, uru, xeràre, uru, *magnum tribuunt honorem, prima poſtponitur præſenti negatiuo verborum ſecundæ coniugationis, ablato* nu, *ſecunda verò poſtponitur negatiuis ſecundæ & tertiæ eodem modo: v.g.* āgue ſaxe raruru, *offero, rs*, iomaxe rarùru, *lego, is*, naravaxe rarùru, *diſco, is, quia vero hæc coincidunt in literis cum verbis faciendi facere honoratis; ad tollendam æquiuocationem, vtimur particula*, ari, u, *antepoſita*, vo, *verbis: v.g.* yomaxe aru, *lego, is*, nara vaxe aru, *diſco*.

Verba paſſiua, de quibus infra, poſſunt admittere particulam, ſaxe rare, uru, *v.g.* via mavare ſaxe raruru, *honoror, aris*.

Particula, tamai, ô, *tribuit ſupremum honorem: illa vtimur loquendo de Deo, ſanctis, regibus, & imperatoribus. poſtponitur verò radicibus verborum, quæ efficit tertiæ coniugationis. poſtponitur etiam radicibus paſſiuorum loquendo de Deo: v.g.* Deus filio, vmare tamò tòqi, *quando Dei filius natus eſt*, Deus āgamerare tamo, *Deus honoratur*.

Particula, tate matçuri, u, *humiliat ſignificatum verbi cui adiungitur: poſtponitur autem radicibus verborum affirmatiuorum: v.g.* Deus vo gotaixetni zonji tate matçuru còtova ichi sũgureta jen gia, *amare Deum eſt ſuprema virtus: amittit tamen hæc particula honorem à particula*, re, *mutato* e, *in quo finitur in*, a, *v.g. loquendo de ſanctis reſpectu Dei dicemus* Sancto Domin-

mingo, Deus vo gotaixèt ni zonji tatematçurareta, *Sanctus Dominicus dilexit Deum.*

Particula etiam, màràxi, *poteſt ad honorem eleuari particula*, rare, *v.g.* tòno iòri cònó còto vo Padre ni vataxi mai raxerareta, *Dominus tradidit hanc rem patri.*

De aliquibus verbis quæ de ſe habent honorem determinatum.

MEſare, uru, *ſignificat facere quamcumque actionem quam poteſt, & eſt decens facere perſonam nobilem, vt eſt comedere, bibere, nauigare, equm aſcendere &c.* vôxerare, uru, *ſignificat loqui perſonam nobilem*, uomaraxi, uru, vomaraxi, ari, u, *ſignificat dare perſonam nobilem*, uoxe, uru, *&*, uôxe arī, u, *ſignificat loqui vel præcipere perſonam mediocrem.*

Verba quibus anteponuntur, uôxe, *vel*, mexi, *eundem habent honorem cum illis; & abſque illis: v.g.* uôxe tçuqerare, uru, *quod eſt præcipio, is, &*, mèxi tçuca uare, uru, *quod eſt ſeruio, is, eſt idem quod*, tçuqerare, uru, *&*, tçuca uare, uru, *ad vocandum imperatiue dicimus*, coi, *ſeruo vel inferiori*, iòrài, *dicitur non tam inferiori*, uaxèi, *eſt aliquantulum melius*, úogiare, *eſt ſuperior modus vocandi*, gòzare, *veniat veſtra dominatio*, gozaro, *vero in tempore futuri eſt honorabilior modus quia eſt ſine imperio*, uoīde naſarei, *vel*, uoīde naſareô, *vel*, uoīde naſarei caxi! *eſt veniat veſtra dominatio: vel, ò ſi veniat veſtra dominatio!* cudaſare, uru, *ſignificat dare perſonam nobilem*, tamauari, u, *dare perſonam nobilem inferiori*, tamóri, u, *dare perſonam mediocrem*, mizzu uo nomaxète tamore, *da mihi bibere aquam*, cudaſare, uru, *&*, tamóri, u, *ſignificat comedere perſonam humilem cibum honorando.* còxi mexi, u, *&*, qicoximexi, u, *eſt comedere, vel audire perſonam nobilem*, uoboxi mexi, u, *&*, uoboxi meſare, uru, *cogitare perſonam nobilem*, ſaxerare, uru, *facere perſoram nobilem & idem* naſare, uru, aſobaxi, u, *&*, aſobaſare, iuru, *ſignificat facere perſonam nobilem quidquid illi eſt decens: v.g. venari, ſcribere legere, recitare*, ii, ú, *eſt loqui humiliando loquentem, & rem de qua loquitur, &*, mexi, u, *ſignificat etiam*

loqui honorando perſonam, & rem de qua: vnde non recte dicam mi ni mòxe, *dic mihi; ſed*, mi ni iie, *neque dicam*, tono ni ñe *dic domino; ſed*, tòno ni mòxe. mairi, u, *ſignificat ire ad locum cui honor debetur: v.g.* igleſia ie maire, *eas Eccleſiam*, cùre, uru, &, toràxe, uru, *ſignificat dare, humiliando perſonam cui datur*, cui, ù, *eſt comedere ſine aliquo reſpectu*, mexi, u, *eſt etiam comedere; ſed eſt vrbanum: v.g. coram honeſtis non dicam*, mèxi uo cùi maraxita; *ſed*, mèxi uo tabe maraxità, *comedi*, mairi, u, *vel*, uomairari u, *eſt comedere perſonam nobilem vel mediocrem*, ãgara xerare, uru, &, uoãgari ari, u, *eſt modus nobilior*, qiqi, u, *eſt audire vt cumque*; uqe taam uari, u, *vero &*, uqetamòri, u, *eſt audire honorando perſonam à qua auditur: v.g.* goiqen uo uqetamòtta, *veſtra conſilia audiui*, mòxi ãgue, uru, *eſt loqui humiliando ſe loquentem, & honorando perſonam cui dicitur*, mòxi ire, uru, *loqui inter æquales*, chòmon xi, uru, *audire ſermones Dei*, gorànji, zuru. *vel*, goranjerare, uru, *eſt aſpicere rem nobilem*, xi, uru, *eſt facere in communi*, itaxi, u, *eſt facere; ſed dicitur modo vrbano*, tçucamatçuri, u, *eſt facere, humiliando ſe qui facit*.

Aduertentiæ circa coniugationes verborum.

Antepoſita particula, nama, *omnibus verbis in quocumque tempore; ſignificant actionem màle & non perfectè: v.g.* nàma arò, *màle lauo*, namaiaqu, *male aſſo*.

Antepoſitis particulis, tçui, cai, uchi, faxe, uoi, ai, tòri, *verbis; non mutant ſignificationem; aliquam tamen energiam, & efficaciam ſignificatis tribuunt: v.g. idem eſt*, uchi còboſu, *quod*, còboſu, *effundo*, faxe noboru, *quod*, nobròu, *aſcendo, is*, uòxi còmi, u: *quod*, còmi, u, *includo, is*, ai ca uari, u, *idẽ eſt, quod*, cauaru, *tranſmutor, aris*, tçuimauari, u, *idem eſt quod*, ma uari, u, *circuo, is, &*, tòri firõgue, uru, *idem quod* firõgue, uru, *extendo, is*.

Particula, qitte, *eſt gerundium in*, do, *verbi*, qiri, u, & *poſtpoſita aliquibus radicibus verborum, magnam efficaciam illis tribuit: v.g.* tanomiqitte, *magnis præcibus obſecrando*,

uomòi qitte, *magnam aſſumendo reſolutionẽ. vtimur etiam verbis*, tanomi qiri, u, *&*, uomoiqiri, u.

Antepoſita particula, ma, *aliquibus nominibus ſeu verbis dat ſignificato vigorem: v.g.* mamucài, *valde præſens*, macuròi, *valde nigrum*.

Particula ſeu radix verbi, macàri, u, *antepoſita verbis ſignificantibus motum facit verba modeſta, & vrbana ſatis: v.g.* macari noboru, *aſcendo, is*, macari cũdari, u, *deſcendo, is*, macari i, iru, *adſum: es*.

Antepoſita particula, na, *in oratione confirmat id quod antea dixerat quaſi gloriando ſe illud prædixiſſe: v.g.* fune uá cuchĩ notçu ie iru uá, *nauigium intrat*, cuchinotçu, *ac ſi dicat, nonne ego bene dicebam?* aru ua, *vide ſi eſt ſicut ego dixi!*

Particula, aĩdani, *ſignificat inter, ideſt tempus quod in aliqua actione conſumitur: v.g.* ãgura aĩdani, *inter offerendum, vel dum offert*, iôda aĩdani, *dum legit*, narauózuru aĩdani, *dum diſcet*.

Particula, ga, *ſignificat, ſed: v.g.* ſoiú ga; nanto arõ ca? *ſic dicunt; ſed quomodo erit vel ſi erit naſcio certe*, ſùri ua ſùru maĩga, fune uo daſu còto narõ ca xiranu, *profectò non pluet; ſed naſcio vtrum poterit extrahi nauigium*, ſono qinpenni ua gozaru maĩga; dòco cara toraxerarùru zo? *non erunt apud vicinos vel in circuitu, vnde ergo afferunt?*

Particula, gotòqu, *poſtpoſita præſentibus, præteritis & futuris ſignificat, eo modo quo: v.g.* coxiraiùrũ gotòqu, *ſicut, vel eo modo, quo ornas vel perficis*, qiita gotòqu, *ſicut audiui, aliquando eſt*, gã gotòqu, *v.g.* mòxitã gã gotoqu, *ſicut dixit*, caraca uózú gotòqu, *comodo quo contendam vel rixabor idem facit particula*, ioni, *v.g.* Nifon no catãgui uo xirareta ioni, uôxerarùru, *loquitur ſicut qui ſcit conſuetudines Iaponiæ*, mõſu ióni, *ſicut dico, vtuntur etiam particula*, furi, *ad eundem finem v.g.* Toza no chijòcu uo nogareô zuru tameni catana uo ſaita fùri uo mixerareta, *oſtendit ſe accinctum gladio, vt euaderet imminens infamiæ periculum*, minu furi uo ſaxerareta, *oſtendit ſe non vidiſſe*.

Particula, ſaie, *vtuntur ad ſignificandum nec dum: v.g.* mma ſaie nacatta, *equi nec dum fuerũt*, cotôba ſaie xiranu mono, *neque loqui ſcit*, ji ſaie mixiranu mono, *nec dum literas cognoſcit vtuntur etiam eadem particula ad exaggerandum aliquid*

v.g. qíden to ſaie moxēba, *ſufficeret ſi diceres te eſſe*, Padre no tçucauariru to ſaie, móxēba, *ſi dixiſſet ſolùm quod patri ſeruiebat: ac ſi diceret: hoc ſufficeret vt &c.*

Particula, qere, *eſt confirmatio & terminatio orationis, & ſignificat; itaque: v.g.* maitta qere, *venit itaque*, ſate ſóaru qere, *res denique ſic ſe habet*.

Particula, còſo, *eſt magni momenti inter Iapones vtuntur enim illa in primis in ſenſu aduerſatiuo: v.g.* còre còſo ió gozare, *hoc eſt verè bonum. ſi oratio in qua inuenitur prædicta particula finiatur in verbo, tale verbum finitur in*, e, *vt in oratione poſita: ſi autem verbum ſit in tempore præterito additur illi*, re, *v.g.* iô còſo gozatta re! *bene veneris! deficit hæc regula vel quando oratio non finitur in verbo aut adiectiuo: v g.* còre còſo xixó yô, *hic eſt verus magiſter: vel quando poſt particulam*, còſo, *eſt in oratione gerundium finitum in*, te, *vel permiſſiuum cum particula*, tomò, *aut præterita potentialia finita in*, tçurŏ, *vel*, zzuró, *v.g.* uare coſo iro iro xinro tçùcamatçùtte cutatireba tòxiiórini nari maraxita; *patiendo multos & diuerſos labores vere factus ſum ſenex defeſſus, & laſſus*, uare còſo coroſarùru tomo, *ego enim & ſi occidar &c.* fara còſo tattçuro *forſam fuit iratus*, ſato chicaqerēba coſo fìga miiure, *videtur iam ignis quia prope eſt vicus. hæc oratio finitur in* e, *quia non eſt in ea regulæ exceptio*, uôxcrarèta coto domo uo go côquai [illegible] coſo gozarózure, *abſque dubio facietis pœnitentiam de ys quæ dixiſtis*, cataji qenò coſó gozare, *tibi valde co*[illegible] *& gratias ago. quando aliquis interrogat quis f*[illegible]*pondent: v.g.* Patre coſo, *Pater fecit: ac ſi dicant* [illegible] *eſt perſona quæcumque, quæ illud fecit? & qu*[illegible]*ſponſum non audiuit aut percepit, & iterum interro*[illegible] *qui loqutus eſt*, juan coſo, *iam dixi, quod Io*[illegible]

Quando non curat q[illegible] *quæ illi dixerunt, vel habet ſe ac ſi non audiſſet vel it*[illegible]*at, ſolent reſpondere: v.g.* touoru na toiiēba, [illegible] *ne tranſeas*, iome to iiēba, *iam dixi tibi quòd* [illegible] coſo to iieba, *iam dixi quod pater eſt qui &c*

[illegible], ſaqini, *poſtpoſitum præſentibus negatiuis, facit* [illegible]*matiua: v.g.* igleſiaie mairanu maie ni, *antequam* [illegible] *Eccleſiam. etiam ſolet poſtponi futuris affirmatiuis: v. g.* mairozuru tote noſaqi ni, *tantiſper antequa m veniret.*

Par-

Particula, tocoro, *ſignificat tempus in quo ſit actio ſignificata per uerbũ cui poſtponitur:* taburu tocoro ni, *quãdo comedebã*, tabeta tocoroni, *poſt prandium*, tabcôzuru tocorõ ni, *vel*, tabeôzuru ni, *quando eram comeſturus: facit etiam eadem particula reduplicatiua denotando reduplicationem in quantum: v.g.* jeſu chriſto humanidad no uon tocoro ua, *Ieſus Chriſtus in quantum homo*, uonorẽga foxxezaru tòcoro uo fõdocoſu coto nacare, *quod tibi non vis, alteri ne facias*, fũdai no tocoro uouo iurùſu, *dono illi libertatem*, fito no acu no tocoro ni ua dôxin xenu, *non conſentio hominum peccatis*, utagõ tocoro mo nai, *non remanet locus dubÿ vel dubitandi*, nocoru tocoro mo nai, *nihil amplius reſtat*, tçuini, ſòno tocòro ie mairózu, *denique ad hoc perueniet*, ſũmbet nj voiobanu tocoro gia, *res ſunt quæ non intelliguntur, vel ad quas intellectus non peruenit*, nani mo nai tocoro vo iò qicòximexe, *comedat veſtra dominatio ex hac paruitate, quæ eſt nibil. exemplis cognoſcetur vis ſignificationis.*

Particulæ, tocòro, Made, *vel*, made de gozaru, *ſolent poſtponi ad cadentiam; abſque aliqua ſignificatione, & idem eſt*, còto de gozaru, *v.g.* naranu made, *vel* naranu còto de gozaru, *eſt idem quod*, naranu, *non eſt poſſibile*, guijèt tçucamatçuto zonzuru còto va cacũgo ita ſanu coto gia, *amicitiam frangere neque in mentem mihi venit, hic*, itaſanu coto gia, *eſt idem quod*, jtaſanu, *ſolum.*

Particula verò, madeiò, *vtuntur aliquando ad confirmationem eorum, quæ dicunt: v.g.* caita madeio, *quod ſcripſi ſcripſi.*

Particula, toqi, *poſtpoſita præſentibus, illa facit præterita imperfecta: v.g.* jennin tachi va ſaĩgo ni voiobi tamó tòqi va buji nĩ gozatta *quando ſancti perueniebant ad mortis horam erãt pacifici & quieti.*

Conuertendo, ta, *præteritorum in*, tçu; *&*, da, *negatiuorum in*, ezu, *fit ſenſus; modo facio hoc; modo illud: v.g.* mòno vo caitçu, i8zzu, nandò xite curaſu bacari gia, *legendo, & ſcribendo, & aliá faciendo, tranſigo vitam*, tattçu itçu vocu iori zaxiqi ie ĩde zaxiqi iori vocu ie iri xitten battò xeraruru, *ſtando & ſedendo, intrando, & exeundo, ſurgit & cadit. eumdem ſenſum facit particula*, ri, *poſtpoſita præteritis: v.g.* xeqen nò mòno va netari voqitari nôdari curaſu bacari gia, *homines mũdi,*

di, vitam agunt dormiendo, ſurgendo, & bibendo, mazzu ite ni ua uo mo facaxetari, cuſa vo mo ficaxetari iroiro no xĩgoto vo atẽgote coſô mairozure, *ibo & atrium verrere faciam, & herbas euellere, & denique ibo ad multa diſponenda*, ima côno io fuqe iuqẽba nome ia, vtaie ia fitô bito mõrçu, vtotçu facamori ſuru, *cum iam ſit alta nox prouocando ſe ad bibendum & cantandum lætantur homines ſaltando & cantando &c.*

Particula, ie, *quæ eſt radix verbi*, ie iuru, *quod eſt poſſum, es, antepoſita negatiuis ſignificat non poſſe facere actionem ſignificatam per verbum: v.g.* ie iomanu, *non poſſum legere, infinitiuis vero poſtponitur: v.g.* iomu côto voienu, *non poſſum legere. dicitur etiã* iomi va ieide, *vel* iomi mô ieide, *cum legere non poſſim aut legere non valendo. Infinitiuum gerit vices aliquando ſuppoſiti verbi: v.g.* xinuru cotova voſorôxij, *terribile eſt mori.*

Particula, tai, *quæ ſignificat volo, is, poſtpoſita radicibus verborum ſignificat velle facere actionem ſignificatam per verbum: v.g.* mizzu vo nômi tai, *deſidero aquam bibere, idem*, mizzu uo nomi tô gozaru, *vel*, mizzu uo nomi tó zonzuru, *ſed iſtæ duæ vltimæ ſunt nobiliores, & quibus coram nobilibus vtimur negatiui exemplũ eſt*, tomo nai, *v.g.* mizzu uo nòmi tòmo nai, *nolo aquam bibere idem eſt*, mizzu uo nomi tomo gozaranu, mairi tó mo zonjenu, *non habeo animum eundi. Si verò particula*, tai, *poſtponitur adiectiuis vel v[illegible]rbis ſignificantibus actionem ſenſitiuam in ſecunda perſona, conuertit*, i, *in*, c, *& poſtponitur verbum*, ari, u, *[illegible]tum ſecundum orationis exigentiam: v.g.* cui tacatta, *[illegible]omedere. Si vero verbum loquatur de ſecunda, & [illegible] perſona conuertit particula*, i, *in*, g, *& poſtponitur [illegible]*, ari, u, *vel cum honore ſecundum quod perſona meret[illegible]r; vel ſine particula honoris; ſed abſolute. Si vero ſit perſ[illegible]na [illegible]nf[illegible]rior etiam ſi ſit ſecunda vel tertia*, i, *conuertitur in*, c, *ſicut dictum eſt de prima.*

Particula, de, *al[illegible] facit ſubiunctiui ſenſum adiuncta aliquibus no[illegible]antiuis: v.g.* uarãbẽ de xinda, *mortuus eſt [illegible]um ad huc eſſet puer*, uarẽga buchó fóde tofo mo [illegible], *cum ego ſim negligens, & non curioſus, nihil erit, [illegible]modo quo conueniebat, aptatum.*

Particula, iŏ, *quæ ſignificat modum, poteſt poni radicibus verborum, & ipſis etiam verbis: quando radicibus, regit genitiuum;*

uum ; quando vero verbis regit eorum caſus : v. g. cono qio no iomi iŏv a , *modus loquendi hunc librum , vel ,* cono qió uo iomu io ua , *in prima oratione ,* qio , *eſt in genitiuo cum particula ,* no , *in ſecunda autem eſt in accuſatiuo cum ,* uo , *quia illud regit ,* iomu : tei , *ſignificat modum extraordinarium & admirationem cauſantem : v. g.* machicanuru tei uo goron jerarei , *videat veſtra dominatio modum expectandi ideſt quo modo expectant.* ariſama , *ſignificat etiam modum : v. g.* me mo aterare nu ariſama gia , *eſt modus & figura quæ nec proſpici poteſt.*

Sama , *ſignificat tempus quo fit actio verbi cui poſtponitur, regitque caſum , quem verbum ex ſe petit , poſtponitur verò radicibus : v. g.* ſaqe uo nomi ſama ni, *quando actualiter bibebat vinum ,* iado ie caieri ſama ni , *quando domum reuertebatur ,* fùne iori ãgari ſama ni , *quando actualiter exibat enauigio ,* funè ni nori ſama ni, *quando actualiter conſcendebat nauim .*

Quando in oratione fuerint duo verba quorum actio per modum vnius fit , primum verbum debet eſſe in gerundio in do : v. g. mizzu uo motte coi , *porta aquam , vel veni aquam portans ,* funè uo uoite coi , *affer hic nauim , vel remis nauim trahendo veni ,* core uo totte iqe , *porta hoc , vel tollendo hoc vade.*

Gerundium in , do , *adiunctum verbis , rogandi , dandi , aut gratiam faciendi ſignificat rogare , vel petere rem ſignificatam per verba quibus anteponitur : v. g.* niſon guchi uo uoxiiète cureio, *doce me linguam Iaponicam ,* ſo uoxerarete cudaſaruru na , *ne dicat hoc veſtra dominatio ,* Deus no coto uo catatte tamore , *facias mihi gratiam referendi res quæ ad deum pertinent .*

Particula , mo , *poſtpoſita gerundijs in ,* do , *quæ in ,* te , *vel ,* de , *finiuntur ſignificant , quamuis : v. g.* ſo moxite mo , *quamuis hoc dicas ,* ſo iuaîde mo , *quamuis hoc non dicas ,* ica fõdo ſuſu mẽte mo , corobu mai , *quantumcumque mihi perſuadeas ; fidem non abnegabo; etiam vtuntur hoc modo ,* ſo moxẽba attemo , *etiamſi hoc dicas ,* & doxitemo co xitemo , *quodcumque facias &c.*

Si particula , coſo , *de qua ſupra , poſtponatur gerundio in ,* do , *affirmatiuo , & finiatur oratio in prædicta particula fit oratio negatiua : v. g* mite coſo , *nullatenus vidi ,* atte coſo , *nullo modo eſt . Si vero oratio non finitur in ,* coſo , *eſt affirmatiua*

ua & emphatica : *v.g.* mite coſo gozare , *vidi profectò. finitur verbum in* , e , *ſecundum regulam ſupra poſitam quando egimus de particula* , coſo .

Quando verò gerundio in do negatiuo finito in , e , *ſubſequntur vel* , ua , *vel* , naranu , *aut* , cana uanu , *dicit neceſſitatem* , *& impoſſibilitatem ad contrarium* : *v.g.* mairaîde cana uanu , *eſt neceſſarium ire* , iuaîde uà nò còto narẽdomo , nànto xô ca ? *& ſi ſit res quæ neceſſario debet dici ; quid faciam ?* xitãgauaîde naranu , *eſt neceſſarium obedire ; eundem etiam ſenſum* , *& ſi non cum tanta vi* , *facit futurum infinitiui ; tam affirmatiuum: quam negatiuum* , *adiuncto tamen illi ſubiunctiuo permiſſiuo cum*, dòmo *: v.g.* mairo còto de gozatta rẽdomò , *quamuis ire debuiſſem*, mairu mài querẽdomo, *quãuis non eſſem iturus*, mairo còto de gozanacattarẽdomò , *quamuis non debuiſſem ire* . *vtuntur etiam gerundio in do negatiuo ad ſignificandum* , *niſi : v.g.* òracio uo moſaîde cùna , *ne comedas niſi prius orationem feceris* .

Gerundium verò finitum in , e , *ſignificat actionem iam eſſe factam : v.g.* mèxi cùte còi , *venias poſt prandium*, còno qiõga caitẽ gozàru , *hic liber eſt ſcriptus* , chichi ni fùmi uo cacaîde cuiaxiũgozaru , *pœnitet me non miſiſſe Epiſtolam patri tuo* , còno qiõga caitẽ gozaranu , *non eſt ſcriptus hic liber* .

Poſtpoſita particula , nagàra , *radicibus verborum* , *quando ſubſequitur verbum ſignificans actionem repugnantem aut aduerſatiuam* , *facit gerundium in* , *do : v.g.* Tõ anin Deus iori bàcutài no go uon , ò uqetatematçuri nagara , carette ſomùqi tatematçuru , *peccatores recipiendo vel* [illegible] *ſi a Deo accipiant beneſitia maxima* , *loco gratitudinis* [illegible] *potius offendunt* , jeſu Criſto Deus de gozàri [illegible] to ni tàixitè cruzni càcaraxerareta, *Ieſus Chriſtus* [illegible] *Deus crucifixus eſt propter hominem. poſtponitur etiam* [illegible] , *nominibus: v.g.* quantai nagarà , *quamuis ſit in* [illegible] , ſannin nagara, *tres ſimul* , *vel etiam ſi ſint tres* , [illegible] nagara , *quamuis ſit clarum* , *hic* , aqiracana *amitti* [illegible] *& ſic in adiectiuis quæ finiuntur in* na .

Po[illegible] *ula* , iàſui , *radicibus verborum tam actiuorum* [illegible] *aſſiuorum facit illas ſupinum in* , tu , *v.g.* iòmi [illegible] *lectu* , còroſare iaſui , *facilis occiſu* , *ad idem tendunt hi modi loquendi* , iùte uà uòſoròzij , *eſt dictu tremendum* ,

mi-

mjte ua fuxiguina, *eſt res admirabilis viſu*, iŭ uo mò voſoroxi, *eſt dictu tremendum*.

DE ADVERBIIS.
Caput primum.

EX *adiectiuis finitis in*, ai, *fiunt aduerbia conuertendo*, ai, *in*, ô, *v.g.* fucŏ, *profundè*, *ex finitis in* oi, *conuertendo illud in*, ô, *v.g.* caxico, *prudenter*, *ex finitis in*, ei, *conuertendo illud in*, cô, *v.g.* xigueo, *frequenter*, *ex finitis in*, vi, *conuertendo illud in*, ǔ, *v.g.* aiau, *periculoſe*, *ex finitis in*, ij, *conuertendo illud in*, iǔ, *v.g.* cauaiǔ, *miſerabiliter*.

Fiunt etiam alia aduerbia poſtpoſito, te, *radicibus verborum v.g.* ſàdamète, *determinate*, *vel probabiliter*, aràvarete, *manifeſte &c.*

De aduerbijs locorum

O*cto ſunt aduerbia interrogandi*, ĭzzucu, ĭzzucàta, donata, doco? dochi? dòchira? dòno tocòro, dòno ſo? *& ſignificat quem locum? poſtponuntur autem illis particulæ*, va, no, ni, ĭe, vo, cara, & iori, *ſecundum caſuum exigentiam*: *v.g. vnde? quo? quam? qua? vbi, &c. poſtponi etiam illis poteſt*, màde, *quod ſignificat terminum vſque*: *v.g.* docomade ie iqóca, *vſque quo ibis? & quando vtcumque interrogatur, ponitur particula*, ca? *vel* zo, *& melius*, zo, *quàm*, ca, *ſi in oratione ſit aliqua particula interrogatiua*: *v.g.* ĭzzucu ie maitta zo, *quo iuiſti*, dòno tocòro uo to uòtta zo, *quem locum tranſiuiſti*, doco iori itta zo, *quà intraſti?* dòchi càra qita zo? *vnde venit?* donata uà Pedro no iãdo zo, *vbi eſt domus Petri?* dòconi nòru zo? *vbi vel in quo loco eſt? Reſpondetur multipliciter*, còno tòcoro, còto mòto, còre, conàta, cŏchi, còchira, còco, còco rà, còno càta, còno ſò, *hic*, sòno tocòro, ſoco moto, ſòre, ſònata, ſòchi, ſochira, ſòco, ſocora, ſòno càta,

ſono ſo *iſtic*, ano tocòro, aſo co mòto, are, anata, achi, àchira, aſocò, àſocora, àno càta, ano ſō, *ſignificat: illic, poſtponuntur his aduerbijs particulæ caſuales. Aduerbia interrogandi cum particulis caſualibus & poſtpoſito*, mo, *ſignificant vbicumque: v.g. vel quacumque, vel quocumque: v. g.* donotocòro iėmò tò uoro, *tranſibo quocumque*, doconimo *vbicumque*, dòco cara mo, *vndequaque. Si verò loco*, mo, *poſtponatur*, nàri tomo, *ſignificat quemcumque locum diuiſiue: v. g.* dòcoie nàri tomò mairo, *ibo ad quemcumque locum diuiſiue. idem ſignificat*, doco zo, *cum eiſdem particulis caſualibus & poſſunt poni inter*, doco, *&*, zo, *v.g.* dòco ni zo àru ſōdonī, *ſi quidem eſt in aliquo loco*, còco caxicò, *ſignificat hic & illic*, doco mo caxico mo, *ſignificat omnem locum. particulæ caſuales ſolent poni ante* mo, *v.g.* do còni mo caxico ni mo, *in omni loco, aduerbio verò antecedenti poſtponuntur v.g.* còco càxico ni, *hic & illic*, còco caxico ie dòco, caxico iori &c.

Particula, vie, *ſignificat ſupra; petit ante ſe ſuppoſitum in genitiuo: v. g.* fàndai no uie ni uoqe, *pone ſupra menſam*, còno uie uà gozàru mai, *non erit ſupra hoc: ideſt melius*, ſono uie ni, *circa iſtud*, ſòno, uie no ſàta uo catàriare, *narra quæ circa hoc ſunt*, còre ua ïzzure iori mò uie de gozaru, *non inuenietur, quid hoc ſuperius: ideſt hoc eſt ſupremum*, xita, *ſignificat: infra: & regit eoſdem caſus, quos præcedens: v. g.* fandai no xitani uòqe, *pone ſub menſa*, micotōba no xita iori, *quando rex: v. g. finiuit loqui*, uoxita uo cudaſarei, *det mihi veſtra dominatio reliquias ſui potus, quæ ſuperauerunt.*

Particula, sòba, *ſignificat, latus, & regit ante ſe genitiuum: v.g.* fito no sòba uò fanaruru, *ſeparat ſe à latere alicuius.*

Maie, *ſignificat ante: & regit ante ſe genitiuum: v.g.* fito no maie uo touoru, *tranſeo coram alio*, cacūgò no maie, *ſecundum diſpoſitionem*, funbet no maie, *ſicut credo vel cogito, vel iuxta ſenſum.*

Mauari, *ſignificat circum circa in giro: & regit ante ſe genitiuum: v.g.* iglēſia no mauari ni tçuchi uo nāgue ſutçuru na, *ne proijcias terram in circuitu Eccleſiæ.*

Vchi, *ſignificat intra, & ſi ante ſe habet ſubſtantiuum debet eſſe in genitiuo: v.g.* igleſia no uchi, *intra Eccleſiam*, ano fito ua; fito no uchi de uanai, *ille homo non eſt inter homines, ideſt*

non

non eſt homo, fùtacùchi cúta còto ua, cúta uchi deuanai, *comediſſe duas buccellas*, *non eſt comediſſe*.

Foca, *ſignificat foras*, *vel extra*: *& petit ante ſe genitiuum*: *v.g.* igleſiano foca ni, *extra Eccleſiam*, fòcaie iqe, *exi vel eas foras. aliquando loco particulæ genitiui*, *ponitur* iori, *v.g.* Deus uonãgo ichinin iori foca tçucùri tamaunu, *Deus non creauit niſi vnam mulierem*; *ideſt nullam formauit extra vnam*, Tèngu fito ni àcu uo ſuſumùru iòri fòca uà, nài, *Dæmon nihil facit niſi perſuadere peccata hominibus*, goxo uo táſucàru tàme baptiſmo uo ſàzzucàru iòri fòca bechi no michĩ ga nai, *non eſt alia via ad ſaluandum hominem extra baptiſmum*; *ideſt*, *abſque baptiſmo nemo poteſt ſaluari*, Deus no gracia iori foca, *abſque dei gratiã*.

Naca, *ſignificat medium in quantitatibus continuis vel diſcretis v.g.* qinò nàca ni, *in medio ligni*, fito no nàca ni, *in medio hominum*.

Nacaba, *ſignificat medium in rebus ſucceſſiuis*: *& vtrumque petit ante ſe genitiuum*: *v.g.* dangui no nàcaba ni, *in medio ſermonis*, fòre uo qijte, nacabà uà uoſore; nacàba ua aqirete ita *audiens iſtud*, *& metuit & expauit*, *ideſt medium tempus conſumpſit timendo &c.*

Ato, *ſignificat retro*, *& regit ante ſe genitiuum*: *v.g.* ſonatà no àto càra mairo, *veniam poſt te*, *ideſt*, *te ſequar*.

Vàqi, *ſignificat latus*: *et petit ante ſe genitiuum*: *v.g.* Pedro no uaqi, *ad latus Petri*, miſa no uaqi, *finita miſſa*, còno uaqi *bis diebus præteritis*, *omnia prædicta aduerbia requirunt poſt ſe caſus quos petunt verba quibus ſubſequuntur*.

Aduerbia ad cauſam interrogandum & reſpondendum.

QVare? *vel qua de cauſa interrogatur multipliciter*: *v.g.* nàjeni, nàjoni, nàni xini? nàni tote cà? nàni no iuie ni? nànto xita coto ni? nani nò xiſài ni iotte? *quomodo? dicitur*, nànto xite? nànto ioni icàni to xite? *Reſpondetur autem*, *quia vel ratio eſt*: *v.g.* ſono iuie ua, nã jeni to iùni, *Quia*, *vero*, *etiam dicitur*, tocorõ de, ſodoni, ni iotte, ſacàini, *primum*

ex his tribus dicit multam cauſalitatem, ſecundum verò non tantam: tertium autem minorem.

Vie va, *ſignificat: cum vel ſiquidem: v. g.* tōganai vie ua qīzzucaī ga nai, *non timeo, quia, vel ſiquidem non habeo culpam, eundem ſenſum facit particula*, cara, *v. g.* caiōni irò vo miſùru càra va; càcuſu còto va iránu, *in vanum illud abſcondere tentas, ſiquidem talem colorem oſtendiſti. Si quidem, quaſi illatiuum ſignificat*, tòqi va, *&*, xicaru tòqi va. ſari na garà, *ſignificat, ſed;* sàri tòte va, *ſignificat, adhuc:* sàru tòte ua, *ſignificat, ſiquidem res ita ſe habet:* sàrú tòte ua, qiçoicnu còto gja, *ſi ita eſt, intollerabile videtur.*

Aduerbia temporis.

QVando *interrogatur per*, itçu, *vel*, itçūgoro, *a quot diebus? interrogatur per*, icca sàqi, *vel*, icca maie, *a quot menſibus? interrogatur per*, icutçuqi ſaqi? *a quot annis interrogatur per* nànnèn maie, *ſolet addi*, ni, *quando verbum illud petit, & ſemper in fine interrogationis ponitur*, ca, *vel*, zo, *& melius*, zo?

Reſpondetur: nunc, ima, *vel*, tāda ima, *iam*, mo, *v. g.* moiqe, *eas iam, aliquoties dicitur*, tòqi ni iotte, *vel*, jibùn ni iotte, *poſtea dicitur*, nochi, sòre cara, *vel*, sòre iòri, *poſt iſtud*, còre càra, *vel*, còre iòri, *poſt hoc*, àre iòri, *vel*, àre càra, *poſt illud. Statim dicitur*, iāgate, *poſtea, vel deinceps dicitur*, īma iòri nóchi, *vel*, ima iori xite uà, *vel*, ima iorì īgo, *vel*, jīgònīgo. *iſto mane, dicitur* qèſa. connichi, *vel*, gio *hodie*, àſu, *vel*, miônichi, *cras, cras manè*, aſa, àxitatô, *vel*, àſatòcu, *cras nocte*, mionia. *antea*, ije[illegible], *vel* ſ[illegible]qini, *heri* qinô, *vel*, sàcujit, *nudius tertius*, [illegible]ototoi, *vel* fùtçuca sàqi ni, *diebus præteritis* [illegible] gu, [illegible]ofōdo, *vel*, xenjìt, *vice præterita. idem* [illegible]ndo [illegible]*e futura*, còndo, *ab hinc duobus diebus*, asàtte, [illegible]o nichi, *poſt tres dies*, xiasàtte, *vel* mió mió gonic[illegible] [illegible]en, *vel*, cózo, *anno præterito, hoc anno*, cò[illegible], *a tribus iam annis*, vòto tòxi, *vel*, uotódoxi, *ab hinc vero quatuor annis.* ſanuruuotōdoxi *ſtatim*, tàchi màqī

vel

vel, ſocuij ni, ſunauàchi, *ſtatim profectò*, tànteqi, *in illo momento*.

Itçumade? *vſque quando?* itçu madcmo; *ſemper*, itçu càra *a quo tempore*, itçu iori, *ex quo tempore?*

Aduerbia negandi.

Iia, *vel*, iia, *ſignificat non*, ſō deuanai, *non eſt ita*, iccana *vel*, iccanàguèni, *nullatenus*, iùmc iùme, *neque per ſomnium*, ſàrani, *vel*, ichiien, càtçutè, *vel*, càtçute mòtte, *nullo modo*, iò, iòmo, *vel*, iòmo iòmo, *neque cogitatione: v.g.* càtçute màiru mài, *nullatenus ibo*, iòmo ſō uà gozàru mài *neque in mentem venit quod ita erit*; *& quando prædicta iunguntur affirmatiuis faciunt etiam ſenſum negatiuum*, *v.g.* iomo iòmo to mòxitarēba uo màiri atta, *cum dixiſſes te non iturum: iuiſti tamen*, io mairó, *nullo modo ibo.*

Aduerbia affirmandi.

NAcanàca, *ſignificat: ita eſt*, uō, *ſignificat: ſic*, *aſſentiendo*, gueni, *vel*, gueni gueni, *ſic ſe habet: v.g.* guèni guèni ſō mo aró, *abſque dubio ſic ſe habebit res*, chōdo, *ſignificat, omnino*, ſaiòni, sòno bùn, sòno gotòqu, ſo de gozaru, ſò re ſōre, màſſo gia, xicato, *ſignificat: ita eſt*, mòttomò, *ſignificat rationabiliter loquitur*, guioi nō gotoqu, *ſicut veſtra credit vel dicit dominatio*, mòchi ron, *non cadit ſub dubio ſeu diſputatione*, nàcanàca nàru còto de gozaranu, *verè non eſt poſſibile*, nàcanàca no còto, *res eſt cui poteſt aſſentiri ſeu fides adhiberi*, ma còtoni, *verè*, *& idem ſignificat*, xinjit, *vel*, xinjit ni, xei mon, *iuramento confirmo*, iſasàca, *vel*, iſasàca mòtte *nec parum quidem*, iſſai, *vel* ixxet *nulla via*, *nullo modo*, *& quando iunguntur affirmatiuis ſignificant prorſus in omni euentu*.

Aduer-

Aduerbia comparatiua.

IOri, iòri mò, iòri mo nà uo, *ſignificant magis comparatiuè, perſona quæ comparatur eſt in Nominatiuo; cui comparatur verò in ablatiuo cum aliqua ex prædictis particulis*: *v.g.* Pedro ua juan iòri mò gàcuxó de gozaru, *Petrus eſt doctior Ioanne*, sòcoie nobòru iòri ua; mairanŭgà màxi gia, *melius eſt non ire; quam aſcendere iſthuc*. gotòqu, màma, ioni, *ſunt aduerbia ſimilitudinis, & petunt ante ſe genitiuum rei cui ſit aſſimilatio*: *v.g.* Pedro nŏ gotòqu, *ſicut Petrus*. *Si verò antecedit verbum, non petunt genitiuum*; *v.g.* no iama ie nari tomò qi tài màmani qite, nururèba, nŭgui ſuteraruru, *etiam ſi eant ad campum, & montes ſe induunt, ſi volunt tali veſte, & illam exuunt quado aqua madefit*, uomô màma ni, *vel*, uomô gotoqu *vel*, uomô ìoni, *ſicut cogito*, conòmi no màma ni, *ſecundum deſiderium & ad eius menſuram*, fŏdo, *ſignificat, tantum, vel quaſi; & proportionem*: *v.g.* qifèn ano fito fŏdo no gacuxŏ de gozaru, *tam doctus es ſicut ille*, faràga cŭdàru fòdo iòi, *in tantum erit ſanus in quantum habuerit ventris purgationem*, mĭchi uò arùqu fŏdo cutabiruru, *ſicut ambulo, ſic deficio*, acaî fŏdo ioi, *dum eſt rubicundius, tanto melius*, xinùru fŏdo no vazzurai de uanai, *infirmitas hæc non eſt ad mortem id eſt mortis cauſatiua*, funè ni meſaruru fŏdo narâba uare mo norŏzu, *ſi veſtra dominatio tantum vult aſſumere laborem vt nauim aſcendat; ego etiam*, tamèxi mo nai fŏdo ni atta to moſu, *dicunt fuiſſe ſicut nunquam*, uoqùru fŏdo arâba ſore ie mairozu, *ſi ad ſtatum perueniam quod poſſim è lecto ſurgere conferam me ad vos*, chicara no fŏdo uo mite, *videns virium proportionem* fŏdo nŏ tçuita, *peruenit in iſtanti*, core fŏdo, *ſicut hoc*, ſorĕ fŏdo, *ſicut iſtud*, are fŏdo, *ſicut illud*, uouoi fŏdo *dum magis vel plus*, ſucunai fŏdo, *dum minus*

Aduer-

Aduerbia ſuperlatiua.

VIe, *ſignificat rem ſupremam : v. g.* chriſtianno voxiie ua izzure iori mo vie de gozaru, *doctrina & fides Chriſtiana eſt ſuprema & ſuper omnes*, còno ſaqe no uie ua nai, *non eſt melius vinum iſto*, ichi: *vel*, daiichi, *eſt ſupremum & vnicum: v.g.* gacuxo no uchi ni Sancto Thomas daiichi de gòzatta, *inter doctores Sanctus Thomas eſt ſupremus*, còre ua are iori vie, *hoc eſt ſuperius illo* · *particula* xita, *eſt contraria*, uie, *ſignificat verò inferius : v.g* xiqitai ua anima iori xita de gozaru, *corpus eſt inferius anima*.

Aduerbia intenſionis & exaggerationis.

ICHidan, chicãgoro, icco, *ſignificant valde : v.g.* chicãgoro no uo'cocorõ gaqe de gozaru, *eſt maxima cura & diligentia*, *&c.* fòre ua icco uarui còto gia, *iſtud eſt valde malum*, bexxite, *ſignificat præcipue*, tòri uaqe, *ſignificat in particulari vel ſpecialiter*, coto no foca, *raro*, *& extraordinarie*, icanimo, *ſignificat*, *valde*, amari ni, *ſignificat nimis*, *& denique ex adiectiuis formantur aduerbia modo ſupra dicto, quæ ſignificant aduerbialiter quod adiectiua abſolute: v.g.ex* fucai,*quod eſt, profundus, a, um*, fuco, *quòd eſt profundè*, icani mo xizzucani *valde quietè*, tani coto ni, *extraordinariè*, xitãtacani, *vel*, guiõ ſanni, *formidabiliter ideſt, nimis. vide in dictionario*.

Aduerbia congregandi.

VOxinabete. *ſignificat vniuerſaliter*, ſõbet, *communiter*, *idem ſignificant*, tçune ni, *vel*, ſojite, feijeini, *regulariter*, voioſo, tabùn, vòcata, ioppõdoni, *ſignificant: maiori ex* par-

parte, qèccu, *vel*, caiette, *ſignificant*, *quinpotius*, *vel*, tènnèn, *ſignificat forſan*, *& idem ſignificant*, xijen, icaſama. ſadamete, *ſignificāt probabiliter*, canarazu, *abſque dubio indefectibiliter*, moxi xjien, *ſi forte*, xotocu, *naturaliter*, jinen, *caſu*, xīdai xīdai ni, *vel*, jèn jenni, *vel*, xīdai ni, *ſucceſſiue lenter*, vonozzu cara, *per ſe abſque alio*.

Aduerbia concludendi, & aduertendi.

Fleqio, *&*, tçuini, *denique*, *ſignificant vel reſolutorie*, tçūgo, *ſummatim*, no no, *non eſt ita?* *v.g.* nòno icani qicaxeraruru ca? *heus audis ne?* moxi, *ſignificat etiam; heus; ſed eſt vocabulum vrbanum*: *v.g.* moxi Padre ſama, *heus reuerende pater*, iare, *eſt etiam heus, cum inferioribus*: *v.g.* iare taro quaja to iiēba *dicens heus*, taro quaja. iai *ſignificat etiam heus ſed vilius*: *v.g.* iai ſochi ga mòtta mono ua nanīzo? *heus tu quid eſt quod portas? idem ſignificat*, ia, *v.g.* ia uo tòno barā domo ùa nani uo ſauāgu zo? *heus vos milites & boni homines quid turbamini? ad eundem ſenſum tendit particula* ai, *poſtpoſita v.g.* izzure mo mina iô qiqe ai, *heus vos omnes audite*.

Particula, ca, *&*, zo, *vt ſupra dictum eſt*, *ſunt ad interrogandum. idem habent munus particulæ* ia, *vel* caia, *ſed ſunt humiliores*: *v.g.* āre ua tare caia? *quis eſt ille?* còre ia, *iſtud?* io fuqète tare ca ua tazzuneô zo? *cum ſit alta nox, quis poteſt interrogare, & querere?* sòre de aro ca toiụ còto gia, *dico, ſi erit iſtud?*

No? *petit conſenſum*: *v.g.* gozaro ca no? *veniet? nonne?* mairo to uoxerareta no? *non ne dixit quod veniet?* no Pedro dono? *non eſt ita domine Petre?* na, *ſi*[illegible] *ſed eſt inferius*: *v.g.* ſoqiita [illegible]? *aliquando in oratione vbi eſt* zo, *ſol*[illegible], [illegible], *quæ eſt particula dubitandi*: *v.g.* nanto [illegible] de baxi gozaru zo? *qua de cauſa accidit hoc?* [illegible] iu uoqiacu de baxi gozaru zo, *quomodo vo*[illegible]*eſter iſte hoſpes?* goiô baxī gozaruca? *eſt ne tibi aliquid* [illegible]*ceſſarium?*

Io, *vel*, zo; *affirmant & faciunt cadentiam orationis*: *v.g.*

cai-

caita zo, *vere ſcripſit*, maitta io, *venit profecto*, ſono tôqi vare va ichi dan varui tçucai vo xiraruite gozaru io, *tunc profecto mala nuntia ſeu miſſiones ſum exequtus & feci*, bacari, *ſignificat, tantum vel ſolummodo*, sôre ni cãguitte, *iſtud ſolum*, côre ni cãguirazu, *non hoc ſolùm. aliquando*, bacari, *ſignificat magis vel minus: v.g.* fiacu bacari, *erunt centum*, fiacunin bacari corosareta, *centum vſque homines occiſi ſunt*, nô, nôte, naqu xite, naqute, *ſignificant ſine vel abſque: v.g.* raxximo nô, *abſque ratione, & ordine*, cacũgò nô, *abſque præparatione*.

Aduerbia ſonus ſunt multiplicia ſecundum diuerſitatem quam Iapones in ſonus terminatione percipiunt, & illis, to, *ſolent poſtponere: v.g.* ua ua to xite, *vociferando dicentes*, ua ua, *& ſi illis poſtponitur* meqi, u, *ſignificat talem ſtrepitum facere: v.g.* ua meqi, u, *va dicendo vociferor, aris, &c.*

De Præpoſitionibus caſuum.

Tame. *ſignificat ni vel erga: v.g.* ſonata no tame, *tibi, regit ante ſe genitiuum*, nanno tame, *ad quid*, nanjni naru ca? *ad quid eſt?* nani ni xô ca? *ad quid faciendum habes illud?* nani no iô ni tatçu ca? *ad quid eſt neceſſarium vel proficuum?* maitte no iô ua? *quæ ne neceſſitas eſt eundi?*

Tai xite, *ſignificat propter, vel contra, v.g.* tèugu ni tai xite te qito, *pugnare contra dæmonem & ei reſiſtere*, Deus ni tai xite cũguio uo coraiuru, *ſuffero labores propter Deum*, uie iori, *ſignificat etiam, propter: v.g.* uon jifi no uie iori, *propter ſuam miſericordiam*.

Ni iotte, *ſignificat etiam cauſam quare: v.g.* Deus iori fito no jento acu ni iotte go fempô uo ataie ſaxerareozu, *deus tribuet hominibus ſecundum opera eorum vel vitij vel virtutis, deriuatur a verbo*, iori, u.

Nitçuite, *ſignificat circa, & deriuatur a verbo*, tçuqi, u, *v.g.* côre ni tçuite, *vel* côre ni tçuqi, *vel*, côre ni tçuqete, *circa hoc*, ſono gui ni uoite ua zonjenu, *nihil circa hoc negotium ſcio*, vôxe uamottomo narèdomo uãgami ni totte ua canai gatai, *bene dicit veſtra dominatio; ſed quod ad me attinet eſt*

 factu

factu difficile, Dai quan ni itatte ua ichinin bacari ſadamcio, *quod ad economum ſeu maiordomum attinet, vnum tantum conſtitue, hæc omnia*, itatte, *v.g.* tòtte, *ſunt gerundia verborum ſicut & præcedentia, etiam ſolent dicere*, Padre còto ua *quod ad patrem attinet*, uarera còto ua, *circa meas res, vel quod ad me attinet*, xitãgatte, *vel*, xitãgote, *ſignificãt iuxta, & ſunt gerundia verborum*, xitãgari: u, &, xitãgai: ó, *vnde ante ſe regunt datiuum ſicut eorum verba: v.g.* guioi ni xitãgatte, *vel* xitãgote, *ſecundum quod veſtra præcipit dominatio*, xĩdai *ſignificat idem: v.g.* conata xĩdai, *ſicut volueris, aliquando etiam iungitur radicibus verborum: v.g.* mairi xĩdai, *ſecundum quod venerit vel eius aduentum*.

Ni, *ſignificat locum in quo. idem ſignificat*, ni uoite, *ſed permanentius: v.g.* go fatto ua fuximi ni uoite uôxeĩdaſareta, *hanc legem poſuit dum eſſet in ciuitate*, fuximi Bungo funai ni itatte, *in ciuitate Funairegni de Bungo:* igleſia ni uoru, *eſt in Eccleſia*.

De, *ſignificat locum in quo ſit actio: v.g.* michĩde Pedro ni uota, *obuium habui Petrum in via; eædem particulæ*, de, & uomotte, *ſignificant inſtrumentum quo ſit actio*, bo uomotte Pedro uo uchi coròita, *ligno Petrum cecidit*, Padre ſama catararetãde nano qicoieta, *ex quo pater reuerendus illud narrauit melius fuit intellectum*, necqi de xinda, *mortuus eſt febri*.

Cara, *vel* iori, *ſignificat locum e quo vel vnde: v.g.* igleſia cara, *ex Eccleſia, etiam dicunt*, fune cara maitta, *nauigio venit*, cachi cara maitta, *pedes venit*, funẽ de maitta, *eſt idem quod*, fune cara maitta, & fune ninotte maitta. fana cara me cara mĩguruxij mòno gia, *eſt indecorus oculis & naribus*, iori, *ſignificat locum per quem: v.g.* ſama iori faitta, *intrauit per feneſtram*.

Tomoni, *ſignificat; ſimul: v.g.* ſonata to tomoni mairozu *ibo ſimul tecum*, moſu to tomoni, *ſimul ac dixit*.

Ie, *ſignificat locum ad quem: v.g.* achiie mairo, *ibo illuc*, miiaco ni ſaite mairo, *vel* miiaco ni muqete mairo, *ibo directe ad curiam*, miiaco no cataie noboru, *aſcendit ad curiam idem*, miiaco no foie noboru, *aliqui dicunt*, miiaco no iori, *vel* miiaco ſana, *vel* miiaco no gotoqu noboru, *ſed non eſt bonus loquendi modus; ſed ruſticorum*.

De, *ſignificat materiam ex qua: v.g.* tçuchĩ de ca uàra uo tçuquru, *regulas ex terra vel limo conſtruere*, nànde còre uo tçuqùru ca? *ex quo hoc facis?*

Vie, *ſignificat erga: v.g.* zuĩbun cõdomo no vie uo fito ni mo nàxi maraſuru ioni to cocòrõ gaqe maraſuru; *omni cum diligentia curo circa vel erga vel de meis filijs, quomodo illos faciam homines.*

Sònata no fiquànno vo ſaiban meſarèio, *habeto curam de tuis ſeruis?*

Made, *ſignificat vſque: v.g.* àſumade, *vſque mane*, inòchi vo vxino màde aru mai, *non ammittet vitam vel vſque ad vitæ amiſſionem non perueniet*, ſore made vomoi mo ioranu gui gia, *non peruenit ad mentem meam vſque adhuc*, cocòro zaxi arẽba canauanumàde mo xei uo iruru, *quando aliquid deſideratur, adhibentur vires vſque ad impoſſibile*, moſu màde mo nai, *non eſt neceſſarium dicere*, còno tocòro made maitta, *hucuſque veni.*

De coniunctionibus & diuiſionibus.

TO, *ſignificat, &, copulatiue: v.g.* Pedro toj uanto Nagaſaqi ie ita, *Petrus & Ioannes ierunt Nagaſaquim*, còreto, àreto uò tòru, *accipio hoc & illud. idem ſignificat*, mo, *v g.* Pedro mo juan mo Nãgaſaqi càra mõdotta, *Petrus & Ioannes redierunt e Nagaſaqui*, naqu mono mo ari, uarõ mòno mo aru, *ſunt qui flent, & ſunt etiam qui rident*, mo, *anteponitur multoties negatiuis: v.g.* nanĩgoto mo gozaranu ca? *non eſt aliquid noui?*

Mata, *ſignificat, &, vbicumque inueniatur ſiue inter nomina ſiue verba*, ca, *ſignificat vel: v.g.* Pedro ca; juan ca coi to iic, *dic quod veniat Petrus vel Ioannes*, arui ua, *ſignificat etiam vel: v g.* arui ua Pedro, arui ua juan, *vel Petrus, vel Ioannes*, arui ua iomu, arui uamono uo caqu, *vel lego vel ſcribo*, moxi ua, *ſignificat ſi vero in medio orationis: v.g.* mòxi ua cànẽga nai naraba, *&c. ſi vero non habeas argentum.*

Ad orationum contexturam vtuntur, mata ua, *& præter hoc*

vel præterea: *v.g.* arui ua iamaĩga uocoru ca, mata ua iſõgui no fumi qita ruca &c. *vel accidit aliqua infirmitas*, *præter hoc ſi venit aliqua epiſtola*.

Xicarẽba, *ſignificat*: *cum res ita ſe habeant*, ſari nagara, *ſed*, ſo aru tocũde, *cum hoc ita ſit*, ſaraba, *cum hoc ita ſe habeat*, ſarẽba ſareba, *cum ergo &c.* ca? *ſignificat ſi? v.g.* maitta camiio, *vide ſi venit vel iuit*, maitta ca xiranu, *neſcio ſi venit*, iara, *ſignificat ſi diuiſiue*: *v.g.* fito iara chieuxo iara xiranu, *neſcio vtrum ſit homo vel animal*, nani iara to moxita, *neſcio quod dixerit*.

Ex particulis, nanica, *&* tòcãcu, *intromiſſis alijs particulis fiunt quædam quaſi diſiunctiua ſeu exageratiua*: *v.g.* nani ia ca ia? *quæ res? idem eſt*, nani iara ca iara? *&* nànto iara cato iara? nanto xite, ca toxite, *quomodo*? nanto mo ca tòmo, *nullo modo*, nanimo camo, *nihil*, nanĩgoto mo cãgotomo, mina içtuuari naruzo, *denique omnia ſunt mendacia*, nanino cano *vel* nanto, xite cato xite, *modus excuſandi ſe*, nanino cano to iùte, *dicens hoc & illud*, domo como, *quomodocumque ſit idem*, doxitemo co xitemo doxite ùo xite, *faciendo diuerſa hoc & illud*, do xôco xô, *faciam hoc & illud*.

Tòmo cacumo, *in omnibus*, *idem*, toni cacuni, *idem etiam* tonimo cacuni mo, *vel* totemo cacutemo, còre to ij; care to ij, *hoc & illud dicens*: *ideſt excuſationes*, care core, *illud & hoc* coco caxico, *hic & illuc*, conata canata, *iſtic & illic*, uomo xirô, uocaxu, *accommodando ſe quaſi adulari*.

Si particula, mòtte, *poſtponatur particulis*, catçute, mate, iſaſaca, tomoni, nani, nani nani iori, *adiungitur illis efficacia & energia*: *v.g.* catçute motte ſo aru mai, *nullo modo erit talis res*.

De interiectione.

Sate, ſateſate, ſatemo ſatemo, *ſunt interiectiones admirantis*: *v.g.* ſatemo Deus no uôqinaru uonjificana, *o magna miſericordia Dei*!

Auare, *eſt interiectio miſerentis*: *v.g.* auare mutçucaxij iò no naca cana, *o mundus repletus miſerijs*.

Ha!

Ha! *eſt interiectio pœnitentis: v.g.* Ha fuxĩ demo nomoxiroĩga; tocoro niiote qi coie canuru, *o labor ſonus & cantus harmonia eſt valde gracilis; ſed non bene omnia percipiuntur!*

Iara! *eſt interiectio tam lætitiæ; quam triſtitiæ: v.g.* iara iara medetaia, *o quantum gaudeo &c. idem*, ia, *v.g.* ſatemo iiaxii iatçũbaraia! *o quam vilis & abiectus!* gongo dodan fuxĩguina xiſai cana! *o quam rara & ridicula ratio*, ici, *eſt interiectio mirantis: v.g.* ici Padre ſama cochi gozaru io, *hic eſt pater!*

Hat, *eſt interiectio eius qui repente terretur: v.g.* Benqei core uo mite hat coto naxi tozonjite, ſono māma niuani bo uo voroxi &c. *videns hoc benquei &c.*

De ſintaxi, & caſibus, quos regunt verba.

Nominatiuum ponitur in principio orationis, verbum vero in fine, reliqua vero ſecundum cadentiam: v.g. Pedro ua Nagaſaqĩ de xutrai xita iqi iqi nitçuite juan uo coroita, *Petrus occidit Ioannem circa vel in quadam differentia quæ fuit vel accidit Nagaſaqui: in aliquibus orationibus grauibus verbi ſuppoſitum ipſi poſtponitur; ſed raro: v.g.* tare mo cana nanu futari noqimi ni tçucoru cŏto ua, *nemo poteſt duobus dominis ſeruire hic*, tçucoru coto ua, *eſt verbi ſuppoſitum*, core niiote tanomi tatematçuru itçumo uirgen, *ideo precor Beatam Mariam ſemper Virgitem.*

Orationes ſubiunctiui abſoluti vel permiſſiui, & infinitiui, & conditionales, & cauſales ſemper anteponuntur orationibus de indicatiuo aut imperatiuo; etiam ſi in linguis Latina aut Europæis non fiat ſic ſenſus: v.g. achi cara tomerarũru tomo; tomaru na, *ne remaneas etiam ſi illinc detinere te velint*, sŏre uo qiitarĕba, fara uotatete mŏdotta; *cum hæc audiſſet, iratus reuerſus eſt*, taxicani uqetamotta niiotte coſo, mŏxi ãgne maraxitare, *fideliter audiui, ideo retuli & dixi*, faio gozatta raba uo mexi uo xinjŏ mono uo, *ſi cito veniſſes dediſſem tibi manducare.*

Quando ſunt duo verba eiuſdem temporis in eadem oratione, pri-

primum erit in gerundio in, c, *& alterum in tempore quod orationis ſenſus exiget*: *v.g.* còre uo tòtte giqini miga como no ni uataxe, *accipe hoc & trade ſeruitori meo*.

Quando vero fuerint duæ vel plures orationes quæ loquntur de eodem ſubiecto vel tempore, ſolum vltimum verbum erit in tempore, quod orationis ſenſus petierit, reliquorum vero aliqua erunt in radicibus: alia autem in gerundio in, c, *v. g.* touazunba cotaiezu, voxe arãba tçuxxinde qiqe, *ſi te non interrogant ne reſpondeas, ſi loquantur audias attente*, Deus no uo còto uo macotoni uqe, go uoqite mo cama uaíde, ſono mama inferno ni uochita, *neque in Deum credidit, neque eius mandata ſeruauit: vnde cecidit in infernum*.

Verbum ſemper ſequitur in honore tertiam perſonam; nullus enim ſe honorat niſi ſit rex qui de ſe loquens dicit, iorocôbi ni uòboximeſu, *gaudeo plane*.

Quando fuerint multa adiectiua omnia erunt aduerbialiter præter vltimum: *v.g.* qe nango, iro curô, icanimo vtçucuxij mono, *erat ſpecioſus valde, habens pilos longos & colorem nigrum &c.*

Antepoſita particula, to, *verbis ſignificantibus intelligere, credere, audire &c. ſupplet verbum ſum es fui, & ſignificat: quod v.g.* fito tozonjita, *credidi vel putaui quod eſſet homo*, qixó uo jennin to vomo uô ca? *credam te eſſe ſanctum?* amata no fito xini no ſonouo ni moiuru uo miſaxerareô, *videbis multos homines iræ flammis ardentes. hic ſuppletur particula* to, *a* moiuru uo *quod eſt verbi ſuppoſitum. quando verò poſtponunt*, mo, *ad* to, *tunc tenaciter affirmant quod dicunt*: *v.g.* mairô tomo, *omnino ibo vel iturus ſum*.

Particula, to, *in primo ſenſu ſuppletur aliquando per*, ioni, *v.g.* ãgueta ioní gozaru, *dicunt quod obtulit*, ica iona fito to ua xiranu, *neſcio quis homo ſit ille. aliquando verbum ſubſtantiuum ſupplet particulam*, to *v.g.* mairó de gozatta, *dixit quod veniet*, xô de ua naqerédomo, *quamuis non dico quod faciam &c.*

Quzo còre uo mite, ima uo ſaígo no coto dearēba, *videns hoc*, quiuzo, *credensque horam mortis iam adeſſe, hic verbum ſubſtantiuum ſupplet*, to *& fit quaſi verbum actiuum regens accuſatiuum*, ima uo, *ſupplet etiam*, to. *particulæ*, ſona *&* guena *ſignificant, videtur*, ſona, *poſtponitur radicibus verborum*:

v.g.

v.g. dèqi ſona, *videtur quod finietur, ſi verò illi poſtponatur aliquod verbum ſubſtantiuum mutat*, a, *in*, i, *v.g.* dèqiſonigozaru *videtur quod perficietur*, deqi ſoni mo zonjenu, *credo quod non finietur. poſtponitur etiam*, ſona, *adiectiuis finitis in*, i, *& illud amittunt: v.g.* io ſona, *videtur bonus vel quod ſit bonus*, xĩguè ſona, *videtur frequens*, a iau ſona, *videtur periculoſum, ſi vero poſtponatur adiectiuis finitis in*, na, *illud amittunt, v.g.* aqi raca ſona, *videtur quod ſit clarum*.

Particula, guèna, *poſtponitur nominibus & verbis iam formatis: v.g.* maittã guena, *credo quod venit ſi autem illi poſtponatur verbum ſubſtantiuum, mutat*, a, *in*, i, *v.g.* maittã guenĩ gozaru, *credo quod venit*, ſona, *ſignificat, videtur, &*, guena, *credo; ſed vtraque vtuntur in occaſionibus in exemplis expreſſis*.

Quando in oratione fuerint duo præterita, primum erit in tali voce; ſecundum vero in voce futuri: v.g. qeſa càra ſo uôxerareta raba mo faia de maraxô, *ſi hoc dixiſſet iſto mane; iam receſſiſſem*.

Quando refertur id quod alius dixit, dicitur hoc modo, Padre môsàruru ua : iàgate ſonatàie mairó to moſaruru, *Pater dixit ſe ſtatim huc venturum, aliquando quando ſe excuſant, ſolet ſuppleri*, to, *per* no, *v.g.* aſu no, raĩguàt no, nàndo to noburu na *ne differas dicendo quod cras; vel menſe venturo &c.*

Quando poſt, n, *ſequitur*, uo, *amittitur*, u, *v.g.* go uono uqe tatema tçutta, *beneſitia accepi*.

Aduerbia ſemper anteponuntur verbis; præter aduerbia temporis, quæ in principio orationis conſtituuntur: v.g. ſore uo qijte iccò xicàri maràxita, *audiens iſtud iratus eſt valde*, qiô nen eſpana carà uatàttà tòqi, *quando anno præterito ex Hiſpania transfretaui. omne verbum requirit ante ſe nominatiuum expreſſum aut ſub intellectum: v.g.* uare iqe, *uel*, iqe, *in quo ſubintelligitur*, uare, *vade*, *in aliquibus autem orationibus uidetur hæc regula deficere: u.g.* xiſai uôba core ni uà môsàre maraxozu, *hic cauſam & rationem refert ſeu dabit. hic nullum uidetur nominatiuum, quin potius*, are ni ua, *eſt datiuum aut ablatiuum*, àre ni uà, nauo uoixri atta, *ille melius ſcit. in iſta etiam oratione*, àre ni ua, *deberet eſſe nominatiuum*, cacàru uo ni uà cõganeno cuſari uo icuſugi mo tcuqeta dõgu de gozàru, *pro torque habebat catenam auream multos habentem anulos*.

Co-

Core ni ua gozonji arn mài, *non cognoſcet de hoc ueſtra dominatio, hic*, còre ni ua, *uidetur ſupplere accuſatiuum quod regit*, zonji : uru.

Verbum imperſonale aut infinitum petit ante ſe nominatiuum: u.g. Pedro ua màitta to mòſu, *dicunt quod Petrus uenit*.

Verbum, iri: u, *pro indigeo, es, regit duo nominatiua*, rei, *& perſonæ indigentis: u.g*. uatacuxi uà còno cánéga iru, *ego indigeo uel habeo neceſſitatem huius argenti etiam regit datiuum de perſona: u.g.* ſono tame ni ua cànega iranu, *non indiget argento ſeu nummis*.

Verbum actiuum petit ante ſe accuſatiuum pro ſuppoſito: u.g. càne uo motànu, *non habeo pecunias*

Aliqua nomina, cobita ſeu coie, *quæ ut ſupra dictum eſt, ſunt mēdicata a lingua Chinenſi regunt eoſdem caſus quos verba Iaponica quæ illis correſpondent; v.g.* ni ua qenbut noaĭdani mèxi uo coxiraie io, *prapara cibum dum hortum videmus, hic nomen* qenbut, *regit accuſatiuum*, ni ua uo, *quia*, mi: ru, *quod eſt video, es, regit accuſatiuum*, fito ni guenzàn ſuru, *eſt idem quod* fito ni uó, *obuium video hominem, & regit*, genzan, *datiuum ſicut*, ai, ó:

Quando vocabulum cobitum ex duobus componitur, cognoſcetur eſſe verbum, ſi primum, verbi ſignificationem habeat: v.g. jóten, *eſt verbum, & ſignificat in cælum aſcendere, quia* jo, *eſt aſcēdo, is*, tenjo, *vero eſt nomen, quia*, jo, *poſtponitur & antiponitur*, ten, *quod ſignificat cælum*.

Verba paſſiua petunt ablatiuum pro perſona agente: v.g. Pedro carà còròsàreta, *occiſus eſt a Petro, ſed melius regunt datiuum: v.g.* Pedro ni coroſareta. Pedro ua nuſu bito ni càne uo torareta, *latrones furati ſunt pecunias Petri*.

Sunt etiam aliqua neutra, quæ accuſatiuum regunt ſicut actiua: v. g. xiqitai uo fanaruru, *diſcedere a corpore, ſeu mori* axi uo uãzzuró, *dolere pedes, &*, nigue uru, *pro eo quod eſt fugio, is*, nogàre, uru, *euado, is*: de, uru, *exeo, is*: nòqe, uru, *recedo, is*: touori, u: *tranſeo, is*: nori, u, *nauigo, as, v.g.* caixo uo noru, *nauigo mare*, iuqi: u, *ambulo, as*, michi uo iuqu, *viam ambulo*, uo uari,: u *finior, iris*, mairi: u xǒgui uo mairu *ad tabulam latrūculariam ludo*, iorocobi, u: cocoro uo iorocòbu. *lætifico cor:* abi, uru, mizzu uo abiru, *lauo me aqua vel aquam ſupra infundo*, auàremi, u, *miſereor, eris*, canàximi, u,

triſtor,

triſtor, aris, còie, uru, *tranſeo, is*, ſabacari, u, *verecundor, aris*, ſacarai, o, *prouideo, es*, faxiri, u, *velo nauigo, as, v.g.* caixo, *vo*, faxiru, *velo mare nauigo*; ſagi, zzuru, *verecundor, aris*, ſedate, tçuru, *ſecedo, is*, ſe, uru, *tranſigo, is, v.g.* ficazu vo furu, *multos dies tranſigo*, dori uo fumaiuru, *fundari in ratione vel rationem pro fundamento habere*, itàmi, u, *doleo, es*, ma vari, u, *circuo, is*: *v.g.* còno còto vàri uo mŏxi mauattà, *multoties & per circuitum dixit nuntium, hic & ibi. idem ſignificat & regit*, mēguri, u, nāguſami, u, *recreo, as*, cocoro vò nāguſamu, *cor lætifico, as*, naqi, u, *ploro, as*, taſucari, u, *ſaluo, as*, inochi vo taſucaru, *periculum vitæ euado*, goxo vo taſu caru, *ſaluari in uita futura*, tachi tçu, *recedo is, v.g.* tocòro vo tatçu, *deſero locum vel a loco recedo*, tomurai, ŏ, *defunctis exequias facio, is*, vcāgai, ŏ, *dubitando inquiro, is*, voxmi, u, *æſtimo, as*, vrāmi, u, *queror, eris*, xinobi, u, *occulte expecto quaſi inſidioſe*: *v.g.* fito nò mè vò xinòbu, *attendo ſiquis me videt, aliqua ex prædictis quæ requirunt accuſatiuum loci, admittunt etiam ablatiuum cum particulis*, cara, *vel*, iori, *v.g.* tocòro vo tatçu, *eſt idem quod*, tocòro iori tatçu, *a loco recedo*.

Aliqua etiam ſunt actiua verba quæ duos caſus accuſatiuos petunt: v.g. fori, u, daxi, u, fanaxi, u, tate, tçuru, *v.g.* Pedro vo ſocò vo voi idaita, *Petrum eduxerunt ab iſto loco. poteſt etiam regere ablatiuum loci: v.g.* Pedro vo ſocò cara voi daita, *aliqua petunt vel Datiuum vel accuſatiuum v.g.* fito vo, *vel*, fito ni ſanare, uru, *ab hominibus recedo, is*, Deus vo, *vel* Deus ni ſomùqi, u, *Deum offendo; is, verba huiuſmodi ſunt, quæ ſignificant timere, offendere, & recedere*.

Multa vero verba quæ ſignificant auxilium præſtare, commodum, damnum, obedientiam, ſuperioritatem, ſubiectionem, ſeruitutem, victoriam, & ſimilia, regunt Datiuu n: v.g. chiie ſaicacu ioni coieta, *excedit alios ſapientia & induſtria*.

Verba verò dandi, & promittendi regunt accuſatiuum rei & datiuum perſonæ: v.g. fito ni càne vo curùru, *dare pecunias alicui*.

Multa ſunt verba, quæ admittunt ante ſe radices aliorũ verborum immutatas; & tunc prædictæ radices habent ſenſum quaſi infinitiuus: v.g. qiqi ſaji me, urũ, *audire incipio, is, verba vero ſunt*, nare, urù, *aſſueſio, is, ſeu aſſues co, is, & idem*, tçuqe,

uru, ſate, tçuru, *finior, iris*, narai, ô, *diſco, is*, sôme, uru, *incipio, is*, tôdoqe, uru, *perſeuero, as*, *vel proſequor, eris*, ate tçuru, *dirigo, is*, atàri, u, *caſu reperio, is*, vaqe uru, *diuido, is*, càne, uru, *dificile poſſum, es*, ſoconai, o, *erro, as*, ſumaxi u, *perficio*; *is*, ſugoxi, u, *excedo, is*, ſàgue maxi, u, *multum & intenſe laboro. as*, àqi, u, *faſtidio, is*, tai, *volo, is, &* tomonai, *nollo, is, ſi vero radices verborum anteponantur adiectiuis finitis in* i, *faciunt quaſi ſupinum in* tu, *v.g.* iòmi iaſui, *facile lectu &c.*

Nomina numeralia ſi ſubſequatur illis nomen ſubſtantiuum debent eſſe in genitiuo: v.g. fito tçu no tôga, *vnum peccatum, idem petit particula*, ſôdo, *quando ſignificat omnis, e, v.g.* àru ſôdo no fito, *quotquot ſunt homines, idem petit particula*, iori *v.g.* Nanban iòri no mono, *res Europæ; ſed hic eſt relatiuum. petunt etiam genitiuum numeralia, ſeu nomina quæ dicunt multitudinem vel paucitatem: v.g.* ama[illegible] no fit[illegible], *multi homines, ſunt autem nomina prædicta*, b[illegible]ch[illegible], *alter, a, u*[illegible], ſo[illegible], *propri*[illegible] *a, um*, cazucazu, *multi, æ, a*, ſama zama, *multi modus, a, um*, iro iro, *mul*[illegible]*us, a*, iorôzzu, *quilibet &c.* ìzzure, *quis, æ*, iſſai, *omnis, e, idem*, vòno vòno, *&* cotógotoqu, reqi reqi, *perſonæ nobi*[illegible]*s*, igue, *quod ſubſequitur*, nocori, *quod remanet*, itçumo, *ſ*[illegible]*per: v.g.* itçumo no coto, *id quod ſemper*. tçune, *ordinar*[illegible]*s, a, um*, ima, *mòdo*, iſaſaca, *parum: idem*, sòto, *vel* [illegible]coxi, xotocu, *naturaliter*, sòno ſoca, *extra. prædicta p*[illegible]*t ante ſe genitiuum ſi illis ſubſequatur nomen ſubſtantiu*[illegible], *& tunc adiectiua debent reputari ſi verò non ſubſequatur ſubſtantiuum nomen; ſed verbum; tale genitiuum non petunt: v.g.* iorôzzu danco xite iocaro, *bonum erit ſi omnes faciatis conſilium.*

De Arithmetica Iapon[illegible] numerorum, in q[illegible]bus hoc opus hic labor.

D*Vo ſ*[illegible]*t modi numerandi in lingua iſta Iaponica primus eſt* [illegible]*r numeralia communia propria ipſius linguæ, quæ vocant*, iomi, *& hæc perueniunt ſolum vſque ad decem: v.g.* fitòtçu *vnum,*

vnum , & ſolent hoc vti ad dicendum parum : v.g. sàqe ſitòtçu nòmaxete tamóre , *da mihi bibere parum vini* , futatçu , *duo* , mitçu , *tria* , iòtcu , *quatuor* , itçutçu , *quinque* , mutçu , *ſex* , nanatçu , *ſeptem* , iàtçu , *octo* , coco notçu , *nouem* , to vo , *decem* , icutçu , *ſignificat , quot? in rebus quæ non habent propriam numerationem .*

Secundus modus numerandi eſt per vocabula , coie , *ideſt mēdicata a lingua Chinenſi , hoc verò non vtuntur vſque ad decem per ſe ; niſi rebus numeratis adiungantur , quæ quidem res debent ſignificari vocabulis etiam Chinēſibus; & non Iaponijs.termini numerales ſunt* , ichi , *vnum* , ni , *duo* , ſan , *tria* , xi , *quatuor* , go, *quinque* , ròcu , *ſex* , xichi , *ſeptem* , ſachi , *octo* , cù , *nouem*, jŭ, *decem vtuntur per ſe iſtis a numero vndecimo & ſupra, eſt autem vndecim* , juich,iiùni , *duodecim* , iŭſan , *tredecim* , jùcù , *decem & nouem,& numeris denarijs anteponuntur numeri vſque ad decem : v.g.* nijŭ , *viginti* , ſànju , *triginta* , ſanju ichi , *triginta vnum*, cùju, *nonaginta* , fiacu, *vero ſignificat centum* , fiacu ichi *centum & vnum* fiacu ju , *centum & decem* , fiacu ſanju, *centum & triginta*,ni fiàcu , *ducenta* , sàmbiàcu , *trecentum* , xen , *autem ſignificat mille*, xen ichi, *mille & vnum*, xen roppiacu sànju ichi , *mille ſexcenti triginta vnum*

Numeri vero Iaponij antepoſiti vocabulis Iaponiæ, quæ vocant iomi , *et ablato* , tçu , *a numeralibus prædictis , ſiue ſint nomina ſiue radices verborum quibus iunguntur numerāt res ſignificatas per talia vocabula : v.g.* fito cotòba , *vnum verbum* , futa coto vari , *duæ rationes* , miàmi , *tria retia vel tres retis miſſiones* , iocama , *coquere quatuor vicibus in caldaria* , itçucàqe , *quinque aggreſſiones* mùcasànc, *ſex veſtes ſeu coopertura*, nànà catana *ſeptem vulnerationes gladio*.ià catāgue , *octo onera* , cùca vari *nouem tranſmutationes*,tò cuſa , *decem differentiæ.poſt numerum vero decimum ,hoc modo numerandi non vtuntur; ſed dicunt* , iro jŭichi , *vel* júichi no iro, *vndecim colores . ad interrogandum vero eſt verbum* , icùtçu , *ſi verò res de qua interrogatur poſtponatur, debet addi numeralibus particula* , no , *v.g.* itçucu no qi zo *quot ligna ſunt? idem*, qi icutçu zo? *et reſpondetur* , futatçu , *duo* , mitçu . *tria etc interrogatur etiam per* , icutçu *ablato* , tçu *poſita vero re numerata de qua interrogatur : v.g.* icù tocoro , *quot loca?* icu toqi , *quot horæ?* fito ſanaxi , *vnus ſermo vel conuerſatio* , futaſugi *duæ lineæ* , iote , *quatuor manus inter digla-*

factu difficile, Dai quan ni itatte ua ichinin bacari ſadameio, *quod ad economum ſeu maiordomum attinet, vnum tantum conſtitue, hæc omnia*, itatte, *v.g.* tòtte, *ſunt gerundia verborum ſicut & præcedentia, etiam ſolent dicere*, Padre còto ua *quod ad patrem attinet*, uarera còto ua, *circa meas res, vel quod ad me attinet*, xitãgatte, *vel*, xitãgote, *ſignificãt iuxta, & ſunt gerundia verborum*, xitãgari: u, &, xitãgai: ô, *vnde ante ſe regunt datiuum ſicut eorum verba: v.g.* guioi ni xitãgatte, *vel* xitãgote, *ſecundum quod veſtra præcipit dominatio*, xīdai *ſignificat idem: v.g.* conata xīdai, *ſicut volueris, aliquando etiam iungitur radicibus verborum: v.g.* mairi xīdai, *ſecundum quod venerit vel eius aduentum*.

Ni, *ſignificat locum in quo. idem ſignificat*, ni uoite, *ſed permanentius: v.g.* go fatto ua fuximi ni uoite uôxeīdaſareta, *hanc legem poſuit dum eſſet in ciuitate*, fuximi Bungo funai ni itatte, *in ciuitate Funai regni de Bungo:* igleſia ni uoru, *eſt in Eccleſia*.

De, *ſignificat locum in quo fit actio: v.g.* michīde Pedro ni uota, *obuium habui Petrum in via; eædem particulæ*, de, & uomotte, *ſignificant inſtrumentum quo fit actio*, bo uomotte Pedro uo uchi coròita, *ligno Petrum cecidit*, Padre ſama catararetãde nano qicoieta, *ex quo pater reuerendus illud narrauit melius fuit intellectum*, necqi de xinda, *mortuus eſt febri*.

Cara, *vel* iori, *ſignificat locum e quo vel vnde: v.g.* igleſia cara, *ex Eccleſia, etiam dicunt*, fune cara maitta, *nauigio venit*, cachi cara maitta, *pedes venit*, funẽ de maitta, *eſt idem quod*, fune cara maitta, & fune ninotte maitta. fana cara me cara mĩguruxij mòno gia, *eſt indecorus oculis & naribus*, iori, *ſignificat locum per quem: v.g.* ſama iori faitta, *intrauit per feneſtram*.

Tomoni, *ſignificat; ſimul: v.g.* ſonata to tomoni mairozu *ibo ſimul tecum*, moſu to tomoni, *ſimul ac dixit*.

Ie, *ſignificat locum ad quem: v.g.* achiie mairo, *ibo illuc*, miiaco ni ſaite mairo, *vel* miiaco ni muqete mairo, *ibo directe ad curiam*, miiaco no cataie noboru, *aſcendit ad curiam idem*, miiaco no foie noboru, *aliqui dicunt*, miiaco no iori, *vel* miiaco ſana, *vel* miiaco no gotoqu noboru, *ſed non eſt bonus loquendi modus; ſed ruſticorum*.

De

De, *ſignificat materiam ex qua: v.g.* tçuchĩ de ca uàra uo tçuquru, *regulas ex terra vel limo conſtruere*, nànde còre uo tçuqùru ca? *ex quo hoc facis?*

Vie, *ſignificat erga*: *v.g.* zuĩbun cõdomo no vie uo fito ni mo nàxi maraſuru ioni to cocòrõ gaqe maraſuru; *omni cum diligentia curo circa vel erga vel de meis filÿs, quomodo illos faciam homines*.

Sònata no fiquànno vo ſaiban meſarèio, *habeto curam de tuis ſeruis?*

Made, *ſignificat vſque: v.g.* àſumade, *vſque mane*, inòchi vo vxino màde aru mai, *non ammittet vitam vel vſque ad vitæ amiſſionem non perueniet*, ſore made vomoi mo ioranu gui gia, *non peruenit ad mentem meam vſque adhuc*, cocòro zaxi arèba canauanumàde mo xei uo iruru, *quando aliquid deſideratur, adhibentur vires vſque ad impoſſibile*, moſu màde mo naĩ, *non eſt neceſſarium dicere*, còno tocòro made maitta, *hucuſque veni*.

De coniunctionibus & diuiſionibus.

TO, *ſignificat, &, copulatiue: v.g.* Pedro toj uanto Nagaſaqi ie ita, *Petrus & Ioannes ierunt Nagaſaquim*, còreto, àreto uò tòru, *accipio hoc & illud. idem ſignificat*, mo, *v g.* Pedro mo juan mo Nãgaſaqi càra mõdotta, *Petrus & Ioannes redierunt e Nagaſaqui*, naqu mono mo ari, uarõ mòno mo aru, *ſunt qui flent, & ſunt etiam qui rident*, mo, *anteponitur multoties negatiuis: v.g.* naniĝoto mo gozaranu ca? *non eſt aliquid noui?*

Mata, *ſignificat, &, vbicumque inueniatur ſiue inter nomina ſiue verba*, ca, *ſignificat vel: v.g.* Pedro ca; juan ca coi to iie, *dic quod veniat Petrus vel Ioannes*, arui ua, *ſignificat etiam vel: v g.* arui ua Pedro, arui ua juan, *vel Petrus, vel Ioannes*, arui ua iomu, arui uamono uo caqu, *vel lego vel ſcribo*, moxi ua, *ſignificat ſi vero in medio orationis: v.g.* mòxi ua cànẽga nai naraba, *&c. ſi vero non habeas argentum*.

Ad orationum contexturam vtuntur, mata ua, *& præter hoc*

vel præterea : *v.g.* arui ua iamaĩga uocoru ca, mata ua iſõgui no fumi qita ruca &c. *vel accidit aliqua infirmitas, præter hoc ſi venit aliqua epiſtola .*

Xicarẽba, *ſignificat: cum res ita ſe habeant*, ſari nagara, *ſed*, ſo aru tocũde, *cum hoc ita ſit*, ſaraba, *cùm hoc ita ſe habeat*, ſarẽba ſareba, *cum ergo &c.* ca? *ſignificat ſi? v.g.* maitta camiio, *vide ſi venit vel iuit*, maitta ca xiranu, *neſcio ſi venit*, iara, *ſignificat ſi diuiſiue: v.g.* fito iara chicuxo iara xiranu, *neſcio vtrum ſit homo vel animal*, nani iara to moxita, *neſcio quod dixerit*.

Ex particulis, nanica, & tòcãcu, *intromiſſis alijs particulis fiunt quædam quaſi diſiunctiua ſeu exageratiua: v.g.* nani ia ca ia? *quæ res? idem eſt*, nani iara ca iara? & nànto iara cato iara? nanto xite, ca toxite, *quomodo*? nanto mo ca tòmo, *nullo modo*, nanimo camo, *nihil*, nanĩgoto mo cãgotomo, mina içtuuari naruzo, *denique omnia ſunt mendacia*, nanino cano *vel* nanto, xite cato xite, *modus excuſandi ſe*, nanino cano to iũte, *dicens hoc & illud*, domo como, *quomodocumque ſit idem*, doxitemo co xitemo doxite ùo xite, *faciendo diuerſa hoc & illud*, do xôco xô, *faciam hoc & illud*.

Tòmo cacumo, *in omnibus, idem*, toni cacuni, *idem etiam* tonimo cacuni mo, *vel* totemo cacutemo, còre to ij; care to ij, *hoc & illud dicens: ideſt excuſationes*, care core, *illud & hoc* coco caxico, *hic & illuc*, conata canata, *iſtic & illic*, uomo xirô, uocaxu, *accommodando ſe quaſi adulari.*

Si particula, mòtte, *poſtponatur particulis*, catçute, mate, iſaſaca, tomoni, nani, nani nani iori, *adiungitur illis efficacia & energia: v.g.* catçute motte ſo aru mai, *nullo modo erit talis res*.

De interiectione.

SAte, ſateſate, ſatemo ſatemo, *ſunt interiectiones admirantis: v.g.* ſatemo Deus no uôqinaru uonjificana, *o magna miſericordia Dei* !

Auare, *eſt interiectio miſerentis: v.g.* auare mutçucaxij iò no naca cana, *o mundus repletus miſerijs*.

Ha!

Ha! *eſt interiectio pœnitentis: v.g.* Ha faxĩ demo uomoxiroiga; tocoro niiote qi coie canuru, *o labor ſonus & cantus barmonia eſt valde gracilis; ſed non bene omnia percipiuntur!*

Iara! *eſt interiectio tam lætitiæ; quam triſtitiæ: v.g.* iara iara medetaia, *o quantum gaudeo &c. idem*, ia, *v.g.* ſatemo iiaxii iatçũbaraia! *o quam vilis & abiectus!* gongo dodan fuxĩguina xiſai cana! *o quam rara & ridicula ratio*, ici, *eſt interiectio mirantis: v.g.* iei Padre ſama cochĩ gozaru io, *bic eſt pater!*

Hat, *eſt interiectio eius qui repente terretur: v.g.* Benqei core uo mite hat coto naxi to zonjite, ſono mãma niuani bo uo voroxi &c. *videns boc benquei &c.*

De ſintaxi, & caſibus, quos regunt verba.

NOminatiuum ponitur in principio orationis, verbum vero in fine, reliqua vero ſecundum eandem: v g. Pedro ua Nagaſaqĩ de xutrai xita iqi iqi nitçuite juan uo coroita, *Petrus occidit Ioannem circa vel in quadam differentia quæ fuit vel accidit Nagaſaqui: in aliquibus orationibus grauibus verbi ſuppoſitum ipſi poſtponitur; ſed raro: v.g.* tare mo cana uanu futari noqimi ni tçucoru cŏto ua, *nemo poteſt duobus dominis ſeruire bic*, tçucoru coto ua, *eſt verbi ſuppoſitum*, core niiote tanomi tatematçuru itçumo uirgen, *ideo precor Beatam Mariam ſemper Virgitem.*

Orationes ſubiunctiui abſoluti vel permiſſiui, & infinitiui, & conditionales, & cauſales ſemper anteponuntur orationibus de indicatiuo aut imperatiuo; etiam ſi in linguis Latina aut Europæis non fiat ſic ſenſus: v.g. achi cara tomeraruru tomo; tomaru na, *ne remaneas etiam ſi illinc detinere te velint*, sòre uo qiitarèba, fara uotatete mŏdotta; *cum hæc audiſſet, iratus reuerſus eſt*, taxicani uqetamotta niiotte coſo, mŏxi ã̧ne maraxitare, *fideliter audiui, ideo retuli & dixi*, faio gozatta raba uo mexi uo xinjô mono uo, *ſi cito veniſſes dediſſem tibi manducare.*

Quando ſunt duo verba eiuſdem temporis in eadem oratione,

pri-

primum erit in gerundio in, c, *& alterum in tempore quod orationis ſenſus exiget*: *v.g.* còre uo tòtte giqini miga comò no ni uataxe, *accipe hoc & trade ſeruitori meo*.

Quando vero fuerint duæ vel plures orationes quæ loquntur de eodem ſubiecto vel tempore, ſolum vltimum verbum erit in tempore, quod orationis ſenſus petierit, reliquorum vero aliqua erunt in radicibus: alia autem in gerundio in, c, *v. g.* touazunba cotaiezu, voxe arãba tçuxxinde qiqe, *ſi te non interrogant ne reſpondeas, ſi loquantur audias attente*, Deus no uo còto uo macotoni uqe, go uoqite mo cama uaĩde, ſono mama inferno ni uochita, *neque in Deum credidit, neque eius mandata ſeruauit: vnde cecidit in infernum*.

Verbum ſemper ſequitur in honore tertiam perſonam; nullus enim ſe bonorat niſi ſit rex qui de ſe loquens dicit, iorocôbi ni uôboximeſu, *gaudeo plane*.

Quando fuerint multa adiectiua omnia erunt aduerbialiter præter vltimum: *v.g.* qe nango, iro curô, icanimo vtçucuxij mono, *erat ſpecioſus valde, babens pilos longos & colorem nigrum &c.*

Antepoſita particula, to, *verbis ſignificantibus intelligere, credere, audire &c. ſupplet verbum ſumes fui, & ſignificat: quod* *v.g.* fito tozonjita, *credidi vel putaui quòd eſſet bomo*, qixó uo jennin to vomo uô ca? *credam te eſſe ſanctum?* amata no fito xini no fonouo ni moiuru uo miſaxerareô, *videbis multos homines iræ flammis ardentes.bic ſuppletur particula* to, *a* moiuru uo *quod eſt verbì ſuppoſitum.quando verò poſtponunt*, mo, *ad* to, *tunc tenaciter affirmant quod dicunt*: *v.g.* mairô tomo, *omnino ibo vel iturus ſum*.

Particula, to, *in primo ſenſu ſuppletur aliquando per*, ioni, *v.g.* ãgueta ioni gozaru, *dicunt quod obtulit*, ica iona fito to ua xiranu, *neſcio quis homo ſit ille.aliquando verbum ſubſtantiuum ſupplet particulam*, to *v.g.* mairò de gozatta, *dixit quod veniet*, xô de ua naqe ẽdomo, *quamuis non dico quod faciam &c.*

Qiuzo còre uo mite, ima uo ſaĩgo no coto dearẽba, *videns hoc*, qiuzo, *credensque boram mortis iam adeſſe, bic verbum ſubſtantiuum ſupplet*, to *& fit quaſi verbum actiuum regens accuſatiuum*, ima uo, *ſupplet etiam*, to. *particulæ*, ſona *&* guena *ſignificant, videtur*, ſona, *poſtponitur radicibus verborum*:

v.g.

v.g. dèqi ſona, *videtur quod finietur, ſi verò illi poſtponatur aliquod verbum ſubſtantiuum mutat*, a, *in*, i, *v.g.* dèqiſonigozaru *videtur quod perficietur*, deqi ſoni mo zonjenu, *credo quod non finietur. poſtponitur etiam*, ſona, *adiectiuis finitis in*, i, *& illud amittunt: v.g.* io ſona, *videtur bonus vel quod ſit bonus*, xiguè ſona, *videtur frequens*, a iau ſona, *videtur periculoſum, ſi vero poſtponatur adiectiuis finitis in*, na, *illud amittunt*, *v.g.* aqi raca ſona, *videtur quod ſit clarum*.

Particula, guèna, *poſtponitur nominibus & verbis iam formatis: v.g.* maittã guena, *credo quod venit ſi autem illi poſtponatur verbum ſubſtantiuum*, *mutat*, a, *in*, i, *v.g.* maittã guenĩ gozaru, *credo quod venit*, ſona, *ſignificat*, *videtur*, *&*, guèna, *credo*; *ſed vtraque vtuntur in occaſionibus in exemplis expreſſis*.

Quando in oratione fuerint duo præterita, *primum erit in tali voce; ſecundum vero in voce futuri: v.g.* qeſa cdra ſo uôxerareta raba mo ſaia dc maraxô, *ſi hoc dixiſſet iſto mane*; *iam receſſiſſem*.

Quando refertur id quod alius dixit, *dicitur hoc modo*, Padre môsãruru ua: iãgate ſonatàic mairó to moſaruru, *Pater dixit ſe ſtatim huc venturum*, *aliquando quando ſe excuſant, ſolet ſuppleri*, to, *per* no, *v.g.* aſu no, raïguàt no, nàndo to noburu na *ne differas dicendo quod cras*; *vel menſe venturo &c.*

Quando poſt, n, *ſequitur*, uo, *amittitur*, u, *v.g.* go uono uqe tatema tçutta, *benefitia accepi*.

Aduerbia ſemper anteponuntur verbis; *præter aduerbia temporis*, *quæ in principio orationis conſtituuntur: v.g.* ſore uo qijte iccò xicàri maràxita, *audiens iſtud iratus eſt valde*, qiô nen eſpana carà uatàttà tòqi, *quando anno præterito ex Hiſpania transfretaui. omne verbum requirit ante ſe nominatiuum expreſſum aut ſub intellectum: v.g.* uare iqe, *uel*, iqe, *in quo ſubintelligitur*, uare, *vade*, *in aliquibus autem orationibus uidetur hæc regula deficere*: *u.g.* xiſai uôba core ni uà môsàre marixozu, *hic cauſam & rationem refert ſeu dabit. hic nullum uidetur nominatiuum*, *quin potius*, are ni ua, *eſt datiuum aut ablatiuum*, àre ni uà, nauo uoixri atta, *ille melius ſcit. in iſta etiam oratione*, àre ni ua, *deberet eſſe nominatiuum*, cocàru uo ni uà cõganeno cuſari uo icuſũgi mo tcuqeta dôgu de gozàru, *pro torque habebat catenam aurcam multos habentem anulos*.

Co-

Core ni ua gozonji aru mài, *non cognoſcet de hoc ueſtra dominatio*, *hic*, còre ni ua, *uidetur ſupplere accuſatiuum quod regit*, zonji: uru.

Verbum imperſonale aut infinitum petit ante ſe nominatiuum: *u.g.* Pedro ua màitta to móſu, *dicunt quod Petrus uenit*.

Verbum, iri: u, *pro indigeo*, *es*, *regit duo nominatiua*, rei, *& perſonæ indigentis: u.g.* uatacuxi uà còno cànega iru, *ego indigeo uel habeo neceſſitatem huius argenti etiam regit datiuum de perſona: u.g.* ſono tame ni ua cànega iranu, *non indiget argento ſeu nummis*.

Verbum actiuum petit ante ſe accuſatiuum pro ſuppoſito: *u.g.* càne uo motànu, *non habeo pecunias*

Aliqua nomina, cobita ſeu coie, *quæ ut ſupra dictum eſt, ſunt mēdicata a lingua Chinenſi regunt eoſdem caſus quos verba Iaponica quæ illis correſpondent*; *v.g.* ni ua qenbut noaìdani mèxi uo coxiraie io, *præpara cibum dum hortum videmus,hic nomen* qenbut, *regit accuſatiuum*, ni ua uo, *quia*, mi: ru, *quod eſt video*, *es*, *regit accuſatiuum,* fito ni guenzàn ſuru, *eſt idem quod* fito ni uō, *obuium video hominem*, *& regit*, genzan, *datiuum ſicut*, ai, ō:

Quando vocabulum cobitum ex duobus componitur, cognoſcetur eſſe verbum, ſi primum, verbi ſignificationem habeat: v.g. jóten,*eſt verbum,& ſignificat in cælum aſcendere,quia* jo,*eſt aſcēdo*, *is*, tenjo, *vero eſt nomen*, *quia*, jo, *poſtponitur & anteponitur*, ten, *quod ſignificat cælum*.

Verba paſſiua petunt ablatiuum pro perſona agente: v.g. Pedro carà cȯròsàreta, *occiſus eſt a Petro, ſed melius regunt datiuum: v.g.* Pedro ni coroſareta. Pedro ua nuſu bito ni càne uo torareta, *latrones furati ſunt pecunias Petri*.

Sunt etiam aliqua neutra, *quæ accuſatiuum regunt ſicut actiua: v.g.* xiqitai uo fanaruru, *diſcedere a corpore, ſeu mori* axi uo uàzzurō, *dolere pedes*, *&*, nigue uru, *pro eo quod eſt fugio*, *is*, nogàre, uru, *euado*, *is*: de, uru, *exeo*, *is*: nòqe, uru, *recedo*, *is*: touori, u: *tranſeo*, *is*: nori, u, *nauigo*, *as*, *v.g.* caixo uo noru, *nauigo mare*, iuqi: u, *ambulo*, *as*, michi uo iuqu, *viam ambulo*, uo uari,: u *finior*, *iris*, mairi: u xȯgui uo mairu *ad tabulam latrūcularíam ludo*, iorocobi, u: cocoro uo iorocòbu. *lætifico cor*: abi, uru, mizzu uo abiru, *lauo me aqua vel aquam ſupra infundo*, auàremi, u, *miſereor*, *eris*, canàximi, u, *triſtor*,

triſtor, *aris*, còic, uru, *tranſeo*, *is*, ſabacari, u, *verecundor*, *aris*, facarai, o, *prouideo*, *es*, ſaxiri, u, *velo nauigo*, *as*, *v.g* caixo, *vo*, ſaxiru, *velo mare nauigo*; tãgi, zzuru, *verecundor*, *aris*, ſedate, tçuru, *ſecedo*, *is*, ſe, uru, *tranſigo*, *is*, *v.g.* ficazu vo furu, *multos dies tranſigo*, dori uo fumaiuru, *fundari in ratione vel rationem pro fundamento habere*, itàmi, u, *doleo*, *es*, ma vari, u, *circuo*, *is*: *v.g.* còno còto vàri uo mŏxi mauattà, *multoties & per circuitum dixit nuntium, hic & ibi. idem ſignificat & regit*, mẽguri, u, nãguſami, u, *recreo*, *as*, cocoro vò nãguſamu, *cor lætifico*, *as*, naqì, u, *ploro*, *as*, taſucàri, u, *ſaluo*, *as*, inochi vo taſucaru, *periculum vitæ euado*, goxo vo taſu caru, *ſaluari in uita futura*, tachi tçu, *recedo is*, *v.g.* tocòro vo tatçu, *de ſero locum vel a loco recedo*, tomurai, ô, *defunctis exequias facio*, *is*, vcãgai, ô, *dubitando inquiro*, *is*, voximi, u, *æſtimo*, *as*, vràmi, u, *queror*, *eris*, xinobi, u, *occulte expecto quaſi inſidioſe*: *v.g.* fito nò mè vò xinòbu, *attendo ſiquis me videt*, *aliqua ex prædictis quæ requirunt accuſatiuum loci*, *admittunt etiam ablatiuum cum particulis*, cara, *vel*, iori, *v.g.* tocòro vo tatçu, *eſt idem quod*, tocòro iori tatçu, *a loco recedo*.

Aliqua etiam ſunt actiua verba quæ duos caſus accuſatiuos petunt: *v.g.* fori, u, daxi, u, fanaxi, u, tate, tçuru, *v.g.* Pedro vo ſocò vo voi idaita, *Petrum eduxerunt ab iſto loco. poteſt etiam regere ablatiuum loci*: *v.g.* Pedro vo ſocò cara voi daita, *aliqua petunt vel Datiuum vel accuſatiuum v.g.* fito vo, *vel*, fito ni ſanare, uru, *ab hominibus recedo*, *is*, Deus vo, *vel* Deus ni ſomùqi, u, *Deum offendo*; *is*, *verba huiuſmodi ſunt*, *quæ ſignificant timere*, *offendere*, *& recedere*.

Multa vero verba quæ ſignificant auxilium præſtare, *commodum*, *damnum*, *obedientiam*, *ſuperioritatem*, *ſubiectionem*, *ſeruitutem*, *victoriam*, *& ſimilia*, *regunt Datiuum*: *v.g.* chiie ſaicacu ioni coieta, *excedit alios ſapientia & induſtria*.

Verba verò dandi, *& promittendi regunt accuſatiuum rei & datiuum perſonæ*: *v.g.* fito ni càne vo curùru, *dare pecunias alicui*.

Multa ſunt verba, quæ admittunt ante ſe radices aliorũ verborum immutatas; & tunc prædictæ radices habent ſenſum quaſi infinitiui: *v.g.* qiqi faji me, uru, *audire incipio*, *is*, *verba vero ſunt*, nare, uru, *aſſueſio*, *is*, *ſeu aſſueſco*, *is*, *& idem*, tçuqe,

uru, ſate, tçuru, *finior, iris*, narai, ô, *diſco, is*, sôme, uru, *incipio, is*, tôdoqe, uru, *perſeuero, as, vel proſequor, eris*, ate tçuru, *dirigo, is*, atàri, u, *caſu reperio, is*, vaqe uru, *diuido, is*, cäne, uru, *dificile poſſum, es*, ſoconai, o, *erro, as*. ſumaxi u, *perficio; is*, ſugoxi, u, *excedo, is*, ſägue maxi, u, *multum & intenſe laboro. as*, àqi, u, *faſtidio, is*, tai, *volo, is, & to*-monai, *nollo, is, ſi vero radices verborum anteponantur adiecti-uis finitis in* i, *faciunt quaſi ſupinum in* tu, *v.g.* iòmi iaſui, *fa-cile lectu &c.*

Nomina numeralia ſi ſubſequatur illis nomen ſubſtantiuum debent eſſe in genitiuo: v.g. fito tçu no tôga, *vnum peccatum, idem petit particula*, ſôdo, *quando ſignificat omnis, e, v.g.* àru ſôdo no fito, *quotquot ſunt homines, idem petit particula*, iori *v.g.* Nanban iòri no mono, *res Europæ; ſed hic eſt relatiuum. petunt etiam genitiuum numeralia, ſeu nomina quæ dicunt mul-titudinem vel paucitatem: v.g.* amàta no fito, *multi homines, ſunt autem nomina prædicta*, [illegible] *alter, a, u*[illegible], [illegible], *proprius a, um*, cazucazu, *multi, æ, a*, ſama z[illegible]ma, *multi modus, a, um*, iro iro, *multus, a*, iorôzzu, *quilibet &c.* îzzure, *quis, æ*, iſſai, *omnis, e, idem*, vòno vono, *&* cotôgotoqu, reqi reqi, *perſonæ nobiles*, [illegible] *quod ſubſequitur*, nocori, *quod remanet*, itçumo, *ſemper* [illegible] *g.* itçumo no coto, *id quod ſemper*. tçu-ne, *ordinari*[illegible] *a, um*, ima, *mòdo*, iſaſaca, *parum: idem*, sò-to, *vel* ſuco[illegible], xotocu, *naturaliter*, sòno fòca, *extra. prædi-cta petu*[illegible] *ante ſe genitiuum ſi illis ſubſequatur nomen ſubſtanti-uum* [illegible] *tunc adiectiua debent reputari ſi verò non ſubſequatur ſubſtantiuum nomen; ſed verbum; tale g*[illegible]*iuum non petunt: v.g.* iorôzzu danco xite iocaro, *bonum erit ſi omnes faciatis conſilium.*

De Arithmetica Iaponiæ & materia numerorum, in quibus hoc opus hic labor.

D*Vo ſunt modi numerandi in lingua iſta Iaponica primus eſt per numeralia communia propria ipſius linguæ, quæ vo-cant*, iomi, *& hæc perueniunt ſolum vſque ad decem: v.g.* fitôtçu *vnum*,

vnum, *& ſolent hoc vti ad dicendum parum*: *v.g.* sàqe fitòtçu nòmaxete tamóre, *da mihi bibere parum vini*, futatçu, *duo*, mitçu, *tria*, iòtcu, *quatuor*, itçutçu, *quinque*, mutçu, *ſex*, nanatçu, *ſeptem*, iàtçu, *octo*, coco notçu, *nouem*, tovo, *decem*, icutçu, *ſignificat*, *quot?* *in rebus quæ non habent propriam numerationem*.

Secundus modus numerandi eſt per vocabula, coie, *ideſt mēdicata a lingua Chinenſi*, *hoc verò non vtuntur vſque ad decem per ſe*; *niſi rebus numeratis adiungantur*, *quæ quidem res debent ſignificari vocabulis etiam Chinēſibus*; *& non Iaponijs*. *termini numerales ſunt*, ichi, *vnum*, ni, *duo*, ſan, *tria*, xi, *quatuor*, go, *quinque*, ròcu, *ſex*, xichi, *ſeptem*, fachi, *octo*, cù, *nouem*, jŭ, *decem vtuntur per ſe iſtis a numero vndecimo & ſupra*, *eſt autem vndecim*, juich, iiuni, *duodecim*, iŭſan, *tredecim*, júcù, *decem & nouem*, *& numeris denarijs anteponuntur numeri vſque ad decem*: *v.g.* nijŭ, *viginti*, ſànju, *triginta*, ſanju ichi, *triginta vnum*, cúju, *nonaginta*, fiacu, *vero ſignificat centum*, fiacu ichi *centum & vnum* fiacu ju, *centum & decem*, fiacu ſanju, *centum & triginta*, ni fiàcu, *ducenta*, sàmbiàcu, *trecentum*, xen, *autem ſignificat mille*, xen ichi, *mille & vnum*, xen roppiacu sànju ichi, *mille ſexcenti triginta vnum*.

Numeri vero Iaponij antepoſiti vocabulis Iaponiæ, *quæ vocant* iomi, *et ablato*, tçu, *a numeralibus prædictis*, *ſiue ſint nomina ſiue radices verborum quibus iunguntur numerāt res ſignificatas per talia vocabula*: *v.g.* fito cotóba, *vnum verbum*, futa coto vari, *duæ rationes*, miàmi, *tria retia vel tres retis miſſiones*, iocama, *coquere quatuor vicibus in caldaria*, itçucàqe, *quinque aggreſſiones* mucasàne, *ſex veſtes ſeu coopertura*, nànà catana *ſeptem vulnerationes gladio*. ià catāgue, *octo onera*, cùca vari *nouem tranſmutationes*, tò cuſa, *decem differentiæ*. *poſt numerum vero decimum*, *hoc modo numerandi non vtuntur*; *ſed dicunt*, iro jŭichi, *vel* júichi no iro, *vndecim colores*. *ad interrogandum vero eſt verbum*, icùtçu, *ſi verò res de qua interrogatur poſtponatur*, *debet addi numeralibus particula*, no, *v.g.* itçucu no qi zo *quot ligna ſunt?* *idem*, qi icutçu zo? *et reſpondetur*, futatçu, *duo*, mitçu. *tria etc* *interrogatur etiam per*, icutçu *ablato*, tçu *poſita vero re numerata de qua interrogatur*: *v.g.* icu tocoro, *quot loca?* icu toqi, *quot horæ?* fito fanaxi, *vnus ſermo vel conuerſatio*, futaſugi *duæ lineæ*, iote, *quatuor manus inter digla-*

diatores: v.g. itçutçu bu, *quinque grana*, mu tocoro, *ſex loca*, iamavari, *ſex circuitiones*, cuninai, *nouem onera eo modo quo Iapones onus portant ante & retro in ligno*, tò vatari, *decem tranſitiones: v.g. & alia omnia quæ numerari poſſunt, idem autem eſt dicere*, mu tocoro *quòd*, mutçu notocoro *& quod*, tocoro mutçu, *ſex loca*, fito ie, *ſignificat rem ſimplicem*, futa ie, *duplicem ſeu duplicatam*, miie, *triplicatam &c. idem fit cum numeralibus chinenſibus ſeu*, coye, *adiunctis vocabulis etiam chinenſibus: & aliquando iniſta numeratione nihil ammittunt numeri aut res numeratæ; aliquoties autem vel alterum vel vtrumque aliquid ammittit vel mutat, & præcipuè in numeris primo, ſecundo, tertio, ſexto, decimo, & centeſimo: & aliæ ſunt mutationes: hic autem ponentur communiores; quando verò in particulari nihil fuerit adnotatum, eſt ſignum quod nulla eſt tranſmutatio.*

Interrogatio de hominibus fit per, icutari? *quot homines? Reſponſio verò fit poſtponendo*, nin, *numeralibus chinenſibus: v.g.* ichi nin, *vnus homo*, ninin, *duo*, iottari, *vero ſignificat quatuor: quia*, xinin, *ſignificat hominem mortuum.*

Interrogatio de diebus fit per, icca, *quot dies? & vnus dicitur*, fi fitoi, *quia*, ichinichì, *ſignificat diem ſolarem integrum*, futçuca, *duo dies*, micca, *tres*, iocca, *quatuor*, itçuca, *quinque*, muica, *ſex*, nànucà, *ſeptem*, iòca, *octo*, còconoca, *nouem*, toca, *decem*, fatçuca, *viginti reliqui numeri dierum ſunt per numeralia*, coie.

Numerus noctium, *eſt poſtponendo*, ia *numeralibus*, coie, *v.g.* ichi ia, *vna nox*, ni ia, *duæ &c. fit etiam poſtpoſito*, io, *quod ſignificat Iaponice noctem numeralibus*, iomi. icuio, *quot noctes?* futaio, *duæ*, nandio, *ſeptem noctes &c.*

Numeratio menſium anni fit poſtpoſito, guat, *numeralibus*, coie, *ſed prima luna vocatur*, xôguat, *ſecunda vero*, nĩguat, *tertia*, sãguat, *quarta*, xĩguat, *vndecima verò dicitur*, ximòtçuqi, *duodecima verò & vltima dicitur*, xiuasu, *ſi autem velimus numerare menſes abſolutè poſtponimus*, tçuqi, *quod lunam ſignificat numeralibus*, iomi, *ablato*, tçu, *interrogamus vero*, icutçuqi? *quot menſes? & reſpondetur*, fito tçuqi, *vnus, vſque ad decem, quod eſt*, totçuqi, *poſt decem verò fit numeratio per numeralia*, coie, *v.g.* ju ichĩguat, *vndecim menſes, ad interrogandum verò de menſe quisnam ſit; Ianuarius ne an Februarius*

rius? fit per, nànguat, *Primus autem menſis anni Iaponenſis eſt luna Martij*.

Annumeratio annorum fit poſtpoſito, nen, *numeralibus*, coie. *interrogatio fit antepoſito*, nen, *v.g.* nànnèn, *quot anni? Reſpondetur autem*, ichinen, *vnus*, ionen, *quatuor*, ſanganen, *tres*, sò ionèn, *tres vel quatuor*, sò xi júnèn, *triginta vel quadraginta anni*, fatàchi, *ſignificat viginti annos in hominibus, idẽ* ni junen, *vel*, ni ju no toxi, *vel* tòxi ni jú, *interrogant autem*, icutoxi, *vel* tòxi icùtçu, *quot annos habet? numerant etiam annos hominum & animalium perfectorum, boum ſcilicet, & equorum &c. poſtponendo*, ſai, *numeralibus*, coie, *v.g.* iſſai, *vnus*, ni ſai *duo*, ſan zài, *tres anni*.

Annumeratio vicium fit poſtpoſito, do, *numeralibus*, coie, *v.g.* nàndo, *quot vices?* ichĩdo, *vna* iõdo, *quatuor*, gõdo, *quinquies*, ſai ſan, *bis velter*.

Annumeratio nauium fit poſtpoſito, sô, *numeralibus*, coie, *v.g.* nànzo, *quot naues? Reſpondetur*: iſſô, *vna*, nisò, *duæ*, ſan zô, *tres* faſſô, *octo*, juſſô, *decem*.

Ichiren, *vna linea*, *duæ* niren, ſaren *tres lineæ v.g. ficorum, mar[illegible]rit. r[illegible]n, &c.*

Annumeratio orationum, tractatuum, vel repetitionum eiuſdẽ rei fit poſtpoſito, fen, *numeralibus*: *v.g* ippen, *vna*, nifen, *duæ*, ſanben, *tres* auema ria fiacu gojippèn, *centum quinquaginta aue maria*.

Annumeratio argenteorum fit poſtponendo, momme, *numeralibus v.g.* ichi mòmme, *vnus*, ni mòmme, *duo*, ſan mòme, *tres*. *vnus autem argenteus diuiditur in decem quæ vocant* ippùn *itaque*, ippùn, *ſignificat decimam partem argentei*, nitùn, *duæ ex prædictis partibus*, goſùn, *media dragma*, roppun, *ſex ex prædictis decem partibus*.

Decima quoque verò pars argentei diuiditur adbuc in alijs decem quarum vnam vocant, ichirin, nirin, ſarin, iòrin, gorin, rocurin, xichirin, fachirin, curin, *& ſtatim eſt*, ippun, *quod eſt argentei decima pars*, fiacu me, *ſunt centum argenteos*, fiacu ichi momme, *centum & vnus*, icquan me, *mille*, jicquanme *decem mille*. *ſunt etiam aliæ monetæ ex ære, quarum annumeratio, fit poſtpoſito*, mai, *vel* mon, *numeralibus*: *v.g.* ichi mon, *vna ex il[illegible] monetis*, ni mon, *duæ* ſan mai, *tres centum vero exiſtis monetis faciunt nondum dimidium argenteum; mille vero ex-*

præ-

prædictis monetis vocant, icquan, jicquan, *verò decem mille &c.*

Còreua ica ſõdo ni ſuru, *quantum valet hoc vel*, ica ſõdo ni vru, *quanti pretij eſt & venditur?* ni momme ſuru, *decem argenteos valet*, ni mòmme ni iàſui, *plus duabus dragmis vendi poteſt: vel duabus dragmis ſi vendatur eſt vile.*

Annumeratio menſurarum tam rerum liquidarum, quam non fit poſtpoſito, xô, *numeralibus ad faciendam menſuram medy: v. g.* ixxo, *vna*, nixo, *duæ*, ſango, *tres. decem verò dicunt*, itto, *poſtpoſito*, *to*, nitò, *viginti.* ſando, *triginta. vnam vero dicunt*, ittò, *quã diuidunt adhuc in decem partes, quarum annumeratio fit poſtpoſito* go, *numeralibus v. g.* ichĩgo, *vna*, nĩgo, *duæ*, ſango *tres*, ixxô gõgo, *una menſura & dimidia ex menſura*, fatto, *octoginta menſuræ exiſtis. centum verò dicunt*, ichicocu, *poſtpoſito* còcu, *numeralibus*, nicòcu, *ducentæ*, ſangocu, *trecentæ* jiccòcu, *mille*, xèngocu, *decem mille*, ichimangocu, *centum mille.*

Annumeratio menſuræ ſtatuum hominis fit poſtpoſito, fitò, *numeralibus*, iomi, *v. g.* fitò firò, *vna*. futa firò, *duæ*, jippiro, *decem. menſuram verò palmorum faciunt poſtpoſito*, xacu, *numeralibus*, coie, *v. g.* ìxxacu, *vnus palmus ſeu tertia quam Hiſpani vocant ſanjacu*, *tres*, goxacu, *vero facit vnum ſtatum qui vocatur vt dictum eſt*, fito firo, *ſex vero ex menſuris quæ vocatur*, xàcu, *& eſt tertia, faciunt menſuram unam quæ uocatur*, icqen, *una*, nicqen, *duæ*, jicqen, *decem*, ſanguen, *tres. ex ſexaginta uero ex iſtis fit alia menſura quam uocant*, icchó, *ideſt unus callis*, niccho *duo*, jicchio *decem*, ſangio, *tres. ex ſexaginta uerò tribus ex iſtis fit una leuca ſeu miliare ex miliaribus partis ſuperioris Iaponiæ, quod uocant*, ichiri, *poſtpoſito*, ri, *numeralibus*, coic. niri, *duo miliaria*, ſanri, *tria*, gòri, *quinque*, juri, *decem*, iori, *quatuor: quia xiri, ſignificat culum*, ſan michi, *dimidiam leucam dicunt. u. g.* iòco tan miqi tate ichirì, *uia recta habet unam leucam; ex tranſuerſo uero dimidiam* faba icqen, *latitudo eſt ſex tertiarum* io fo futa firo, *habet duos ſtatus in quadro.*

Numeri cardin[illegible] primus ſecundus &c. fiunt poſtpoſito, ban *numeralibus*, [illegible] *u g.* ichiban, *primus*, niban *ſecundus ad ſignific[illegible]rò terminum additur*, me, *prædictis: u. g.* xiban [illegible] *quartus. fit etiam numerus cardinalis anteponendo*, dai,

nume-

numeris, coie: *u. g.* daiichi, *primus*, daini, *ſecundus*, *&c.*

Annumeratio duplicium fit poſtpoſito, bai, *numeralibus: u. g.* ichi bai, *duplum*, nibai *triplum*, ſanbài, *quadruplum*, fiàcu zōbai, *centuplum*.

Annumeratio partium ex tot una, fit anteponendo numeralia ad, bùichi, *u.g.* ni buichi, *ex duabus partibus una*, ſan buichi *ex tribus una*.

Ad decimandum uerò poſtponitur, vàri, *numeralibus: u g.* ichi vàri; *ex decem partibus una*, xi vàri gobu, *ex decem partibus quatuor & dimidiam*, ju buichi, *autem coincidit cum*, ichi vàri.

Numeratio remorum arcabuſiorum & eorum quæ ſunt longa ut ligna fit poſtpoſito, chō, *numeralibus: u.g.* icchō *unum*, nichō, *duo*, ſangio, *tria*, jichiō, *decem*.

Annumeratio piſcium & lignorum ad comburendum &c. fit poſtpoſito con, *numeralibus: u.g.* iccon, *unus* ſangon *tres* jiccon, *decem*, fiaccon, *centum*, fiacu go ju ſangon, *centum quinquaginta tres. tot prendidit Sãctus Petrus & cum tanti eſſent non eſt ſciſſum rete*.

Annumeratio foliorum papiri, uittarum argenti &c. fit poſtpoſito mai, *numeralibus: u. g.* ichi mai, *una*, cami gomai, *quinque folia papiri*.

Annumeratio tabulatorum quæ ſunt pauimenta domus fit poſtpoſito, cai, *numeralibus: u. g.* nicai, *unus*, ſangai *duo*, xicai *tres*, gocai *quatuor ſicut babent domus Matriti*.

Annumeratio uerò uaſorum et calicum quibus bibunt fit poſtpoſito, fai, *numeralibus: u. g.* ippai, *unus potus, uel unum bauſtum*, ni fai *duo*, ſanbai *tria*, jippai, *decem etc.*

Annumeratio telarum ex ſericis: u. g. et aliorum ſimilium fit poſtpoſito, tan, *numeralibus: u. g.* ittàn, *unum*, ni tan, *duo*, ſandan *tres*, jittan *decem*, xichitan bunè, *uocant nauigium quod uelo petit ſeptem*

Dicitur etiam poſtpoſito, maî, *numeralibus: u. g.* gomaî, *quinque*, gomai bunè, *nauicula quæ pro uelo petit quinque*.

Annumeratio animalium quadrupedum fit poſtpoſito, ſiqi, *numeralibus. u. g.* ippiqi, *unum* niſiqi, *duo* ſanbiqi, *tria* roppiqi, *ſex* jippiqi, *decem*, fiappiqi, *centum*, xenbiqi, *mille*.

Annu-

Annumeratio imaginum, picturarum, & medicinarum ſit poſtpoſito, fucu, *numeralibus*: *v. g.* ippùcu, *vna*, ni fucu, *duæ* ſanbucu, *tres*, roppucu, *ſex*, jippucu, *decem*; *ita annumeratur etiam acus*.

Annumeratio librarum ſit poſtpoſito qin, *numeralibus*: *v. g.* icqin, *vna libra*, niqin, *duæ*, ſanguin, *tres*, ròcqin, *ſex*, jicqin *decem*, fiàcqin, *centum*. xenguin, *mille*.

Annumeratio miſſarum, & congregationum hominum ſit poſtpoſito, za, *numeralibus*: *v. g.* ichi za, *vna* niza, *duæ*, ſanza, *tres*; juza, *& melius*, tòza, *decem*.

Annumeratio ſaccorum orizæ, aut tritici etc. ſit poſtpoſito, fiô, *numeralibus*: *v. g.* ippiô, *vnus*, ni fiô, *duo* ſanbiô, *tres*, xi fio, *quatuor*, roppio, *ſex*, jippio, *decem*, fiappio, *centum*, xenbiô, *mille*.

Annumeratio lignorum, arundinum, acuum, ſit poſtpoſito fon, *numeralibus*: *v. g.* ippon, *vnum*, ni fon, *duo*, ſanbon, *tria*, roppon, *ſex*, jippon, *decem*, fiappon, *centum*, xenbòn, *mille*.

Annumeratio faſciculorum ſit poſtpoſito va, *numeralibus*: *v.g.* ichi va, *vnus*; ni ua, *duo*, ſanba, *tres*; jippa; *decem* jùichi va; *vndecim*; ni jippa; *uiginti*.

Annumeratio onerum ſeu ſarcinarum; quas equi portant; ſit poſtpoſito; ſó; *numeralibus*: *u. g.* iſſó *unum*; niſo *duo*; ſanzó *tria*; jiſſo; *decem. eodem modo numerantur iſta inſtrumenta quæ uocantur*; biobu; *duo enim ſeu par ex illis uocatur*; iſſó; *etc.*

Annumeratio uero eius quod uulgo dicimus mano de papel ſit poſtpoſito, giô; *numeralibus*: *u. g.* ichi gio; *una* nigio; *duæ*, ſangiô *tres*; *uſque ad decem quæ ſit poſtpoſito*; ſocu, *numeralibus*: *u. g.* iſſocu *decem, ſeu vna quæ uulgo uocatur media reſma*, ni ſocu; *viginti quæ erit reſma integra cum iſta particula*; ſocu *poſtpoſita numeralibus annumerant etiam par calceorum*: *u. g.* iſſô cu, *par calceorum*.

Annumeratio ſubſtantiarum ſit poſtpoſito; tai, *numeralibus*: *u. g.* ittai, *una*; nitai *duæ*; ſandai; *tres*; Deus no von tocoro va goittai de gozaru; *Deus in quantum Deus eſt una ſubſtantia et eſſentia, c*

Annumeratio capitulorum ſit poſtpoſita cagiô, *numeralibus*: *u. g.*

v.g. iccagiô *vnum*, nicagio *duo*, ſangagio *tria*, roccagio *ſex*, fiaccagio, *centum*.

Annumeratio guttarum fit poſtpoſito, tèqi, *numeralibus: v. g.* ittèqi, *vna gutta*, jitteqi, *decem. idem fit poſtpoſito*, xizzucu *numeralibus*, iomi; *v.g.* fito xizzucu, *vna &c. debet auferri*, tçu, *a numero vt videtur*.

Annumeratio paxillorum quibus comedunt, & eorum quæ bina & bina portantur, fit poſtpoſito, tçui, *numeralibus: v.g.* itçui, *vnum par*, jittçui, *decem*.

Annumeratio ſarcinarum hominum fit poſtpoſita, ca, *numeralibus: v.g.* icca *vna*, nica *duæ*, sànga, *tres*.

Annumeratio librorum fit poſtpoſito, quan, *numeralibus: v. g.* icquan *vnus*, niquan *duo*, sanguàn *tres*, ròquan *ſex*, jiquan *decem*.

Ad interrogandum verò anteponitur, nan, *nominibus mutatis vel non literis ſicut in numero tertio*: *v.g.* àno mmadòmo va nanbiqi zo? *quot ſunt illi equi?*

Annumeratio regnorum fit poſtpoſito, cacocu, *numeralibus: v.g.* icca cocu, *vnum*, ni cacocu *duo*, sangacocu *tria*, jiccacocu, *decem. regna verò diuiduntur in prouincias ſeu diſtrictus quos vocant poſtpoſito*, gun, *numeralibus: v.g.* ichigun, *vna prouincia*, nigun, *duæ*, ſangun, *tres &c.*

Sermones vero & exhortationes annumerantur poſtpoſito, dan *numeralibus: v.g.* ichi dan, *vnus ſermo vel concio*, *verba vero annumerantur poſtpoſito*, gon, *vel* guen, *numeralibus*: *v.g.* ichĭgon *vnum*, ſanguen, *tria verba*.

Poſtpoſita particula, zzutçu, *numeralibus tam*, coie, *quam* iomi, *fit ſenſus binus, a, um*, *v.g.* ichinin ni vxi ſanbiqi zzutçu vo toraxeta, *vni dedit tres vaccas*, ichinin zzutçu ſaqe sànbài zzutçu vo nomarèta, *vnuſquiſque bibit tria hauſta vini*.

Ad loquendum diuiſiue duo vel tria: v.g. copulant duo numeralia: v.g. xĭgonin, *quatuor vel quinque homines, cætera ex his elicies*.

Particulæ honoris ſunt quatuor, vo, von, go, mi, *duæ primæ iunguntur vocabulis*, iomi, *vltimæ verò iunguntur vocabulis*, coie, *ſiue chinenſibus. vltima eſt honoratior & illa vtimur ad loquendum de rebus diuinis: v.g.* midexi tachi, *diſcipuli Chriſti Domini*, goichi nin vocoite cudaſarei, *mittatis obſecro vnum ex dominis*.

Verba verò quæ ſequũtur etiam ſi habeant particulas honoris; habent ſe tamen ex parte loquentis; honorem verò important inquantum perſonam cum qua loquimur vel de qua loquimur attingunt: v.g. go focô, *quod ſignificat ſeruitium*, von furu mài, *quod eſt conuiuium*, von cotôba, *quod eſt verbum ſeu ſermo*, von monô gatàri, *quod eſt conuerſatio*, von natçucaxij, *vel* von nocori vo voi, *habere quod Luſitani vocant ſaudades vel Hiſpani cariño*, von tòri auaxe, *quod eſt intereeſſio*, von mi mai, *quod eſt viſitatio*, von chà, *quod eſt quidam potus quo inuitant*, go dancô, *quod eſt conſultatio ſeu congregatio ad conſilium capiendum*, von rei, *quod eſt gratiarum actio*, von busata, *quod eſt defectus in vrbanitate*, vomòtenaxi, *quod eſt bene & laute tractare*, go chiſo, *quod eſt æſtimatio*, go iqen, *quod eſt conſilium v.g.* fabacari nagara go iqen vo moxitài, *& ſi ſit inuerecundum & indecens volo tamen conſilium tibi dare &c.*

Aliquæ regulæ coniugationum in ſcriptura librorum.

A*Liquando fit verbum affirmatiuum cum præſenti negatiuo ſupra poſito; ablato u, in quo finitur: v.g.* oracio vo tçutomen tòqi va, *quãdo habeo orationem*, xòſa vo tçutomèn tàme ni va, *ad exequendum opus*, michĩ biqi tama van to voboxi mexi, *ad illum deducendum &c.*

Ad futurum affirmatiuum additur particula, bèqi, *affirmatiuo ſuprapoſito ablato*, ru, *& ad futurum negatiuum additur*, bëcarazu, *affirmatiuo: v.g.* mòſu beqi, *dices*, móſu beqarazu, *non dices. ſi vero oratio finitur in futuro*, bèqi, *conuertitur in* bexi.

Infinitiuum futuri fit addito, còto, *futuro: v.g.* iòmu bèqi coto, *ſubiunctiuum fit poſtpoſito*, qerẽba, *radicibus verborum v.g.* ſugure qerẽba.

Gerundium in do fit poſtpoſito, te, *radicibus: v.g.* qiqi tamaite.

Verbum ſubſtantiuum in ſcriptura librorum eſt, nàri u *&* qeri u, *& ſi in illo finitur oratio eſt in radice: v.g.* ſadàme naqi io no ixei nari, *eſt dignitas mundi qui non habet ſtabilitatem.*

Præteritum eſt poſtpoſito, ari, u, *radicibus: v.g.* sũgure-

taru,

taru, *ſi verò oratio in illo finitur remanet*, ari, u, *in radice*:
v.g. sũguretari.

Præteritum pluſquam perfectum eſt poſtpoſito nari, *præſenti:* *v.g.* ãgue tamo nari, *adorauerant*.

Si forte fuerint aliquæ aliæ regulæ in librorum ſcriptura, erunt ita faciles quod facillimo negotio illas conſequentur qui in lingua Iaponica fuerint tam prouecti, vt iam eius librorum lectioni poſſint vacare.

LAVS DEO.

ERRATA SIC CORRIGE.

Primus numerus paginam, ſecundus lineam indicat.

pag. 3. *linea* 2. *iu. lege in*. 7. 25. niffion. *l.* niffon. 10. 7. goraru. *l.* gozaru. 14. *&* 15. *accentus ſupra*, o, *ſunt acuti & debent eſſe graues*. 16. 5. mainnen. *l.* mainen. 19. 24. *loca*. *l. loco*. 24. *antepenultima*. de gozate. *l.* de gozatte. 28. 12. ẽgue *l.* ãgue. 33. 22. fucacaranda. *l.* fucacarananda. 33. 28. cuuaav *l.* cuvazu. 34. *antepenultima*. incadeca. *l.* icãdeca. 36. *penultima*. voi cotaranu. *l.* vo cotaranu. 39. 25. cu vanu. *l.* cui mara‹enu. 40. *antepenultima amittit*. *l. admittit*. 43. 10. *antepenultima particula*. na. *l. poſtpoſita particula*. va. 42. 32. uobrou. *l.* noboru. 42. 11. vqetın vari. *l.* vqe tamavari. 48. *vltima*. voſorozij. *l.* voſoroxij. 49. 1. voſoroxi. voſoroxij. 49. 26. *ſignificat*. *l. ſignificant*. 50. 10. doco. *l.* coco. 51. 3. Poca. *l.* foca. 57. 26. teugu. *l.* tengu. 60. 5. tocude. *l.* tocorõde. 60. 19. vo xite. *l.* coxite. 60. 24. mate. *ommittatur et non legatur*. 61. 34. ãgne. *l.* ãgue. 64. 15. ni va qenbut. *l.* ni va vo qenbut. 64. 19. geuzan. *l.* guenzan. 67. 14. iuni, iuſan. *l.* juni, juſan. 70. 31. culum. *l.* anum.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE